MŰÉRTŐ

A HVG ZRT. KIADVÁNYA

2014. MÁJUS

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

ÁRA: 890 FORINT

Izlandi fluxus-saga

kiállítás a Berlinische Galerie-ben

Dorothy Iannone: Emmett Williams, Dorothy Iannone és Robert Filliou, 1966–1967

22. oldal

Globális tényező

Art Dubai 2014

Samia Halaby: Takheel II, 2013

16. oldal

© Ayyam Gallery, Dubai / London

Városállam – versenyben

egy feltörekvő ázsiai kortárs színtér: Szingapúr

12–13. oldal

Fényképezőgép a Holdról

árverés a bécsi WestLichtben

Wanda Wulz és macskája közös portréja, 1932

15. oldal

© WestLicht, Wien, 2014

Manifesta 10

Bojkott-dilemma

Az állandó helyszínhez kötött biennálék alternatívájaként és az intézményesülés kritikájaként létrehozott „nomád” európai képzőművészeti biennále, a Manifesta történetében nem először teszik bizonytalanná a megvalósítást az aktuális politikai események. Az etnikailag kettéosztott Cipruson 2006-ban törölni kellett a Manifesta 6 programját, hiszen – a büdzsé nagy részét biztosító – Nicosia városa megvonta a támogatást, mert a szervezők a törökök által „megszállt” északi területeket is bevonták volna a programba.

A kettős jubileum (a Manifesta 20. és az Ermitázs alapításának 250. évfordulója) évében, 2014-ben Szentpétervároon rendezendő Manifesta 10 kontextusát is alaposan átírják a politikai események. Már a helyszín kiválasztásakor is hallatszottak olyan hangok, melyek az orosz belpolitikai helyzet radikalizálódása, az antidemokratikus intézkedések, a homoszexuálisok jogainak korlátozása miatt nem tartották megfelelő helyszínnek Oroszországot, pedig a szervezők komoly „nyitásként” értékelték, hogy – Ljubljana után – másodjára rendezik meg a Manifestát egy egykori vasfüggönyön túli országban.

Az ukrajnai válság újabb lökést adott a Manifesta elleni tiltakozási akcióknak. A holland és német alkotók bojkottra szólító felhívásához orosz művészek, művészcsoportok is csatlakoztak (Sto gyelaty?, Marija Alekina – Pussy Riot), tiltakozásul az Ukrajna elleni orosz agresszió miatt. Március elején a change.org oldalon gyűjtöttek aláírást aktivisták a Manifesta befagyasztásáról addig, amíg az orosz hadsereg ki nem vonul Ukrajna területéről.

A politika és a művészeti szcéna szintjén is kiderült azonban, hogy a problémát elsősorban a kultúrák közötti különbség és meg nem értés okozza. Határoljuk most ezt le a művészeti színtérre.

(folytatás a 9. oldalon)

Kepes Intézet, Eger

Igazmondók

Bogdándy Szultán Zoltán: Emberpár hangyákkal, vegyes technika, 80×92×18 cm, 2007

A kiállítás címe találó, ugyanakkor félreérthető. Röviden arról van szó, hogy olyan művészek műveiből áll össze, akik nem hajlandók részt venni valamilyen hazugságban. Én nem mennék el olyan meszszire, mint az igazmondás. Juhászok igen, de azok is csak a mesében. Ám mégsem adhat olyan címet az ember a kiállításának, hogy Illetlenek.

Íme a kiállítók: feLugossy László, Bogdándy Szultán Zoltán, Bada Dada, Medve Zsuzsi–Free Ostástka, Gyarmati Zsolt, Fekete Valér (Sior), Könczey Elemér, Baranyai (b) András.

Platón barlanghasonlatában a barlang szájának háttal, lekötözve ülünk, s a sziklafalra vetülő árnyakat látunk, az igazi dolgok árnyképeit. Időnként elengednek egy-egy embert, hogy vessen egy pillantást a kinti világra, azután visszaültetik a többiek közé. Ott szegény megpróbálja elmagyarázni, hogy mit látott, de a többiek – értetlenségből, felháborodásból – megölik. Ezek az igazmondók, és, igen, művészek is akadnak közöttük.

Szerencsére többnyire élő művészekről beszélünk (a kevésbé heroikus sorsnak is vannak előnyei). Milyen túlélési stratégiát választ egy művész? Például úgy tesz, mint aki viccel. Nehéz ezt belülről megítélni, mégis igaznak tűnik, hogy a mi környékünkön az abszurd sikeres stratégia. Nevetünk, de csak kínunkban.

A hazugságnak nagyon sok arca van, nálunk leginkább a politikai hazugság járta, járja. Ha nagyra nő, az élet minden területét hazuggá teszi, és ehhez olyan egyszerű, de hatásos eszközöket használ, mint például a tankok, vagy olyan nem egyszerű, de hatásos eszközöket, mint a titkosrendőrség. Vagy a média, a sport, a divat, és persze a művészet. Mit tehetünk? Viccelődünk a tankon meg a hivatalos művészeten.

De ezt sem lehet büntetlenül. Úgy kell tenni, mint aki nem tudja, mit tesz. Naivnak, lelki szegénynek, megkockáztatom: hülyének kell látszani a viszonylagos büntetlenséghez. A Kádár-korszak ideális művésze az önpusztító, alkoholba menekülő, jobb sorsra érdemes zseni. Akinek meg lehet bocsátani. A bolond, a vesztes, akit hiába támogat a hatalom, mégiscsak meghal, leépül valahogy. Minden jó szándék ellenére, ugye.

És most? Büntetlenül nevethetünk kínunkban. Meglehet, kicsi lépés ez, de legalább előrefelé tettük meg. A rendszerváltás utáni világban az egy nagy hazugsággal szemben történő önmeghatározás elveszítette létjogosultságát. Aki az egyik hazugsággal szembehelyezkedik, azt kebelére öleli a másik, és viszont. Személy szerint az a keserves érzésem van, hogy kezdünk visszatérni a sorok között olvasáshoz.

Mégis: itt egy kiállítás, ahol a kívülállók – csak úgy nyíltan, semminek sem álcázva – kiállítanak. Nem használom a szabadon szót, maradjunk az illetlennél. Miért mondom ezt?

A kiállítás generációkat kíván összefogni. Ez a művészek korát tekintve sikerül, de az igazmondás tekintetében kissé halványabb a kép. Mintha a fiatalabb generáció nem volna annyira oda az igazmondásért. Lehet, nincs akkora tét, de lehet az is, hogy nincs honnan kivonulni.

(folytatás a 3. oldalon)

9 771419 056018 14005

Műkincsvadászok

Mire való a művészet? Ne hamarkodjuk el a választ. De ne is vicceljük el, nem vezet az jóra… (Értem én a viccet, de nem szeretem – hallatszik vészjóslóan és örökérvényűen az íróasztalok mögül.) A még mindig létező széplelkek szerint a művészet a psziché és a morál épülésére való, a képmutató íróasztalosok pedig a nép szépre-nemesre nevelésének eszközeként emlegetik évszázadok óta.

De a művészet manapság valójában másra való. Emelkedett szellemében megmártózhatnak és fénylő kölcsönruháját Pomádé királyként (s ezzel legalább tizenöt percre – még ha csak egy megnyitó idejére is – a halhatatlansághoz gemkapcsozva magukat) felölthetik mindazok, akik a „hozzáférést" (bocsánat e mai, költőietlen kifejezésért, de döntéseket, hatalmat és pénzt takar), úgymond, „biztosítják" a halandó tömegnek.

Abban, hogy a művészet szép, nemes és emelkedett dolog, mindenki egyetért. Pontosabban többségükben ezt gondolják még azok is, akik életükben nem jártak még múzeumban, kiállításon. Mindenki, aki a művészettel érintkezik, valamennyire részesül ebből a fennkölt, mitikus aurából, amit jobbára az említett közvélekedés táplál. Ezt tudják az íróasztalosok is, ezért „biztosítanak" olyan előszeretettel. Mert túl a népszerűsítő lózungokon, az így „hozzáférhető", az intézményi (állami és céges) kontroll burája alatt keltetett művészet ma másra való. Arra, hogy az agresszív marketinggel a múzeumba (kiállításra) terelt, némi anyagi áldozattól sem visszariadó, szórakozni vágyó sokaság (mint célközönség) szabadidős fogyasztási szokásait gyarapítsa. Arra, hogy az íróasztalosok hatalmi reprezentációját ellássa, és arra, hogy a széppel, jóval, nemessel történő identifikációjukat elősegítse. A művészet eszköz lett tehát, ahogy egy rémes szakkifejezéssel mondani szokás: instrumentalizálódott.

És arra is jó, hogy mítoszának felhasználásával egyszerűen átélhető, fekete-fehér világot teremtsünk. George Clooney giccsfilmjében így oszlik a világ jókra és gonoszokra: a szépséget mentő, nemes eszméket hangoztató (de többnyire azért tagolatlan félmondatokban beszélő) műkincsvadászokra és a „kincseket" – ahogy ezt többször is elmondják – megsemmisíteni akaró, ördögi nácikra. Részletekre (történeti kutatások, dokumentumok tanulságainak feldolgozására) nincs igény – még az a dramaturgiai ellentmondás sem okoz problémát, hogy ha a nácik egyszerűen csak el akarták pusztítani „az emberiség közös kincseit", akkor miért rabolták el és rejtették értékes zsákmányukat bányákba, föld alatti raktárakba? Talán ezért volt szükség arra a snittre, amiben a menekülő nácik lángszórókkal támadnak egy állványrendszerre. A hatás persze nem marad el: a nézőtér rémülten morajlik fel, amikor utóbb a füstölgő hamuból egy üszkös képkeret-darabot emelnek ki, rajta réztábla, az enigmatikus „Picasso" felirattal.

Még szerencse – gondolja a vadászokkal azonosuló mozilátogató –, hogy közös kincseink ma jó kezekben, biztonságban vannak. Újra itthon, és elsőként az ország házában landolt a „családi ezüst", és rövidesen – ha hihetünk a lelkesítő hírnek – a Várbazárba térhetnek a mester ezotériáját kidomborítani készülő nagyszabású tárlatra Csontváry vásznai is.

Csók: István

MŰÉRTŐ
MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő: ANDRÁSI GÁBOR
Főszerkesztő-helyettes: PRÉKOPA ÁGNES
Tervezőszerkesztő: CSÉVE GÁBOR
Olvasószerkesztő: FENYVES KATALIN
Korrektor: KISS MARIANNE
Munkatársak: AKNAI KATALIN, GRÉCZI EMŐKE, EMŐD PÉTER, KOZMA ZSOLT, NAGY GERGELY, SPENGLER KATALIN

Külföldi tudósítók:
BERECZ ÁGNES – New York
CALBUCURA LAURA – Bécs
DARÁNYI GYÖRGY – Bázel
HUNYADI SZILVIA – Eindhoven
HUSHEGYI GÁBOR – Pozsony
KERÉNYI ÉVA – Madrid
KRASZNAHORKAI KATA – Berlin
MOLNÁR DÓRA – Párizs
MOLNÁR EDIT – Berlin
UHL GABRIELLA – Tripoli
STEIERHOFFER ESZTER – London

Szerkesztőség:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2270, fax: 436-2275
E-mail: muerto@hvg.hu
KIADJA A HVG KIADÓ ZRT.
Felelős kiadó: Szauer Péter ügyvezető igazgató
Kiadóhivatal:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2000
Hirdetés: Szelevényi Judit, Vereckei Dóra
Telefon: 436-2027, fax: 436-2089
E-mail: hirdet@hvg.hu
Előfizethető:
HVG Zrt. terjesztési osztály
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2045, fax: 436-2012
E-mail: terjeszt@hvg.hu
Előfizetési díj egész évre 15% kedvezménnyel: 8575 forint, HVG klubkártyás előfizetői ár egész évre: 8070 forint.
Nyomdai előkészítés: HVG Press Kft. Tóth Péter vezető
Nyomtatás: mondAt Kft., Felelős vezető: Nagy László ügyvezető igazgató
ISSN: 1419-0567

A Műértő folyóirat kiadója, a HVG Kiadó Zrt. a lap bármely részének másolásával, terjesztésével, a benne megjelent adatok elektronikus tárolásával és feldolgozásával kapcsolatos minden jogot fenntart. A Műértőben megjelent minden szerzői mű (cikk, fotó, táblázat, grafika) csak a kiadó előzetes írásbeli vagy elektronikus dokumentumba foglalt engedélyével tehető hozzáférhetővé, illetve másolható a nyilvánosság számára a sajtóban. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1990. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül.
A hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

Tat Galéria, Budapest

Palimpszéria – Kik vagyunk?

Az előttünk járó nemzedékek számára egyre fontosabbá kezdett válni a szavak eredete. A műalkotásról némasága ellenére szokás mondani, hogy megszólít. A palimpszéria egy kitalált, a művészek által alkotott szó. A palimpszeszt – a görög palin ('újra') és pszaó ('levakar') szavakból – ismételten írásra felhasznált pergament, a latin széria szó pedig sorozatot jelent. Tomcsik Judit és Tóth Veronika kiállításán a művek egyik közös jellemzője a sok növényi darabból – nyárfa-, kökény-, vadrózsalevelekből, pipacs- és boglárkaszirmokból préselve, vagy anélkül formává egybeillesztett, ragasztott, viasszal egybeolvasztott, varrt – rétegzett mozaik használata, amely leginkább elfed, és ekképpen mutat meg valamit. De mit?

Fotó: Horváth Gábor

Tóth Veronika: Levélportré, 2011
kökénylevél, viasz, kóc, 44×37×13 cm

Tomcsik Judit önarcképén önkioldott, hosszú záridős expozícióval, két mozdulatban látjuk az arcmaszkkal egész testét bevont, egyikben nyitott, másikban kézzel eltakart tekintetű nőt, akinek aranyszínű fejkendője mögött aranyszínű glóriát, fénytüneményt jelenít meg a nyárfalevelekből összetűzdelt korong. A nyárfalevél valóban szinte aranyfényűre őszül, mielőtt lehullana. A maszkkal elfedett Én itt azzá a személlyé alakul, akinek tekintetén keresztül, amögül, már a dicsfénnyel övezettség méltóságának vágya mutatkozik meg.

Tóth Veronika Levélportré című művében egy lombhullató cserje, a kökény, elliptikus és lándzsás, szórt állású, aprón fűrészes-csipkés szélű, gyakrabban molyhos fonákú leveleiből, méhviasz segítségével hozta létre önnön portréjának lenyomatát, karakterét. Szeme csukva van. A mű színe változékony, sérülékeny, ám a kökény – mint rózsaféle tövises cserje – fája nagyon kemény.

A személyes vallomást magánügynek tekinteni a személyes közösség elutasítását jelenti. Idegen, manapság használatos szavakkal szólva: politikailag inkorrekt.

Kik vagyunk? A magyar személy szónak éppen nem a csukott szemhez, hanem ellenkezőleg, a nyitott, élő szemhez, a tekintethez van köze. Nem mond ez ellent annak, hogy a persona eredetileg maszkot jelentett. Olyan maszkot, amelyben viselőjének a szeme látható maradt. Ezen keresztül vált élővé a maszk, amelyik nem a megismételhetetlen valóságra, az egyedi létezőre utalt, hanem olyasvalakire, aki képviselhetett több személyt, valamely közös tulajdonság révén. A lélek tükrének nevezik a szemet – találóan, hiszen az élő szem tükröződik. Ha tükre a szem a léleknek, akkor kettős értelemben is az, hiszen két tükör néz egymásra a szemben, és a két tükörkép találkozik. Tükrökben látjuk egymás lelkét, a megismerést, önmagunk megismerését, miáltal növekszünk, mi nélkül zsugorodunk. A párbeszédről élenjáró gondolkodók úgy tartják, hogy a halálfélelem és az önmaga felé forduló Én rokon értelmű. S ennek ellenkezője, az élet öröme, az önmagát igazoló boldog élet, a másik felé fordulás, a második személy elsőbbsége – a szeretet. A „Ki vagyok Én?" kérdésre a „Ki vagy Te?" válaszol. Szép gondolatot közöl az ezekhez a művekhez segítségül fölkínált kérdés, a kiállítás alcíme: Kik vagyunk? *(Megtekinthető június 29-ig.)*

Tomcsik Judit: Cím nélkül, 2013
digitális nyomat, 60×90 cm

Hegyi Csaba

TOBE Gallery, Budapest

Land art fotográfia

To Be, azaz Tomas és Bea együtt, és „to be", azaz lenni, benne lenni a művészeti közegben, benne lenni a város sűrűjében, benne lenni a nemzetközi kapcsolatrendszerben. Ez a szándéka Tomas Opitz fotográfusnak és Puskás Bea művészeti menedzsernek, akik tavaly október óta működtetik a TOBE Galleryt az Újlipótvárosban. Régóta álmodoztak egy galériáról, és hosszú keresgélés után a Pozsonyi út egyik mellékutcájában találtak egy alkalmas, mindössze 12 négyzetméteres teret. A szépen felújított, jó környéken lévő helyiség éppen megfelelő kiindulópont egy majdani, még komolyabb vállalkozáshoz. A galéria kellemesen kicsiny, egyáltalán nem szűkös, a kiállítások befogadható dimenziója pedig jóleső érzéssel tölti el a művészt és a közönséget is.

Puskás Bea geológusként szerzett diplomát, de mindig is nagyobb kedvvel foglalkozott a kultúrával. Miután elvégezte a MOME kulturális menedzser szakát, beleszeretett a művészet és a műkereskedelem világába; úgy döntött, galériában szeretne dolgozni. A Venezuelában született Tomas Opitz építésznek tanult a caracasi UCV egyetemen, időközben érdeklődése és a családi hagyományok a fotográfiához vonzották; az 1990-es évek közepétől rendszeresen kiállító fotóművész. Magyar szüleitől kiválóan megtanult magyarul is, 11 éve él Budapesten. Alkalmazott fotográfusként dolgozik, megbízásra leggyakrabban építészeti témájú képeket készít. Előadásokat tart a BME urbanisztikai tanszékén, saját munkáit, projektjeit kiállításokon mutatja be. A fotográfia közös szenvedélyük, amit a galéria segítségével szeretnének közelebb hozni a hazai közönséghez.

Serie 50x75 cm Ed. 3., TOBE Gallery

Tomas Opitz: Menedék No. 11, 2012
digitális fotográfia – metallic print

„A caracasi egyetem, ahol tanultam, az ötvenes években épült. Mind az építtetők, mind a tervező, Carlos Raúl Villanueva számára igen fontos volt az építészet és a képzőművészet ötvözése. Az épületegyüttesben meghatározók többek közt Victor Vasarely, Hans Arp, Alexander Calder, Baltasar Lobo művei. Ott az építészek ezt szívják magukba. Magyarországon a lakberendezési újságokat lapozgatva is azt látom, hogy a lakásokban nincsenek műalkotások. Ezen szeretnénk változtatni a magunk eszközeivel" – mondja Tomas Opitz. A tavalyi év végén, a TOBE első kiállításán az ő Menedék című sorozata volt látható. Második tárlatuk a fotográfia gyűjtését népszerűsítette, privát kollekciójukból mások mellett Csillag Pál, Gabriel Gazsó, Eugenio Opitz és Ricardo Parra műveit mutatták be.

Ebben az évben a galéria főként nemzetközi kiállításokkal kívánja izgalmassá tenni programját, és színesíteni a hazai kínálatot. Egyelőre kísérleteznek, tesztelik a közeget, nem szűkítik le a galéria profilját, de a jövőben valószínűleg a land art, a tájhoz kötődő fotográfia lesz túlsúlyban. Februártól a venezuelai Marco Bell mutatkozott be, május 13-ig a Barcelonában élő Carla Tabora sorozata látható Raíces – Gyökerek címmel. A folytatásban a hazai alkotók közül Csillag Pál és a Random Egyesület, a novemberi fotóhónap keretében a spanyol Aleix Plademunt műveit prezentálja a galéria. Minden hónap 13. napján havonta változó különleges programokkal várják a közönséget a TOBE esteken *(www.tobegallery.hu).*

S. K.

Kepes Intézet, Eger

Igazmondók

(folytatás az 1. oldalról)

Semminek sem kell álcázni semmit. Ez nem baj, hanem eredmény. Szeretném azt hinni, hogy az idősebb igazmondóknak is részük van ebben. Talán arról van szó, hogy a nyílt téren nehezebb az igazmondás?

Az is lehet, hogy ahogyan közelítünk a jelen időhöz, nehezebb felismerni az igazmondókat. Biztosan van a karikatúrának és a képzőművészetnek egy közös halmaza, talán valahol Banksy környékén. Ennek ellenére mégsem gondolom, hogy a feLugossy László, Bogdándy Szultán Zoltán, vagy akár Baranyai (b) András munkáival közös térben kiállított karikatúrák megadnák az igazmondás élményét. Mondhatni: kölcsönösen gyengítik egymást. Nem holmi esztétikai finnyáskodás ez. Egyszerűen az egy négyzetméterre eső komplexitás nincs meg bennük. Még az is lehet, hogy igazat mondanak a szónak abban az értelmében, hogy például bemutatják: a politikusok hazudnak, vagy az emberek úgy általában műveletlenek és szemetek egymással. Ezekhez az igazságokhoz nincs szükség arra, hogy Platón barlangjából vessünk pillantásokat a valóságra, ezek jól látszanak innen is.

Az, hogy egy művész nem vesz részt hazugságokban, még nem jelenti azt, hogy a munkái automatikusan nagy művek lesznek. Mondhatni, a hazugsághoz való viszony a művész magánügye. A műtárgy van a kiállítóteremben, nem a művész. Itt van a kijárat a politikai galaxisból. A legjobb példa erre Dante pokla. Innen nézve kozmikus víziónak látszik, a bűn enciklopédiájának, holott gyakorlatilag a pokol Dante politikai ellenfeleivel van tele, zömükről már csak a jegyzetekből tudjuk, hogy kicsoda. Weöres Sándor pedig ott van másik példának. Őt Dantéval ellentétben sem megérinteni, sem bántani nem tudta a politika.

Mi következik mindebből? Nem számít, hogy egy művész kívülálló-e, vagy sem. A műnek kell kívülállónak lennie. *(Megtekinthető június 15-ig.)*

FAA BALÁZS

Bada Dada: Csobban a szar, ő pedig sír, 1984

Baranyai (b) András: Eldorado, 2012

Várfok Galéria, Budapest

Zen-e?

„Önmagunkba kell néznünk, mindannyiunknak. Régebben az istenbe vetett hitünk tartott össze minket, ez adott értelmet az elfoglaltságainknak. S amikor ezt a hitet a hősökbe, majd a tárgyakba helyeztük, akkor kezdtünk külön utakat járni. A szigetről, ahova visszavonulhattunk volna a világ befolyása elől, kezdtük elhinni, hogy többé nem létezik, pedig megvan, ahogy mindig is megvolt, a szívünkben. A végső nyugalom felé, melyre ma mindannyian oly kétségbeesve vágyunk, minden teljessé tevő tevékenység útmutatóul szolgál, s ezek közé tartozik a zene." Ez az 1948-ból származó John Cage-idézet fogadja a Várfok Galériában a Jovanovics Tamás és Keserü Károly kiállítására érkező látogatót. Írásomban a szövegből vett fogalmak mentén próbálom megragadni a két művész munkáinak néhány jellemzőjét.

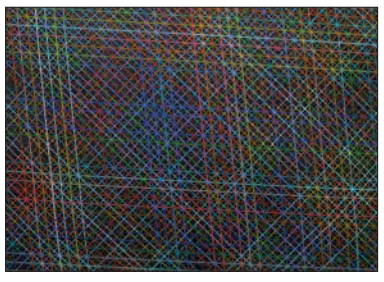

Jovanovics Tamás: Jó napot, Monet úr!, 2013
színes ceruza, karton, 29,7×42 cm

(Önmagunkba nézés) Nem a minket körülvevő világ megfigyelése, majd lemásolása, hanem a belső kép keresése és szemlélése az alap. „A művészet nem a láthatót adja vissza, hanem láthatóvá tesz" – idézhetjük Paul Kleet. Láthatóvá teszi a dolgok között létezőt, a meg nem foghatót, a csak bennünk lévő képet. Ez a belső kép, belső univerzum egyszerre állandó és illékony. Független is a külvilágtól, de mégsem teljesen. Megváltoztathatja a hallott hang (zene), az olvasott szöveg, az átélt tapasztalat, a futó pillanat. Az alkotó által hallott, olvasott, átélt és a néző által is megtapasztalható élmény. A kettő közös nevezője tud csak valóban jelen lenni – a képek által, a galéria terében, a művészekben és bennünk, önmagunkban.

(Végső nyugalom) Rend, csend és mozdulatlanság. Nyugodt, lassú mozgás. Ritmus. Felerősödő, majd elhalkuló hang. A nyugalom elvezet a teljességhez. A teljesség más a nyugati és a keleti ember számára. Nyugaton az egység jelenti a teljességet, Keleten a kettősség, az ellentétek dinamikája. Jovanovics Tamás és Keserü Károly munkáit sokkal inkább jellemzi az utóbbi teljesség. Az egyes munkákon és a művek sorában is egyszerre van jelen a mozgás és a mozdulatlanság, a rend és a rendezetlenség, a csend és a zaj, a fekete és a fehér, a szín és a nem szín, az anyag és az anyagtalanság, a síkbeliség és a mélység. A festék hol anyag, hol szín. A vonal hol színes ceruzával rajzolt, hol festett, hol pedig cérnából vagy fémhuzalból húzott. A nyugalom mellett ott a kirobbanó erő, az ismétlődés mellett a változás.

(Zene) A legmarkánsabban kitapintható és verbálisan is idézett fogalom a tárlaton. John Cage és időben visszafelé haladva: Anton Webern és Johann Sebastian Bach. Jelen vannak szóban, formában és alkotóelvben. A három zeneszerző által olyannyira kedvelt fúgaforma, kánon és ismétlődés Jovanovics és Keserü munkáiban is tetten érhető. Hangszín és szín. Harmónia. Emellett a két művész munkái – csakúgy, mint a zene – a tudományokkal, az aritmetikával és a geometriával is kapcsolatot tartanak. Egyes művek természettudományos tézisek, matematikai fogalmak vizuális megjelenítéseinek tűnnek. Mozgásban lévő kontinensek, csillagok útja az égbolton, színképek, erővonalak, geometriai transzformációk diagramjai.

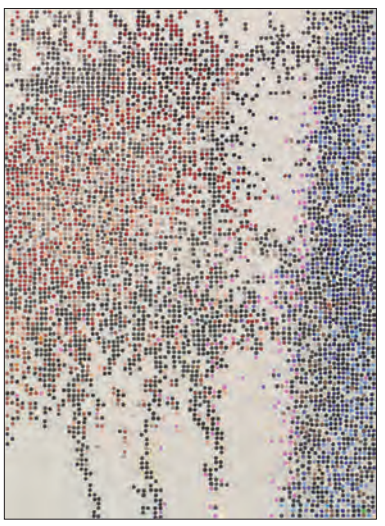

Keserü Károly: Cím nélkül, 2013
tinta, papír, 30×21 cm

Jovanovics és Keserü munkásságában a képzőművészet közel kerül a hét szabad művészethez: különösen az asztronómiát, a számtant, a mértant és a zenét magába foglaló quadriviumhoz. *(Megtekinthető május 31-ig.)*

KIRÁLY JUDIT

Megjelent a Humán Platform Watchdog első jelentése

Már elérhető a Humán Platform weboldalán az a nyilvános adatbázis, amelyben kronologikusan, szakmai részterületek és címkék szintjéig lebontva böngészhetnek az érdeklődők az elmúlt négy év történetében. A Humán Platform Watchdog projektjének célja szakpolitikai és egyéb események nyomon követése, ideértve a mindenkori kormányzat intézkedéseit, a szakmai közösség kezdeményezéseit, valamint egyéb, a szakpolitikát befolyásoló fejlemények bemutatását. *(http://humanplatform.hu/watchdog/)*

A harmadik generáció

Megosztható emlékezetpolitikát létrehozni, a múltat megérteni és a saját eszközeivel átadni kívánja a magyarországi holokauszt emlékévében a Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület, a József Attila Kör Irodalmi Egyesület és a Marom Egyesület által létrehozott A harmadik generáció elnevezésű platform. A II. világháború traumáit túlélők unokái egy közös történelemszemlélet kialakítása érdekében kiállításokkal, vitaestekkel, felolvasásokkal, színházi előadásokkal, valamint a művészet és az aktivizmus módszereivel szeretnék megszólítani a közönséget. Első rendezvényükön, április 7-én Kié az emlékmű? címmel tartottak kerekasztal-beszélgetést és vitafórumot az emlékművek szerepéről a társadalmi emlékezetben.

Andorka Tímea munkája a legújabb Pantone-színskálán

Komoly nemzetközi elismerésben részesült Andorka Tímea, a Műcsarnok vezető grafikusa: az ő Optika/Kromatika című projektje került a Pantone-színskála idei fedőlapjára. Az amerikai cég márciusban dobta piacra a nyomdai direktszíneket tartalmazó, a grafikusok és a nyomdák által a világon mindenütt használt Pantone-skála új verzióját, amely az 1963-ban létrehozott eredeti skálának 84 színmintával gazdagított változata. Új programjuk, az Artist Edition Covers keretében a Pantone Canvas ingyenes online grafikus portfólió-megosztó honlapjáról, több ezer portfólió közül választották ki Andorka Tímea eredetilg plakáttervnek készült alkotását.

Beköltözhetnek az új lakók a Szentendrei Régi Művésztelepre

Befejeződött a Szentendrei Régi Művésztelep 12 műtermének felújítása, így áprilisban beköltözhettek az ezekre sikeresen pályázó alkotók. A művészek egy, illetve három évre vehetik birtokba a lakásokat, az elkészült munkákból pedig a Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Nonprofit Kft. állami közgyűjteményt hoz létre, amelyet kortárs állami múzeumoknak ad majd kölcsön.

Visszaadja a Tate a Hatvany-gyűjtemény egyik képét

A londoni Tate Gallery visszaszolgáltatja Hatvany Ferenc örököseinek az angol romantika egyik legnépszerűbb művésze, John Constable 1824-ben festett, Beaching a Boat, Brighton (Hajó partra vontatása Brightonnál) című alkotását. A múzeum elfogadta a brit kulturális tárca szakbizottságának ajánlását, amelynek állásfoglalása szerint a Tate-nek többször is módja lett volna kikutatni a festmény eredeti tulajdonjogát, és több különböző forrásból is megállapítható lett volna annak valószínűsége, hogy az alkotást a II. világháború idején elrabolták tulajdonosától.

Felhívások

A képzőművészek nemzetközi láthatóságának növelése céljából a Chimera-Project nevű budapesti program-galéria idén először adja ki a Chimera Art Award elnevezésű művészeti díjat. Ennek célja, hogy támogassa olyan kortárs művek nyilvánosságra hozatalát, amelyek hozzájárulnak korunk megértéséhez. A nyertes a Chimera-Projectben megrendezett egyéni tárlatot, ezerdolláros kiállítási büdzsét és a kiállításáról szóló kritikát tudhat majd magáénak. A nevezés határideje 2014. június 25. éjfél. *(www.chimera-project.com)*

Hanginstallációk és időben kiterjedt művek bemutatására hirdetnek felhívást a Hangfarm című rendezvénysorozat szervezői. A munkák bemutatására augusztus 14. és 17. között kerül sor a Baranya megyei Ellenden. A tervek benyújtásának határideje 2014. május 20. *(http://www.hangfarm.hu/felhivas.php)*

Helyreigazítás

Az áprilisi számunk 11. oldalán Wilhelm Kralik & Söhne, Adolfshütte termékének tulajdonított üvegváza képaláírása helyesen: Üvegváza, „Empire" dekor, Johann Loetz Witve, Klostermühle, 1905–1910.

tranzit.hu

MŰVÉSZET VESZÉLYES CSILLAGZAT ALATT

A MŰVÉSZET FELELŐSSÉGE

ZBYNĚK BALADRÁN | ANCA BENERA&ARNOLD ESTEFÁN | GRUPO ETCETERA | KHOÓR LILLA - WILL POTTER | KISSPÁL SZABOLCS | AVI MOGRABI | OLÁH MARA | WENDELIEN VAN OLDENBORGH | OLEKSIY RADINSKY | PR CSOPORT | SOCIÉTÉ RÉALISTE | JONAS STAAL | SZEMZŐ ZSÓFIA | ŽELIMIR ŽILNIK

Megnyitó: 2014. május 9., Stúdió Galéria - FKSE | Kiállítás helyszínei: Majakovszkij 102 - a tranzit.hu nyitott irodája, 1068 Budapest, Király utca 102., megtekinthető 2014. május 30-ig; Írók Boltja, 1061 Budapest, Andrássy út 45., megtekinthető 2014. május 30-ig; Stúdió Galéria - FKSE, 1077 Budapest, Rottenbiller utca 35., megtekinthető 2014. május 23-ig | Bővebben: http://hu.tranzit.org

EUROPEAN CULTURAL FOUNDATION 60

ERSTE Stiftung

Művészetek Háza – Dubniczay Palota, Veszprém

Szerkezeti látszattan

Ha azt mondom: „nem minden az, aminek látszik”, majd hozzáteszem: „minden az, aminek látszik”, akkor ezzel a zen-szerű példázattal már közelebb jutottunk annak a világnak a lényegéhez, amelynek keskeny nyílásán Balogh Csaba jóvoltából beleshetünk. Az alapképlet nagyon egyszerű. A restaurátorként is dolgozó Balogh egyszer egy kiszakadt vászon foltozása közben a tarkójára tolta a kalapját: „Vajon nem éppen a vásznat kihasító Lucio Fontana gesztusát tüntetem el?” Ettől kezdve másfél évtizeden keresztül konok kitartással gyűjtögette a legkülönfélébb művek restaurálásakor használt üvegpalettákat, a kis és nagy mesterek festményrészleteinek színkivonatait, s ezeket az egyedi, laboratóriumi tárgylemezeket hol installáció formájában (Tuning, K.A.S. Galéria, 2003), hol pedig a hagyományos táblakép négyzetes, vagy a formázott vászon, pontosabban a shaped panel geometrikus mezőjében színes mozaikként rendezte el. Tette ezt Falk Miksa utcai műtermében, a magukat kellető műtárgyak negyedében úgy, hogy szigorú művész-énje egyáltalán nem engedett a pénzért mindenre képes restaurátor csábításainak. Ez a személyes idézetgyűjtemény állt össze azután egyfajta paysage intime-mé – hogy nemzetközi kontextusba illesszük a művész tevékenységét –, amelyen az egykor Esterházy Péter művein iskolázott „idézetvadász” izgalmával akadhatunk rá Mednyánszky László, Rippl-Rónai József, Aba-Novák Vilmos koloritjára, ami igencsak félrevezető, mert a színmezők – a művész szándéka szerint – már régen a maguk életét élik. Ezeknek a színhangzatoknak az eredeti „párdarabjai” megtalálhatók jelentős magángyűjteményekben és komoly múzeumi kollekciókban egyaránt, tehát Balogh festészete – de festéke mindenképpen – más művekbe épült be.

Geo, Fibonacci 01., Spirit

Balogh Csaba: Spirit, 2013–2014
installáció, olaj, üveg, 3 darab

Balogh Csabát nem zavarja, ha a művészettörténészek analógiákat, rokon megoldásokat sorolnak fel: emitt Bukta Imre „kukoricás” vonalkázása tűnik fel, máshol Bartl József négyzetes-kazettás felületeinek kompozíciós sémái ötlenek szembe. Nem álljuk meg – ha már Fontana a kulcsfigura – a pályatárs, Khoncz István említését, aki néhány évvel ezelőtt egyszerre tisztelgő és gunyoros gesztusként egy fehérre alapozott, tenyérnyi vásznat Zorro stílusában hasított fel. Balogh néha maga hivatkozik elődeire (Saluti Lucio, 1997; Morandi, 2011), általában azonban címadásai arra vonatkoznak, aminek a képen látható alakzat egyébként is látszik: Csésze, Terítő, Kanna, Zöld, Élére állítva.

Balogh Csaba rejtőzködő alkat. Az internet szövevényes dzsungelében alig akadni nyomára, leginkább akkor találkozhatunk vele, ha egy kiállításmegnyitón hozzánk lép néhány ironikus megjegyzéssel arra a világra vonatkozóan, amelyen véleménye szerint már úgysem lehet segíteni. Ez a rejtőzködés azonban képeire egyáltalán nem jellemző. A három dimenziót, pontosabban a 3D képi illúzióját modellálja, még ha a síkok elmozdulása csupán a megfestett üveglapok vastagságában történik is. Távol áll tőle a hűvös, mérnöki szerkesztés, mindig érzéki felületeket fest, vállalja az ecsetvonások személyességét. Az alapként felhasznált fotók, plakátok átfestése, illetve a transzparens üvegrétegek alkalmazása révén új értelmet ad a műveknek, amelyek leginkább magára a kép fogalmára, az ábrázolás mechanizmusára, a mások által elhanyagolhatónak ítélt részletek fontosságára mutatnak rá. Olykor direktebb, játékosabb módon nyit kaput egy másik valóságra (Csillagkapu, 2011–2012), sőt képzelt városának megépítésével, amelyet a műszaki eszközök hulladékként kezelt „távtartó papírformáinak” betonöntvényeiből állított össze, azt sugallja, hogy a filmbéli Jack O’Neill ezredes, esetleg Samantha Carter őrnagy hamarosan felbukkanhat és megmenthet bennünket (Pane per poveri, 2013).

Balogh Csaba: Pane per poveri, 2012–2013
öntött beton

Balogh Csaba: Cím nélkül, 2012
olaj, vászon, 50×50 cm

De semmiképpen ne dőljünk be a látszatoknak, s nem spórolhatjuk meg a szellemi erőfeszítést csupán azzal, hogy ennek a városnak az utcáin turistaként barangolva eljuthatunk abba a dimenzióba, amelynek feltárásán Balogh Csaba már hosszú évek óta munkálkodik. Ahogy az ősi kínai csan-buddhista példázatban a mester, Hszüe-feng így szólt a gyülekezethez: „Az egész hatalmas világ, ha az ujjaimmal felcsippentem, nem nagyobb egy rizsszemnél. Idevetem elétek, de nem látjátok, ostobák! Üssétek hamar a gongokat, szólítsátok az egész kolostort, és keressétek!” *(Megtekinthető május 10-től június 8-ig.)*

Szücs György

Hotel Nemzeti, Budapest

Interkontinentális világ-festészet

A budapesti Hotel Nemzeti az igényes, a kortárs kultúra iránt elkötelezett hazai és nemzetközi utazók egyik kiemelt célpontja kíván lenni. A 117 éves szálloda épülete az Artistic Spirit of Budapest (Budapest Művészeti Szellemisége) jegyében éledt újjá. Baranyai Levente kiállítása 2014 nyaráig tekinthető meg a szálloda halljában, a Blaha Lujza téren.

Különös aktualitást és többletet kapnak Baranyai vásznai a Hotel Nemzeti reprezentatív tereiben: képei nem egyszerűen helyi színt raknak az interkontinentális utazók és a hazai szállóvendégek élménypalettájára, hanem közvetlenül az utazás gondolkodást átalakító, aktív szelleméről szólnak. A konkrét helyek és idők vendégeiként az utazóban megszülető világjelek nem felaprózódnak, hanem egybekapcsolódnak. Baranyai szó szerinti és metaforikus értelemben is interkontinentális világ-festészete szinte magába szívja az értelmező metaforakészletét, miközben az utazó/néző szemének pásztázó mozgása a minduntalan előbukkanó részletekben és ecsetvonalakon vándorol tovább. Festményei felröpítik a szemlélőt, hogy rácsodálkozhasson, majd rácsatlakozhasson „az itt lévő igazságtalanság és a távol lévő igazság” fonákjára, kettős természetére, sőt egyben-látására és befogadására. Ez az odavonzó egyúttal eltávolító képesség, miként az elindulás és a megérkezés, a Baranyai-képek egyik adaléka az utazás ősi és kortárs szelleméhez.

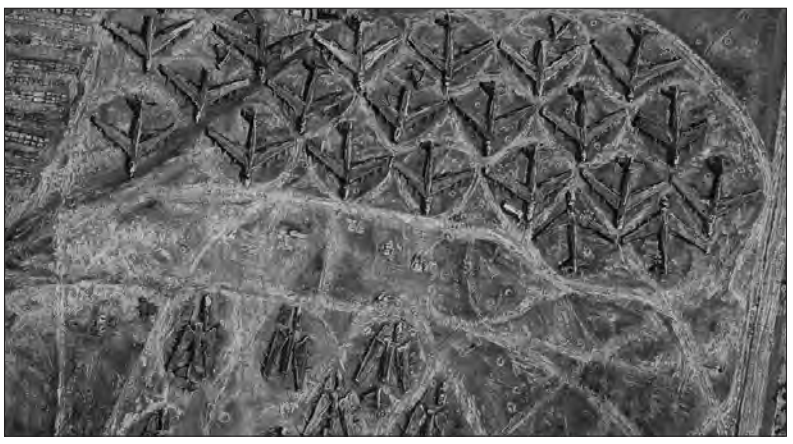

Baranyai Levente: Gravitációs zuhanás, 2013
olaj, vászon, 91×172 cm

Baranyai Levente: Trapéz téesz, 2007
olaj, vászon, 162×205 cm

Az utazó utazással gondozza a világot és önmagát. Az utazók jól tudják, hogy amikor útra kelnek, addigi tapasztalataik átrendeződnek, mert új színt és megvilágítást kapnak, kibővülnek. Az utazók érzik, az emberi lélek felfrissül az utazásban. Az idegpályákon más információk futnak végig, felborzolják a megszokottakat. Amikor utazunk, egy paradoxon közepén leledzünk: helyben maradunk, miközben távolodunk, és visszatérünk önmagunkhoz, ha elindulunk otthonról. Az elindulás és a megérkezés végpontjai olyan markánsan jelennek meg bennünk, mint a madarak esetében az a kettős késztetés, hogy egyrészt fészket építsenek, másrészt a gravitációtól hajtva, a csillagok útmutatása mellett, a felhők között útra keljenek.

Baranyai festészete ennek az „utazási ok–okozatnak” az egyik legnagyszerűbb kortárs enciklopédiája. Két évtizede festi hatalmas és súlyos vásznait a Földről mint helyről, valamint a történelemről és a jelenkor keresztmetszetéről mint időről, azaz a „földi téridő” masszáját analizálja a változások és az állandóságok egymásra vetítésével. Vásznait szemlélve átjutunk saját horizontunkon, és bemerészkedünk az ismeretlenbe. Mintegy felszámoljuk illetékességünk vakságát. Baranyainál az interkontinentális földi tér–idő utazás egyfajta mantra, és arról is szól, hogy ameddig a természetre, önmagunkra és civilizációkra vonatkozó ismereteink terjednek, addig terjednek illetékességünk körei is. Arra is biztat egyúttal, hogy helyes befogadni és elfogadni önmagunk nézőpontjába más, idegen nézőpontokat.

Baranyai Levente: El Kharga, 2004
olaj, vászon, 205×137 cm

Utazásaink során dimenzióváltások sorozatát éljük át. Leszűkítjük és leegyszerűsítjük létezésünk eszközkészletét, egy bőröndbe pakoljuk otthonunk eszenciáit, azaz minimalizálunk, miközben lépteinket felváltja a gyorsulás, sőt elemelkedünk a Földről, azaz az elérhető maximum lesz a cél. A kézzel fogható felszívódik a pusztán láthatóba, a kicsi hozzáadódik a nagyhoz. Ez történik általunk a világgal és bennünk, ha ott állunk az óceán partján, vagy a hegyek lábánál, vagy épp millió másik között egy járdán találjuk magunkat a nagyvárosban, példának okáért Budapesten. Amikor a nap végén vacsoránkhoz ülünk, már úgy is tűnhet, hogy nem a helyi ízek pezsdítenek fel, hanem az élménykomplexum, hogy magát a világot esszük, az ezer és tízezer kilométereket. Sőt nem egy falat ételbe, hanem egy „igazság-instrumentumba” harapunk bele, magába a történelembe, az épületekbe, a nyelvekbe.

Baranyai festményei ezt az élményrobbanást időnként egyszerű analógiával, máskor többszörös művészeti hozadékú dimenzióváltással érzékeltetik. Néhány példa. Amint az utazó élményei és tapasztalatai, a Baranyai-festmény látványa is folytonosan pulzál: közelről szétesik, távolról összeáll. Festészeti perspektívájában jelen van a „zuhanás”, ami nemcsak az utazás élményszerző borzongását adja, de az emberi „köztes lét” (az itt- és a távol-lét) egyik alapélménye felé is elvezet. Míg tartalmai – miszerint a Földön, bizonyos helyeken az igazságosság, máshol az igazságtalanság látszik működni – igazságérzetünket borzolják, addig színei és formái lelkünk szépérzetét bizsergetik, talán épp abban a ritmusban, ahogyan agyunk köti össze az igazságot a boldogságérzettel. A Baranyai-festmény egyszerre nyit és zár.

A vásznak tartalmi és formai örvényében átjárhatóvá válik, egymásba kapcsolódik a manufakturális eljárás, a technológiai és a konceptuális episztémé. A Baranyai-kép látványából adódóan transzparens, ám minél tovább nézzük, annál enigmatikusabb. A festészet szín- és perspektívatudásának hagyományos fegyverzetére gondolok, és azokra a művészetet ostorcsapásszerű változásokra késztető gerilla mémekre, amelyek minduntalan megkísértik a művészet eredeti értelmét és használatát: a narratív tényfeltárásra mint filozófiára; a fotóra és a filmre mint a valóság „egy az egyben” való visszaadásának illúziójára; a designra mint a végsőkig finomított hasznosság elvére, vagy a teljessé tett absztrakcióra mint tudományra.

Kurdy Fehér János

Tárlatvezető

Referenciák

Az elmúlt néhány évben egyre erősödik a nemzetközi (és így a hazai) figyelem a magyar neoavantgárd művészet kiemelkedő teljesítményei iránt: biennálés és documentás szereplések, nemzetközi kiállítások és a nagy, trendképző gyűjtemények műtárgyvásárlásai jelzik ezt a folyamatot. Ebben az összefüggésben eddig főként Maurer Dóra és Hajas Tibor, valamint Szentjóby Tamás, Erdély Miklós és Tót Endre neve jelent meg. Számos művész viszont mintha kimaradt volna ebből a konjunktúrából, így többek között Lakner László konceptuális művei sem kerültek még e felfokozott figyelem fókuszába. A Referenciák – Konceptuális Művek 1970–1996 című tárlat a Trapéz Galériában egyrészt tehát ezt az új keletű érdeklődést elégítheti ki, másrészt viszont a kereskedelmi galériákban szokatlan módon, egyfajta tanulmányi kiállításként a kurátor, Fehér Dávid több éve tartó kutatómunkájába is betekintést enged. A galéria szűkös terei miatt akár úgy is tűnhet, hogy itt valóban csak egy kisebb kutatási terület: a nyelvfilozófiai és szemiotikai ihletettségű művek (például a varsói Foksal galéria magyar neoavantgárd tárlatán bemutatott Wittgenstein-idézet, a Protesztvers [TUKTUK] vagy az Én, egy közülük című fotómontázs) bemutatására volt lehetőség, ám a gondos válogatás ennél jóval tágabb referenciatartománnyal bír. A hetvenes évek legelején készült konceptek mellett ugyanis a Kukurikú című festmény (1989–1996) Lakner festői életművének konceptuális értelmezési keretét is megnyitja, hiszen ahogy a sajtóanyagban is szerepel, a művész önmagát elsősorban „konceptuális festőnek” tartja, s ebben az összefüggésben válik valóban érthetővé, hogy életművében nem csak múló divatként volt/van jelen a konceptuális gondolkodás. *(Megtekinthető május 23-ig.)*

Kettős látás

Az 1981-es születésű Szalay Péter a tavaly szeptemberben megrendezett Könyvjelzők című tárlaton éppen a fent említett, most újabb virágkorát élő neoavantgárd generáció mellett szerepelt, a „nagy elődök” méltó örököseként. Főként talált tárgyakból építkező, ironikus objektjei, mobiljai és installációi a magyar konceptuális művészet ifjabb nemzedékének egyik legígéretesebb képviselőjévé avatják. Legutóbbi egyéni kiállítása az acb Galéria új helyszínén, az attachmentben volt látható Maradványérték címmel, ahol a helyiség átalakítása során keletkezett építési törmeléket felhasználva hozott létre műveket, a régészeti és néprajzi múzeumok prezentációs metódusait idézve. Ezúttal viszont ő maga alakította át a kiállítóteret, ironikusan profanizálva a white cube tér kvázi szakrális jellegét. Az egyházi és művészeti rituálék egymásra vonatkoztatásával két részre osztotta a termet, amelyben így – talán a húsvéti szentidő áhítata miatt is – nem nehéz felfedezni a szentélyszerű jelleget. A félhomályba burkolózó „templomhajó” posztamensein viszont szentszobrok helyett a magyar rögvalóság népi szimbólumainak tengelyszimmetriával kettőzött bizarr nippjei kaptak helyet: nyakban összenőtt szürkemarhák, sziámi-ikerszerűen összeforrt futballisták, vagy egy magyar vizslával játszó kislány torzan megkettőzött alakja. A „szentélyben”, a főoltár helyén pedig egy óriásira nagyított, század eleji néprajzi fotó (Csikós csűrben, juhász bundában) előtt az Égi Bárány helyett egy kétfejű barika mosolyog ránk mind a két szájával. A falakon köröskörül kihelyezett Rorschach-ábrák erősítik ezt a kettős látást, „unheimlichhé”, azaz félelmetessé és bizarrá változtatva a jól ismert, otthonos (és hazai) világ profán szimbólumait. *(Megtekinthető május 29-ig.)*

SZÉKELY KATALIN

művészettörténész, kurátor
PhD-hallgató, ELTE Film-, Média és Kultúraelmélet Doktori Program

Enjoy Dózsa!

Egy sokféleképpen értelmezett és ábrázolt nemzeti ikont helyeztek kiállításuk középpontjába a 2B Galériában az Intermédia Tanszék első- és másodéves hallgatói az Enjoy Dózsa! című kiállításon. Sugár János, a tárlat kurátora még tavaly novemberben publikált a parasztfelkelés 500. évfordulójának (és a 4K! párt választási kampányának) köszönhetően újra aktuálissá vált parasztvezér történelmi alakváltozásairól egy gondolatébresztő és kiáltványszerű esszét (Nemzeti energiaital, tranzitblog). Írása a kiállítás kurátori bevezetőjeként is olvasható. A galéria hátsó, kisebb termében a Sugár által meghívott művészek Dózsa-parafrázisai kaptak helyet: legfölül Derkovits Gyula 1928-as fametszet-sorozatának (fénymásolatként szereplő) legismertebb lapja mellett Maurer Dóra 1972-es Keressük Dózsát! című, a Nemzeti Galéria nagy Dózsa-tárlatáról kizsűrizett művének előtanulmányaiból összeállított (és a tárlatról szintén letiltott) alkotása, a Dózsa-munkaanyagok idézi meg a Dózsáról való közbeszéd történelmi alakzatait és vezeti be a már a 2B Galériába készült Dózsa-reflexiókat (Böröcz András, Mécs Miklós, Reischl Szilvia, Révész László László és Roskó Gábor műveit). A kiállítás nagyobbik része azonban a hallgatók közös munkája, akik különböző technikákkal (videoinstalláció, peformansz, rajz, installáció) a Dózsa-mítoszt s annak történelmi és „köztudati” mozgatórugóit járják körül. A Che Guevara-szerű Dózsa-ikonban s a kiállítás egészében így a borzalmas kínhalált halt parasztvezér történelmi alakja mellett kitüntetett helyet kap a manipulált történelmi emlékezet, az állati-emberi kegyetlenség és a saját autonómiája hiánya iránt egyaránt közönnyel viseltető arctalan, szürke tömeg. *(Megtekinthető május 23-ig.)*

1956. május

Tárlatvezető – a múltba

Fejlődő Baranya

A Baranya Megyei Ünnepi Heteket nagyszabású tárlatokkal színesítették, s ezzel újabb vidék kapcsolódott be jelentékeny erővel a magyar művészeti életbe. Pécs város képzőművészete most jutott el a szélesebb társadalmi alapok megteremtésének igényéhez. Az első ízben megrendezett országos tárlatra a megyei tanács felhívására 140 művész jelentkezett. A három helyszínen bemutatott 350 műalkotás sok nézőt vonz – bizonyítva, hogy a válogatás találkozik a dolgozók érdeklődésével. Művészetünk élenjárói magasrendű alkotásokkal gyönyörködtetik és nevelik a látogatókat. Hősi erőfeszítéseink, a munka, az építés, a történelem, tájaink szépsége és más változatos témák kerültek a nézők elé. Világhírt kivívott művészeink mellett a pécsi alkotók képei is ott sorakoznak a paravánokon. Ugyancsak szép példáit láthatjuk a portrészobrászatnak, mely jelentős eredményeket ért el az új embertípus megjelenítésében. A grafikákat és kisplasztikákat is felvonultató, gazdag tárlat minden eddigi vidéki kiállítást felülmúl. Bernáth, Csernus, Csók, Domanovszky és Szőnyi vásznai mellett a Pécshez kötődő Martyn Ferenc, Soltra Elemér és Lantos Ferenc is bemutatkozik a helyi művészeti élet erejét felmutatva. Az állami vásárló bizottság az idén megnyitandó pécsi képtár számára vett műveket; a megyei tanács és a Népművelési Minisztérium szintén gazdagította gyűjteményét, alig maradt eladatlan alkotás. A művészek aktivitása és a közönségsiker Baranya művészeti életének fejlődését jelzi, s ennek a kiállítás csak ünnepélyes kezdete, mely után a hétköznapok céltudatos szervező- és alkotómunkájának kell következnie. Az új pécsi múzeum, az épülő siklósi alkotóház megannyi örvendetes fejlemény, s a következőkben az illetékes szervek feladata arról gondoskodni, hogy az új kezdeményezések megfelelő módon alakuljanak. *(Pécs-baranyai országos képzőművészeti kiállítás, Járási Tanács Nagyterme, Megyei Tanács Kultúrterme, Siklósi vár; megtekinthető volt május 6-tól június 4-ig.)*

Soltra Elemér: Bányász, 1955

Angol grafikai kiállítás

Mintha a nemzetek közötti békés versengést szimbolizálná a most zárult, sikeres magyar plakátseregszemlét követően megnyitott angol grafikai bemutató az Engels téri Nemzeti Szalonban. Hosszú idő óta ez az első, a szigetországból érkezett képzőművészeti anyag, s az első jelentős lépés a két nemzet közötti művészeti kapcsolatok újrafelvételére. Az Angol Grafikusok Szövetsége Plakáttagozatának szakemberei állították össze a csaknem 500 műből álló válogatást, amelyen keresztül nemcsak az angol grafika kultúráját és szellemét, hanem az angol nép életét is megismerhetjük. Gondolatokban gazdag plakátok sora bizonyítja: a műfaj nem feltétlenül követeli a valóság erőteljes átalakítását. A naturalista valósághűség és a formai leegyszerűsítés között számtalan foka létezhet a plakátstílus realizmusának. Az évad kiemelkedő kulturális eseményének számító kiállítás ugyanabban a szellemben jött létre, mint az az egyezmény, amelyet a napokban írt alá Londonban Bulganyin elvtárs és Eden miniszterelnök. A közös nyilatkozat kívánatosnak tartja a népek kölcsönös megismerkedését egymás kulturális eredményeivel és tapasztalataival. A cél, hogy a szervezetek közötti csereérintkezések javítsák a kölcsönös megértést, elősegítsék a népek békés egymás mellett élését és barátságát. *(Angol grafikai kiállítás, Nemzeti Szalon, megtekinthető volt május 5-től 27-ig.)*

Manfred Reiss: Az angol repülőtársaság plakátja

VI. Magyar Képzőművészeti Kiállítás

Aki az ózdi dolgozók közül szereti a szépet és fejlődő, új, szocialista tartalommal telített művészetünket, feltétlenül megnézi a tavalyi VI. Magyar Képzőművészeti Kiállítás anyagából válogatott bemutatót a Kultúrotthonban. A művészeti nevelő szerepet betöltő tárlat realista festészetünk közel tízesztendős eredményeit mutatja be. A kiállításra az idősebb mesterek, köztük Szőnyi István és Csók István Kossuth-díjas művész is új művekkel jelentkezett, a közönség Domján József fametszeteit, Kerényi Jenő kisplasztikáit és Somogyi József szobrait is figyelmesen tanulmányozza. Állandó fejlődésben lévő művészetünk eredményesen támaszkodik a haladó hazai hagyományokra. Az új formák keresése azonban nem lehet azonos a burzsoá „izmusok” vagy a kispolgári ízlés felélesztésével, hanem a realizmus klasszikus formavilágának továbbfejlesztésén kell alapulnia. Ez a művészet nem a valóság szenvtelen másolását jelenti, hanem – ahogy Bjelinszkij megfogalmazta – a valóság kvintesszenciája, ítélet, vélemény a korról, melyben a művész él. A Népköztársaság azt várja az alkotóktól, hogy művészetük a nép szószólója legyen, nem individualista műtermi játék, vagy üres formazsonglőrködés. Az ózdi kiállításra válogatott anyag – mely több vidéki városban is látható lesz – többségében megtalálható az, ami ma a jó képet vagy szobrot jellemzi: új, szocialista gondolat és realista stílus. A nagy látogatottság pedig dolgozóink haladó képzőművészet iránti érdeklődését bizonyítja. *(Új magyar képzőművészet, Ózdi Kultúrotthon, megtekinthető volt július 31-ig.)*

Somogyi József: Martinász, 1953

Csizmadia Alexa

Tornyai János Múzeum, Hódmezővásárhely

A magyar (és nem magyar) táj varázsa

Mindegy, honnan nézzük, művészettörténeti vagy gyűjtői szemszögből, Koszta József státusa nagyon érdekes: nem divatos, de standard. Képei ott vannak a korszakkal foglalkozó állandó kiállításokon és műgyűjteményekben – igaz, sohasem „húzónévként”, de mégis nélkülözhetetlenül.

Az sem mellékes, hogy alig találni „gyenge” Koszta-képet (hamisítványokat annál inkább), s a témaismétlések ellenére sem mutatkoznak nála a kiürülés, vagy a futószalagon termelés felhígulásának jelei. A Koszta-életmű tehát elvileg nem szolgálhat nagy meglepetésekkel sem tematikában, sem nívóban, a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban rendezett nagy, összegző kiállítás mégis átütő erejű.

A több mint 150 alkotás kis részben időbeli, nagyobb részben tematikai felosztást kapott, így egyfelől alkalom nyílik a korai művek fényében értelmezni az érett Kosztát, másfelől a jellegzetes tanyai környezetből kitekintő képeken észlelni a művész autentikus festői kvalitásait.

A tanulóéveket és a pályakezdést meghatározó benyomásokat még tárgyszerű ismeretek nélkül is egyértelműen leolvashatjuk a festményekről. Az 1890-es évek és a századelő aktjainak ihletői között egyként ott van Goya és Ferenczy Károly – utóbbi a nagybányai művésztelepen töltött időszak jelzéseként –, később pedig, az 1915 és 1920 között keletkezett tájképeken Szinyei Merse Pál pipacsos mezőjének látványa köszön vissza, mondhatnánk, tartós hatásként.

Magánygyűjtemény

Párizsi kirakat, 1911
olaj, vászon, 52,5×45 cm

Az igazodási pontok követésével hamar felhagy, Szinyei példája azonban maradandó elvként hat rá – részint a festői problémák megoldásának vonatkozásában, de talán jobban „a magyar táj varázsát” illetően. Ez utóbbi kardinális kérdés marad számára egész életében, s e magára rótt koncepciózus feladat fontosságát minden alkalommal hangsúlyozta a Rudnayval folytatott privát levelezésében csakúgy, mint az újságokban megjelent interjúiban. „A magyar tájhangulat kifejezőereje” és „a magyar táj jellegzetességei” voltak a legfontosabbak a számára, de ez nem (ál)heroikus hazafiságot takar, hanem olyan művészi programot, amelyet szerencsére felülírt a tehetsége, így üres eszmeképek helyett meggyőző tartalmú műveket festett.

Magánygyűjtemény

Asszony kakassal, 1920-as évek
olaj, vászon, 48×40 cm

Mire Szentes környékén letelepedett, bejárta a fél világot: tanult Pesten, Bécsben és Münchenben, több ízben utazott Olaszországba és Párizsba, járt Hollandiában és Belgiumban, mégis egy félreeső tanyát választott lakhelyül. Amíg tehette, a teleket Pesten töltötte, de később alig hagyta el a vidéket. Itt találta meg a számára fontos világot, a tájat, a tanyákat, az embereket, ám – ami könnyen megtörténhetett volna, de nem következett be – mégsem szűkült be, a lokális témaválasztások ellenére sem maradt provinciális, és egyetemes érvényűvé tudott válni.

Szép példái ennek az Annuska- és a Katóka-portrék (előbbi hosszú ideig élettársa, majd felesége, utóbbi a szolnoki művésztelep közelében lakó, szegény sorsú kislány), hiszen ezeken a képeken sem a modellek földrajzi hovatartozása a döntő, hanem a jellemzés pszichológiája: az asszonyi béke megannyi bensőséges megnyilvánulása, illetve a parasztlánykák már-már szakrális átszellemültségű megilletődöttsége. De nemcsak az arcképek, az emberalakos és anélküli tájak is kiemelkednek a „helyi vonatkozásból”, mert Kosztánál – akarta, nem akarta – nem a geográfiai karakter vált döntővé, hanem a festői nívó, az érzelmi elköteleződés és a tartalmi hitelesség.

Magánygyűjtemény

Hölgy boával, 1920-as évek
olaj, vászon, 64×43 cm

Éppen ezért nem „esnek ki” az oeuvre-ből a nem magyar vonatkozású festmények sem. 1911–1912-ben készültek a párizsi utcákat, parkokat (Párizsi kirakat, A Luxembourg-kertben) és a tengerparton kikötött vitorlásokat ábrázoló művei, ám ezeket a témákat is a saját képére formázta. Tagadhatatlan, hogy e művek érzelmileg nem nyúlnak olyan mélyre, mint az itthoni témájúak, viszont ha „csak” a festői nyelvet tekintjük, Koszta ekkori helyét valahol Rouault és Bonnard között lehetne kijelölni.

Mindez persze csak a képzelet játéka, hiszen Kosztát az esztétikum önmagában nem érdekelte, s a modernizmus sem túlzottan. Cézanne-t ugyan becsülte, de ő volt a példaképek időbeli felső határa, s a hazai kortárs képzőművészetet sem tartotta sokra: „a magyar művészet és művészek részéről elég lehangoló jelenségeket tapasztalunk, ugye, Gyula” – borongott 1925-ös levelében (nem először) Rudnaynak. Keserűségét fokozhatták egyre súlyosbodó megélhetési nehézségei is, képei minőségén azonban ez nem hagyott nyomot, bár a kontrasztok egyre határozottabban uralták festményeit: a besötétedő egek alatt a fehér falak és öltözékek egyre absztraktabb, már-már önértékű formákat öltöttek.

Koszta József Múzeum, Szentes

Kukoricatörés, 1915-1920 között
olaj, vászon, 70×77 cm

Koszta kétségkívül a színek mestere (is) – „témája és motívuma a szín”, írta róla 1920-ban pártfogója, Elek Artúr. Meg is lepnek havas tájakat megörökítő művei; ezek sokkal kevésbé „koszták”, mint akár a tengerpartos vásznak, mivel az ő átütő fehérei csak az aktív sárgák, vörösek és kékek között szólalnak meg.

Amikor 1944-ben megbetegszik, kórházba kerül, tanyája is tönkremegy a háborúban, így beköltöznek Szentesre, segélyért folyamodik – utolsó évei tragikusan nehezek.

Most, a vásárhelyi múzeum és a Kogart kezdeményezte összefogás révén (amely egy könyvet is eredményezett Szinyei Merse Anna tollából) szinte minden látható tőle, egy kicsivel több is, mint kellene. A fölösleg az a néhány hamisítványgyanús mű, amelyek szerepeltetése igencsak meglepő – pláne, hogy egy-kettőről ordít a kétely.

Ettől függetlenül nagy élmény végignézni az életművet, ám Koszta esetében elképzelhető, hogy a hagyományos, egysoros kirakásnál hatásosabb, tanulságosabb és értelmezhetőbb lett volna az atelier típusú rendezés, legalább bizonyos blokkok esetében. *(Megtekinthető június 29-ig.)*

Ibos Éva

Paksi Képtár

Koncept palimpszeszt

Prosek Zoltán, a képtár vezetője konceptuális művészetet bemutató sorozatának következő darabjához Peternák Miklóst kérte fel, hogy rendezze meg az 1984-ben a Magyar Nemzeti Galériába tervezett, akkor meghiúsult kiállítását. Végre megvalósult a Koncept palimpszeszt, vagy a magyar konceptuális művészet alcímű, nagyszabású tárlat, rengeteg fontos és kulcsművel. Minden itt van, illetve mindenből van itt, benyomást lehet nyerni arról, milyen volt a magyar konceptuális művészet. Név- és címháborút már csak azért sem érdemes viselni, mert a terek és a befogadók kapacitása is véges. A fő hangsúlyok elhelyezésén lehetne vitatkozni, ám ennyi kurátori szubjektivitás magától értetődő.

A címben szereplő abszurd 1, 2, ! ? „Itt jelentkezzen öt egyforma ember" Konkoly Gyula egyik 1970 körüli installációjából került ide. Nemcsak a mű szellemessége révén kitűnő választás, hanem azért is, mert ha hihetünk Körner Évának, az abszurd a magyar konceptuális művészet fő jellemzője. A Konkoly-mű pedig a szocializmus abszurditására világít rá szellemesen, ahogy azt a fotódokumentáció közvetíti: a művész egy lepukkant csarnokban felsorakoztatott öt vödröt és öt csákányt, közéjük pedig kimagasodó, fél-analfabéta írással a címadó felszólítást tartalmazó táblát támasztott a falnak.

A kiállítás központi eleme Pauer Gyulának a nagyatádi alkotótelepen 1978-ban felállított – és ismeretlenek által szinte azon nyomban elpusztított –, fából kifaragott és összeállított Tüntetőtábla-erdője. A feliratos táblák azonban meglepő módon most plexilap-erdőként függenek alá – 33 év múltán elanyagtalanítva a fában testet öltött munkát. Az eredetivel egyező méretű 127 átlátszó tábla formailag távol van az 1978-as műtől, de közvetíti annak szöveg szerinti lényegét. És nem csak a koncepciót őrzi. Hanem e remake esetében épp az eltérések demonstrálják az eredeti fizikai hiányát, így a remake az eredeti elpusztításának átszellemített emlékműve is. Csak az a kár – nem holmi magyarkodás okán –, hogy a feliratok németül vannak, így a hazai látogatónak a mű kétszeresen is medializált. Az új táblák ugyanis a 2009-es stuttgarti Subversive Practices című kiállításra készültek. S ez nem csak vigasztaló, mert azzal is szembesít, hogy magyarországi bemutatás céljából (szinte) sohasem tesznek ekkora erőfeszítést; hogy ilyet csupán külföldön lehet megvalósítani. Újabb értelmezésre adhat okot, hogy a feliratok magyarul a táblák alatt, a padlózaton olvashatók.

Hangsúlyos csoportokban szerepelnek még a földszinten Bak Imre és Maurer Dóra munkái (az alkotókkal készített friss interjúkkal), valamint az 1976–1977-ben Hatvanban megrendezett, az avantgárd fotónak szentelt Expozíció című kiállítás katalógusa; az emeleti galérián pedig a vetítőben és környékén a Balázs Béla Stúdió néhány filmje és filmdokumentációk. A 2013-as kiállításra (Konceptualizmus ma, Műértő, 2013. május) reflektál egy-két rendezésbeli apróság: például ott, ahol tavaly Jovánovics György 1971-es installációja, a Mennyezetre szorító szerkezet állt, most azok az 1971-es fotók vannak, melyek a szerkezetet felhasználó négy alkotó (Jovánovics, Erdély Miklós, Lakner László, Szentjóby Tamás) installációját dokumentálják. Ahol Beke László Elképzelés című munkája volt látható, oda most a mű egy 2008-as, a Vasarely Múzemban kiállított részletének fotódokumentációja került Szőke Annamária leírásával, valamint egy fotó a művet tartalmazó könyv címlapjáról. A mozgó- és állóképek aránya a kiállítás javát szolgálja. (A klasszikus konceptuális műveket a szomszédos Hangárban Jelentésparallaxis címmel mai, a Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskolájából válogatott alkotók – köztük egyetlen nő – munkái egészítik ki.)

S bár valóban Erdélytől, Jovánovicstól és Birkás Ákostól szerepelnek – ahogy a kurátor írja – „vázlatok, eredeti művek, eredeti művek reprodukciói, reprodukciók reprodukciói, eredeti művek autorizált rekonstrukciói és ezek variációi, nem autorizált rekonstrukciók, javaslatok lehetséges rekonstrukcióra, javaslatok, melyek nem valósultak meg, dokumentációk megvalósult, illetve már nem létező művekről, sokszorosított művek verziói, dokumentumok, kiadványok és kiadványok másolatai, printek web-

Birkás Ákos: Kép és néző 1., 1977–1978

oldalakról, didaktikus-magyarázó tablók, fénymásolatok, előadások videodokumentációi, videofelvételek, kísérleti filmek dvd-ről vetítve, vagyis jól ismert, illetve soha korábban ki nem állított alkotások" nagy számban, felsorolásszerűen, de szereplésük hangsúlytalan. Ahogy a címadó mű dokumentációja is azzá lesz, pedig rögtön és korrekt módon az az első kép a tárlaton. Nem derül ki, mi miért, és miért így van elrendezve (mi sodorja egymás mellé például Türk Péter, Bak Imre, Galántai György, Attalai Gábor és Pinczehelyi Sándor 1971 és 1974 közötti műveit).

Bár politikai munkák is vannak itt, jelenlétük éppolyan rejtett, mint amikor ez indokolt volt; csakhogy annak idején „mindenki" értette, ma viszont nem magától értetődő, hol kell a sorok között olvasni, és mit. A rendezés esztétikus, a fotók túlsúlyban vannak más médiumokkal (például szövegekkel, objektekkel, rajzokkal stb.) szemben. Látszik, hogy a hetvenes évek-

Maurer Dóra: Térösszezavarás, 1972

ben sok fotó készült, ezeket olykor szövegekkel magyarázták (Major János, Maurer).

Ha komolyan veszem a legszigorúbban értelmezett conceptual art egyik vezéreszméjét – miszerint a gondolat számít, és a kivitelezés másodlagos fontosságú –, akkor nem zavaró, hogy egyaránt szerepelnek „eredeti" művek és „számítógépes printek" (a feliratok közlik is ezt). De az zűrös, ahogy néhol a „klasszikus" művek közé keveredett – indoklás nélkül – 2000-es évekbeli remake-jük dokumentációja és a konceptuális művészetről szóló (az interneten is elérhető) 1997-es előadás-sorozat. Vagyis a történeti dimenzió figyelmen kívül maradt. Miközben ez egy művészettörténeti kiállítás (művek 1965-től 1983-ig, Szentjóby tárgyötletétől Erdély filmjéig, és egy visszatekintő tárlat ötlete 1984-ből), a rétegek elmosódnak, mintha kortárs bemutatóról lenne szó. Nemcsak historizálva, hanem kontextualizálva sincsenek sem a művek, sem a kiállítás egésze. A munkák egy elmúlt, történelmileg jellemezhető időszak jellegzetes alkotásai, de a néző erről nem kap információt (Altorjay Gábor 1967-es ötletének 2007-es kivitelezése egészen anakronisztikus – és ezt 2014-ben vetítik). Úgy tűnik, a kiállítás csupán szakembereknek készült. Mert szöveg sok van ugyan, és mindenütt a kellő helyen, de alapvető értelmezések hiányoznak (a kísérő kiadvány sok mindent elmagyaráz a kiállítás létrejöttéről, de alig valamit a hazai konceptuális művészetről).

Valóban egy 1980-as évekbeli tárlat valósult meg (a helyszín eltérésének evidenciáján túl), a Pauer-remake kivételével csupán apró különbségek lelhetők fel (vannak projektoros videovetítések; egy-egy számítógépen lapozgathatás és rekonstrukció; 1997-ben elhangzott előadások; utalások egy 1999-es Artpool-beli előadásra meg a 2007-ben a Laborban és a Vasarely Múzeumban megrendezett kiállításokra). Nem érzékelhető az a szisztematikusság, amely Peternák Miklós A konceptuális művészet hatása Magyarországon című, 1991-ben majdnem megjelent kéziratát (http://www.c3.hu/collection/koncept/index1.html) jellemzi. E körülmények miatt különösen fájó a katalógus hiánya. *(Megtekinthető június 8-ig.)*

Tatai Erzsébet

Mai Manó Ház, Budapest

Ahogy meghalni szeretünk

Kerekes Gábor emlékének

A teremtéshez nem kellettek emberek, megkockáztatom, élőlények sem. A teremtés magasztossága milyen rémisztő a maga embernélküliségében. Követeljük a helyünket benne, de riadtan a saját elmúlásunkkal találkozunk.

Az értelem értelme értelmetlen.

Meghúzódnak körben ezek a nyugtalanító kis ügyek, mint fogak között a maradék a vasárnapi ebéd után.

De most (mi) még előtte vagyunk az azutánnak.

EGY

1859. november 24-én Charles Darwin néven megjelentetek egy könyvet, melynek A fajok eredete címet adom. Könyvem nagy hatással van nemcsak a tudományos közösségre, hanem a világ egészére is. Halálomig a könyv hat kiadást él meg, mindegyike máig beszerezhető, és hozzáférhető az interneten. Odaadó követőim darwin-online címen oldalt működtetnek. Itt egyesével, könyvem minden kiadásának minden egyes lapja – beleértve a teljesen üres oldalakat is – megtalálható. Végigtekintve ezen, jobbnak láttam az üres lapokat az összes kiadásból összeszednem és egymás mellé rendeznem.

KETTŐ

Nem emlékszem, mikor és ki mesélte: valaki egy nyári délután hosszasan fényképez egy kikötő hajót. Kevés fény kerül a gépbe, pedig szikrázó nyáridő van, a felvétel hosszú percekig eltart. A hajó ezalatt kiköt, sokan ki- és beszállnak. Utóbbiak továbbhajóznak, a kiszállók elsétálnak. De később, az előhívott filmen egyikük sem látszik. Az a sok jövő-menő, ki- és beszálló ember valahogy felolvadt az időben. A képen egyedül a hajó maradt, elmenőben.

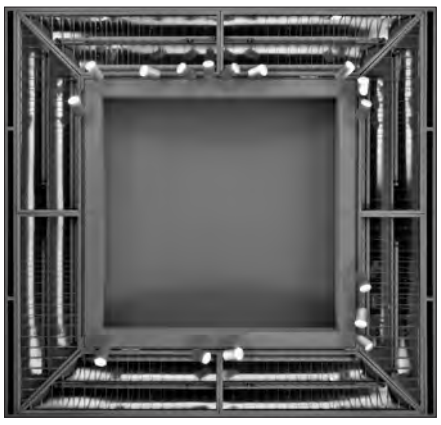

Czigány Ákos: Tokyo Metropolitan Museum of Photography, 2013

Magam is kedvet kaptam effélékhez. Nézőkkel teli mozikban hagyok órákig készülni képeket, épp olyan hosszan, ameddig a film fut. Azokon sem látszik senki ember.

HÁROM

Különböző terveimmel nagy hatással vagyok saját magamra.

NÉGY

2007. Hamburgban járok, egy kiállítótérben. A padlón, egy faltól falig medencében fekete olaj. Szétterülő, mélységesen nyugodt, rezzenéstelenül néma, idő nélküli fekete hártya. Fény csak a tetőablakból érkezik. Annak visszatükröződése az olajban válik magává a műtárggyá. Rájövök, hogy a műtárgyak megvilágítása minden művészeti megnyilatkozás elemi és anyagtalan feltétele. A világítás alakítja és befolyásolja a hatást és a befogadást. Módszeresen gyűjteni kezdem a helyszíneket, ahol a végtelenből közeledő, változatos anyagú és korú, üvegen átszüremlő természetes fény kerül a kiállított műtárgyakra.

Később a mesterséges fényforrásokat is hozzáveszem.

Leszámolok a művekkel, helyettük a művészet tere érdekel. A paradoxon, hogy az erről készült fényképeim majd galériák falaira kerülnek vissza, nem riaszt, inkább acéloz.

HÁROM

2008-ban itt, pár méterre innen, megismerkedem Czigány Ákossal, ülünk. Nézegetjük együtt a képeit, amiket gondosan elrendezett egy lapozókönyvben. Nem mutatom, de azonnal észreveszem, hogy a Darwin-féle könyvből összegyűjtött üres oldalak mind nála vannak. Más képek, amiket még mutat, mindegyike felfelé nézve készült.

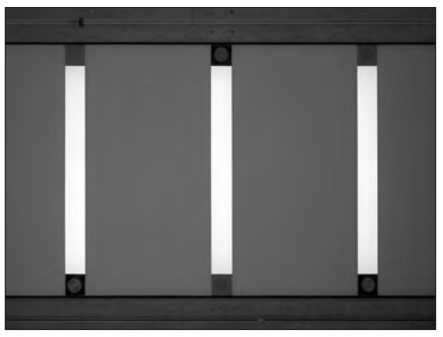

Czigány Ákos: mumok – museum moderner kunst wien, 2010

KETTŐ…

…ezertizenhárom. Debrecen – Modem – Tokió. Átvezetem magamat ismerős és ismeretlen helyszíneken, közben csak a menynyezetet nézhetem. Részt veszek zajos és nyilvános eseményeken, sok ember nyüzsög körülöttem, de a képeimbe zárt némaság miatt vállaltan süket vagyok. Én egy ilyen világra vágyom, ahol a fény a világosság és a tisztító értelem.

EGY

2014. április 17., kábé 18 óra.

Zavartan állok itt. Pengeéles professzionalizmussal elkészített képek között. Valami tiszteletet parancsoló, végtelen elhivatottság vezeti a szemünket bennük felfelé. Így csak ébredni vagy meghalni szeretünk.

Ha majd elbukom, és kis szerencsém marad, a legutolsó tekintetem is felfelé esik majd. Éppen úgy, ahogy itt. *(Czigány Ákos kiállítása május 18-ig tekinthető meg.)*

Gerhes Gábor

Olvasta már?

Magyar etűdök

*I. „Habzik az ég, mint tele tál, / tarka idő szőttese száll.” (Weöres Sándor)**

Kovalovszky Márta – műfajában unikális, megszemélyesített intézménytörténetnek is tekinthető – muzeológiai memoárja akaratlanul is egyfajta (kis magyar) Az eltűnt idő nyomában. A madeleine-t itt persze a megnyitók alkalmából sütött pogácsa helyettesíti, Guermantes-ék extravaganciáját pedig a Fehérvárra látogató pestiek szokatlannak ható öltözéke és viselkedése.

Mert Fehérvárra, az ott rendezett kiállításokra el kellett menni, a fővárosból is. A múzeumépület második emeleti terme vagy a Csók Képtár nemcsak helyszín volt, hanem maga a hely. A páratlan, a XX. század magyar művészetét feldolgozó sorozat, a Korniss-, Vajda-, Kondor-bemutatók miatt, de ezen túl is parányi szigetként működve, egy normális, koherens, európéer magyar kultúra azílumaként.

Ennek megteremtéséhez persze szükség volt a körülmények szerencsés összejátszására is, a város kedvező földrajzi helyzetére, egy toleráns és széles látókörű igazgatóra (Fitz Jenő), no meg persze a senki által fel nem dolgozott hatalmas anyagra is.

S természetesen – conditio sine qua nonként – szükség volt egy frissen végzett, fiatal (mára megőszült) művészettörténész házaspárra, akiknek kitartásuk és erejük is volt hosszú távú koncepciójuk megvalósításához. Ehhez pedig a művészet, a műtárgyak szenvedélyes, szinte zsigeri szeretete szolgáltatta az alapot. Az a sorok között is átsütő érzékletes öröm, mely egy-egy műtárgy kézbevételekor, formái tapintásakor, festékcsomói rejtélyes, olajos illatának beszippantásakor érezhető. No meg az az érzékenység, amely felfigyel a raktárak mélyéről felbukkanó képekre, az egymás mellé akasztott műtárgyak talányos korrespondenciáira. Meg arra, hogy az adott kiállítás mennyire adekvát saját korával, különös barométerként mennyire jelzi előre, vagy igazolja vissza az éppen aktuális valóság rezdüléseit, fordulatait. Vissza-visszatérő motívum a könyvben a kiállítótermeket és vernisszázsokat belengő vidám, fanyar, vagy épp baljós hangulat. Kovalovszky Mártának és Kovács Péternek nemcsak művészettörténeti tudása, tapasztalata, hanem a műtárgyak iránti elkötelezett szenvedélye, szíve és a szó jó értelmében vett szimata tette lehetővé mindazt, amit megcselekedtek.

II. „Három egész napon át / faragtam egy furulyát, / vadrózsából tündérsípot csináltam.” (W. S.)

A fehérvári múzeumban töltött több mint négy évtized pedig egyfajta, a művészettörténészre és intézményére egyaránt érvényes Bildungsromanként, fejlődésregényként olvasható. Az 1960-as évek elején járunk. Adva van egy polgári-paraszti hagyományait nyomokban még őrző, a szocialista iparosítás előtti állapotában leledző város. Ebben áll – humanista végvár gyanánt – a meghitt, szinte családias módon működő múzeum. S két ifjú művészettörténész, aki csakhamar otthon érzi magát a kis közösségben, ahol mindenki segít mindenkinek, ahol nem különülnek el a munkaszobák, ahol öreg szakikkal, fortélyos mesteremberekkel készülnek a kiállítások, ahol lovas kocsi fuvarozza a tárgyakat – ahol a múzeum nem munkahely, hanem életforma. Valamelyes védelmet is nyújt a külvilággal szemben, hazai viszonylatban ritka toleráns és liberális „házi szelleme” pedig lehetővé teszi az akkor még javarészt tényleg kutatatlan XX. századi magyar és a mások által tényleg vállalni nem mert/engedett kortárs progresszív művészettel való foglalkozást. Nem csoda hát, hogy Kovalovszky Márta nosztalgiával gondol vissza az intézmény familiáris-patriarchális jellegére, az ott honos szoros emberi kapcsolatokra.

Ám a fejlődésregények egyik kulcsmotívuma a fészekmelegből való kiszakadás. A város hirtelenjében a duplájára nőtt, s ezt követve vált a múzeum fokozatosan országos, majd nemzetközi jelentőségű intézménnyé – egyszersmind egyre szakszerűbben, egyre profibban, s ennek következményeképp persze egyre elidegenedettebben működve, szétszálazva s hivatalosabbá téve az addig javarészt ki-ki alapon működő viszonylatokat. S a Kovalovszkyék által rendezett kiállítások is azon nyomban túlnőttek a lokális szinten, minimálisan is országos jelentőségűvé változtatva a Virágóra mögött addig szerényen meghúzódó, akkor Gagarin térinek címzett épület mindennapjait. A megérdemelt és megszolgált siker ára az archaikus idill, a „bűnbeesés” előtti állapotok szertefoszlása volt. Nagy ár, kétségtelen, de meg kellett fizetni, a civilizatorikus folyamatok áldozatokkal is járnak; a TEFU-taxik platóján billegő szobroktól el kellett jutni a személytelenebb, de professzionálisabb menedzselésig, a múzeumi porta rezsóján párolódó lecsótól a velencei magyar pavilon kurátorságáig, magyar művészeti fesztiválok és nemzetközi könyvművészeti kiállítások iniciálásáig. S hozzá kell tenni azt is, hogy Kovalovszky Márta ösztönösen tompítani próbálta a változásokból adódó feszültségeket és veszteségeket, fenntartotta a megnyitók és együttlétek családias hangulatát. De a legárulkodóbb a könyv 104. oldalán látható fénykép: a kurátor (K. M.) partvissal mossa fel a velencei pavilon padlóját. Képzeljük el hasonló szituációban Catherine Millet-t vagy Bojana Pejicet…

III. „róka-esküvőn ravasz a koma / pofon adomány, köszönet is az / amekkora kéz, akkora arasz” (W. S.)

Lehet, hogy sokan többet szerettek volna megtudni a könyvből a Kádár-évtizedek atyáskodó kultúrpolitikájáról. Mert hiszen városi, megyei, minisztériumi tisztviselők tucatjai, titkosszolgák és beszervezettek generációi figyelték aggódva az egyre önjáróbbá váló múzeum lépéseit. A szerző nem különösképpen panaszkodó típus, de azért olvashatunk jelentésekről, furcsán visszhangzó telefonvonalakról, mindenekelőtt a megalázó, nehezen kiszámítható „tervtárgyalásokról”, melyek jó előre rögzítették a kiállítási programot. Érdekes benyomásokat szerezhetünk az 1973 körüli ideológiai „fagyos szelek” lecsapódásáról, sőt párszor Aczél György is felvillantja cinikus „húzd meg – ereszd meg” technikáját. De ne ezzel búcsúzzunk „az ősz muzeológusoktól”! Ahogy Kovalovszky írja: „ugyan ma minden másképpen van”, de csak azért lehet másképp, mert volt előtte négy, nem is akármilyen évtized… *(Kovalovszky Márta: Harap utca 3, Székesfehérvár, Városi Képtár–Deák Gyűjtemény, 2013, 160 oldal, ár nélkül.)*

PATAKI GÁBOR

*A költő 1947-ben a székesfehérvári múzeum igazgatója volt. A kötet címe a múzeumot megörökítő, közismert verséből vett parafrázis (a szerk.).

Beszélgetés Erdei Krisztina fotóművésszel a 2014-es Sydney-i Biennáléról

Tanulni a saját történelmet

– Hogy jutottál ki a biennáléra?

– Tavaly tavasszal felhívtak az ACAX-tól, hogy Juliana Engberg, a következő Sydney-i Biennále kurátora rövid budapesti látogatása idején velem is szeretne beszélni. Gyorsan egymásra találtak az elképzeléseink, már ekkor kiválasztottuk a kiállítási anyag egy részét, és körülbelül három hét múlva kész ténnyé vált, hogy a biennále résztvevője leszek. Engberg már a találkozón említette, hogy a fotóim jól illenek a projektjébe.

– Miért, mi az ő projektje? Tudom a címet: you imagine what you desire, de ettől nem kerülök közelebb a tematikához.

– Igen, elég tág a cím jelentése, a képzeletről és a vágyról szól, ebbe sok minden belefér. Olvastam kritikákat, amelyekben ezt a kurátor szemére is vetik, miközben a biennáléknak általában ilyen nyitott, többféle értelmezésre lehetőséget adó címük szokott lenni.

– Kaszás Tamást kérték még fel a biennálén való részvételre Magyarországról. Szerinted mi a közös pont, hol érintkezik egymással kettőtök művészete?

Fotó: Ben Symons

Randi & Katrine: A falu, 2014

– Erről beszélgettünk Tamással. Nem hiszem, hogy kettőnk munkássága túl szoros rokonságot mutatna. Engberg azt nyilatkozta, hogy az Art Gallery of New South Walesbe, ahol mindketten kiállítottunk, a szociálisan érzékeny, társadalmi vonatkozású művek kerültek.

– Tamás munkáiban erőteljesen jelen van az utópia.

– Nekem is van egy sorozatom, mely a falanszter hangulatát keresi a hétköznapokban, de most nem ez szerepelt. Az abszurd, a különös foglalkoztat, ahogy a képzelet ráül a valóságra, és a saját hangján szólaltatja meg azt.

– Ausztrália a világ másik vége, hogy sikerült eljutnod oda? Elsősorban a finanszírozásra gondolok.

– Az ausztrálok fizették a repülőjegyem, a szállásom egy részét, és napidíjat is kaptam. Cserébe három előadást tartottam Sydneyben, és ellátogattam egy művésztelepre, ami nagyon inspiráló volt. Egy erdő közepén, a világtól elvágva, kenguruk társaságában töltöttem el néhány napot. Itt találkoztam a Sharing Stories egyik munkatársával is, aki hasonló projekteken dolgozik bennszülött emberekkel, mint amilyeneken korábban én is a hétesi szegregátumban, Ózdon.

Erdei Krisztina munkája a Sydney-ben bemutatott sorozatából, 2014

– Milyen a viszonya egy ilyen fiatal országnak a történelemhez és a művészettörténethez?

– Jelen van az bennszülött hagyomány, de mindenki, aki tudja, honnan jött, ápolja a saját tradícióit, tanulja a saját történelmét. Az iskolákban választani lehet, hogy melyik térség vagy kor történelmét szeretnéd tanulni. A történelem tehát mindenhol jelen van. Az utcán a koloniális épületek közé új, látványos modern irodaházak és kortárs köztéri szobrok ékelődnek.

– Mennyire sikerült megismerned a kortárs ausztrál művészetet?

– Az egyik beszélgetésen együtt szerepeltem Michael Cook ausztrál fotóssal. A közönség kettőnk munkáit hasonlította össze. Michael fotói az ausztrál múlt ellentmondásaival foglalkoznak. Állandó főszereplő rajtuk egy bennszülött barátja, akit kifejezetten korábban csak fehér emberekhez köthető szituációkba helyez. Érdekes volt ebből a távoli kontextusból a képeim hátterére és jelentésére tekinteni. Bianca Hester munkáival a biennálén találkoztam. Ő is az ausztrál múlt és a jelen kapcsolatáról beszél installációin és performanszain keresztül.

– Milyen művek tetszettek vagy inspiráltak a leginkább a biennálén?

– Kedvenc kiállítóhelyem a Cockatoo Island, egy izgalmas helyszín, a világörökség része. Korábban börtönsziget volt, érdekes épületekkel, hangárokkal, óriási terekkel. Itt voltak a monumentális és a bonyolultabb installációt igénylő művek. Főleg az izraeli Yael Bartana és a dán páros, Randi & Katrine művei nyűgöztek le. Bartana egy hollywoodi szuperprodukciókkal vetekedő filmet készített Inferno címmel, melyben hatásosan és látványosan játszik el zsidó szokásokkal és hagyományokkal. Randi & Katrine egy kisvárost épített fel egy nagyobb térben, ahol minden háznak szeme van, arcok állnak egymás mellett. Ez volt az egyik munka, amely a biennálét körüllengő menekültbotrányra reflektált.

– A helyszínen mit érzékeltél a botrányból? És mi a véleményed arról, hogy lassan nincs biennále, Manifesta, Documenta botrány nélkül?

– Nem tartom rossz dolognak, ha művészeti eseményeken kipattannak botrányok, és olyan problémákról kezdünk beszélni, amelyek a hétköznapjaink részei, mégis általában reflektálatlanul elfogadjuk őket, együtt élünk velük.

– Hányan mondták vissza a részvételt?

– Első körben öten, majd még további öt-hat ember. Ekkor döntött úgy a biennále elnöke, Luca Belgiorno-Nettis, hogy lemond, mert ő volt a személyi kapocs a biennále és a legfőbb szponzor, a Transfield között. A cég február végén írt alá egy újabb szerződést, amely szerint továbbra is beszállítója marad a menekülttáboroknak, így húzva hasznot az ország vitatható és sokat kritizált bevándorlási politikájából.

– Anyagilag érintette ez a biennálét?

– Ezek a változások inkább a jövőben éreztetik majd a hatásukat. De a bojkott és következményei szellemileg és érzelmileg is megrázták a rendezvényt. A Transfield alapító és legfőbb szponzor 1973 óta; a vele való szakítás megosztotta a közvéleményt is, a kormány pedig úgy döntött, hogy ha a biennálének nincs szüksége magánpénzre, akkor az állam is kivonul a finanszírozásból. Az ausztrál kormány rossz tendenciának tartja, hogy a magánpénz kivonul a művészeti élet és az intézményrendszer szponzorálásából. Ez tényleg nem lenne szerencsés.

– Mennyire számít, hogy – legalábbis Budapestről nézve – Ausztrália a világ vége? Eljut az európai szcéna Sydney-be?

– A kiállítók közül sokan személyesen jelen voltak. De az az érzésem, a szervezőknek nem is céljuk, hogy Európából mindenki átússzon Ausztráliába; ez a biennále inkább az ausztrál és az ázsiai régiónak szól. Kínai, koreai kurátorokkal személyesen is beszéltem.

– Műfaji szempontból mit tapasztaltál?

– Egyértelműen a videomunkák voltak többségben, és sok volt az installáció is. Fel is hánytorgatták a biennálének, hogy nincsenek jelen a klasszikus műfajok.

– Az ottani élmények alapján prognosztizálható, milyen lesz az elkövetkező évek művészete?

– Fontos a művész szerepvállalása, az aktivista szemléletmód, személyesen is az események részesének kell lenni. Másrészt egyre jellemzőbb téma az archívumok feldolgozása és ezek szubjektív újraépítése. Egyre több olyan művet látok, mely az animáció és a film ötvözete. Továbbra is jellemző a monumentalitás és az interaktivitás. Jelen van a „személyes találkozás művészete” is, Marina Abramovic egyik kínai tanítványa a biennále alatt egy általa installált sötét erdőben tart performanszokat.

© Andrew Baker Art Dealer, Brisbane
Fotó: Gunther Hang

Michael Cook: Majority Rule, 2014

– Kaptál már visszajelzéseket a szereplésedről?

– Ez furcsa. Milyen hatása lehet egy Sydney-i Biennálének? Akkor innentől kezdve már a csillagos ég? Ez nem így működik, illetve nem tudom, hogyan működik. Nem vagyok karrierista művész, és ha ez a végállomás, én akkor is boldog vagyok. Nem zavar, ha nem minden helyszín újabb előrelépés. *(Megtekinthető június 9-ig.)*

FARKAS VIOLA

Manifesta 10, Szentpétervár

Bojkott-dilemma

(folytatás az 1. oldalról)

A Manifesta 10 kurátorságát merészen felvállaló Kasper König olyan terepre lépett, ahol a problémákat sokoldalú és impozáns elméleti és gyakorlati felkészültségével nem tudja megoldani. Minden gesztusa és nyilatkozata azt mutatja, hogy szándékai és az orosz kultúrafelfogás között áthatolhatatlan fal húzódik, amelyet a helyi stáb segítségével sem képes áttörni. Bár a kiállítások és a programok megvalósításában rendíthetetlenül halad előre a kiszámíthatatlan, bürokratikus orosz közegben – ignorálva és bagatellizálva a politikai tényezőket, valamint a cenzúra sunyi működését –, munkája egyre inkább zárvánnyá válik. Teljesen eltávolodik az „utazó biennále" eredeti céljaitól, vagyis egy-egy kevésbé ismert régió felfedezésétől és a helyi sajátosságok bemutatásától. A Manifesta nyitott szellemből fakadóan elvárható lenne, hogy az aktuális és lokális szociális, politikai problémákra, helyzetekre is konszenzuson alapuló választ adjon.

E ponton kapcsolódnak be az orosz színtér azon szereplői (a közvetlenül megkérdezettek közül Marina Koldobszkaja képzőművész, kritikus; Pavel Geraszimenko művészettörténész, kritikus; Alekszandr Dasevszkij képzőművész), akik elsősorban nem a politikai helyzetre reflektálnak, hanem szigorú intézménykritikával lépnek fel: a Manifesta és a biennálék rendszerének létjogosultságát és jelentőségét kérdőjelezik meg. A kölcsönös meg nem értettség mögött a lokális-globális ellentétek, a művészet eszközrendszerének és céljainak kibeszéletlensége és félreértése áll. A szentpétervári (művész) értelmiségiek közül néhányan igen szkeptikusan látják a Manifesta szerepét a lokális szcénában és saját helyzetüket a globális környezetben. Minden naiv és idealista propaganda ellenére szerintük a Manifesta semmilyen befolyással nem lesz a helyi művészeti életre; egy pompás kiállítás csupán, amely nyomtalanul múlik el az orosz kulturális életből. A biennále először lépte át az Európai Unió határait, ezzel új közegbe került, ahol Nyugat-centrikusággal, az éppen felkapott tendenciák, gondolatok mentén és eszközökkel hozza létre a programokat, teljességgel figyelmen kívül hagyva a helyi, jórészt a belpolitikai konfliktusok miatt atomizált művészeti szcénát és a lokális problémákat. Kizárólag elvont, akadémikus kérdésekkel foglalkozik (a bírálat itt ér össze a bojkottáló művészek politikai kritikájával, amely szerint a Manifesta nem reflektál az ukrajnai konfliktusra), esztétikai lepel mögé rejtve az európai modell működésképtelenségét és rigid voltát Oroszországban. A bírálók és a Manifesta stábjában dolgozó Dmitrij Ozerkov (az Ermitázs újonnan megnyitott XX–XXI. századi részlegének vezetője) között egyetlen ponton van egyetértés: a szervetlen, de nagyszabású kiállítás segíti az Ermitázs új szárnyakkal bővült együttesének újrapozicionálását, így a múzeum a kortárs művészetnek is gyűjtőhelyévé válhat.

Az Ermitázs felújított része

Az Ermitázs új szárnya, a Manifesta helyszíne

Az elmúlt években a nemzetközi színtéren megerősödő, a politikai és gazdasági hatalom vonatkozásában megfogalmazódó biennále-kritikák (Isztambul, Sydney) már felvetették a bojkott-stratégiák lehetséges módjait és a belőlük következő morális-egzisztenciális problémákat. De az is kérdés, hogy a kilépés, az elhatárolódás-e a megfelelő lépés (a Magyar Művészeti Akadémia térnyerése következtében mindez itthon is, több fórumon is felmerült). Úgy tűnik, a bojkottáló művészek és szakemberek sem azonos indíttatásból utasítják el biennálét. Jurij Leiderman, az első Manifestán is szereplő ukrán művész – akinek bojkottfelhívása e-mailben jutott el sok szakmabelihez – kérdésünkre azt válaszolta, hogy szervezett bojkottról nem tud, és a felhívásban nem művészként, hanem ukrán emberként lépett fel. Az ukrán területek annektálására Leiderman számára egy nemzetközi, teljes Oroszországot érintő – gazdasági, katonai és kulturális – bojkott az egyetlen lehetséges reakció. A Krím bekebelezését követően – alternatívaként – felmerült a koncepció radikális megváltoztatása, illetve a biennále más helyszínen történő megrendezése (Marija Alekina közösségi oldalon javasolta a Manifesta Ukrajnába költöztetését), vagy hogy kizárólag ukrán művészeket hívjanak meg. Az ukrán művészek meghívásával a Manifesta a két ország közötti konszolidációs platformmá válhatott volna, növelve annak kockázatát, hogy a város eláll a projekttől. Leiderman azonban elképzelhetetlennek tartja, hogy a megszálló országban kiállítson (május végén viszont részt vesz a berlini DAAD galériában a kurrens politikai eseményekre reflektáló The Ukrainians című tárlaton).

Dmitrij Vilenszkij rendező, aktivista, a Sto gyelaty? csoport tagja megkeresésünkre hozzánk eljuttatott írásában úgy látja, hogy az események eszkalációja következtében most a posztszovjet állapotból a „második hidegháborúba" való átmenet zajlik. Az elutasítás „disszidens pozíciója" vagy a „kollaboráció" között kell választaniuk. Vilenszkij szerint a kurátor eredetileg úgy tekintett az Ermitázsra, mint Oroszország és a Nyugat kapcsolatának ideális laboratóriumára, ám a krími események új kontextust teremtettek, hiszen a múzeumot Katalin cárnő alapította, aki egyúttal a Krím meghódítója is volt. A művészcsoport most egy orosz–ukrán projekten dolgozik, melyet a biennálén terveztek megvalósítani, de az ukránok visszautasították az együttműködést a Manifestával.

A Manifesta stábja több ízben is reagált a kialakult helyzetre. Hedwig Fijen, a Manifesta Alapítvány elnöke a bojkottól eltérő megoldást preferál: a biennále idején különböző nézőpontokra nyitott beszélgetések során járná körül annak indokait, hogy egy kortárs képzőművészeti biennále miképp tudott elköteleződni egy olyan ország mellett, ahol lábbal tiporják az emberi jogokat, és a kritikai nézőpontot sem támogatják. König megérti, de nem osztja a részvételtől visszalépő művészek álláspontját, a koncepció megváltoztatását azonban a hátralévő három hónap alatt nem látja lehetségesnek.

A Manifesta és Szentpétervár elválásának lehetősége még mindig fennáll. Számos alkotó alternatív akciókkal készül a biennáléra, amely intézményi szinten is megmutathatja a művészet létjogosultságát a globális-lokális konfliktusok medializációs eszközeként.

Boros Lili–Uhl Gabriella

Beszélgetés a Gallery8 budapesti rezidensművészével

Tamara Moyzes, az artivista

– Gyakran szerepel nemzetközi eseményeken, kiállításokon és konferenciákon, ahol az aktivizmus és a kortárs művészet kereszteződésében, vagy a kettő közül valamelyik perifériáján jelenik meg. Mi hajtja politikai aktivizmusát, és ennek milyen hatása van a művészetére?

– Először is soha semmibe nem kezdek, ami nem érint mélyen és személyesen. Ha egy közösséget, vagy a társadalmat érintő politikai ügyről beszélek, akkor az az „ügy” számomra személyes kötődést feltételez. Ebből a perspektívából beszélek az idegengyűlöletről, a Közel-Keletről, arról, hogy milyen izraeli nőnek lenni, vagy arról, milyen romaként élni (a nagymamám roma származású). A politika számomra sosem valamiféle absztrakt vagy távoli dolog, ami csak a politikusokra vagy a tudósokra tartozik, mert az aktivizmusom során mindig a saját jogaimért teszek és harcolok. Csehországi gimnáziumi tanulmányaim után emigráltam Izraelbe, ahol az izraeli képzőművészeti egyetemen kezdtem meg tanulmányaimat, éppen akkor, amikor kirobbant a második intifáda, a palesztinok második felkelése az izraeli megszállás ellen. Itt váltam tudatos, palesztinbarát zsidó aktivistává, és tanulmányaim mellett két éven keresztül végeztem politikai aktivista tevékenységet. Legalább annyira aktivistának érzem magam, mint amennyire művésznek. A második intifáda teljesen megváltoztatta a közügyek iránti viszonyulásomat csakúgy, mint a munkáimat. Amikor visszatértem Csehországba, azonnal elkezdtem roma szervezetekkel dolgozni, közben a cseh művészeti akadémián folytathattam a tanulást. Sok év tapasztalata révén ma már gyorsan átlátom a hatalmi mechanizmusok működését, és ismerem a hatékony aktivizmus stratégiáit. De otthonosan mozgok a képzőművészet szférájában is, és ezeket az eszközöket vegyítem az általam kifejlesztett műfajban, az artivizmusban.

– Itt, Európában mennyire elfogadott, ha egy zsidó nő palesztinbarát nézeteket vall?

– Izraelben a művészvilág nagy része palesztinbarát. Kurátori projektjeim során együtt dolgozom izraeli és palesztin művészekkel, és szinte mindegyikük ellenzi az izraeli palesztin megszállást. Még jobboldali vagy nacionalista zsidó művészt is nehéz találni, aki tagadja a palesztin jogokat. Európában ez sokkal problematikusabb, mivel az európai zsidóság nem tapasztalta meg az életet és a politikát Izraelben, ez ugyanis felébreszti az érzékenységet, és aktivizmust követel. Mivel a médián keresztül dolgozom, és elég gyakran vagyok a közmédiumok szereplője, gyakran keresnek meg neonácik, iszlámellenes csoportok, gyanúsnak találnak a cseh védelmi erők, és sokan a zsidó közösség tagjai közül is ellenségesek velem, mert a pozícióm túl radikális számukra.

– A személyes jelleg megjelenik akkor is, amikor kurátorként más művészekkel dolgozik?

– Sokkal inkább művész vagyok, mint kurátor. Akkor vállalkozom kurátori munkára, amikor úgy érzem, valakinek végre tennie kell valamit, vagy hogy senki más nem fogja elvégezni az adott feladatot. És monumentalista vagyok: amikor van egy ötletem egy alkotáshoz vagy kiállításhoz, azonnal egy monumentális vízió lép működésbe bennem, amely a projekt társadalmi vonatkozásait és lehetséges politikai hatásait kutatja. Ehhez pedig a legjobb közösen dolgozni más művészekkel, aktivistákkal, csoportokkal vagy hétköznapi emberekkel. Ilyen munkám volt például a Middle East Europe (Közel – Kelet – Európa), egy öt országban bemutatott utazó kiállítás a kulturális konfliktus természetéről. Olyan izraeli, palesztin és európai művészek munkáit gyűjtöttem össze, akik már korábban is reflektáltak az izraeli–palesztin konfliktusra, tehát a művek nem az én megrendelésemre készültek.

– Az identitáskérdés művészete és aktivizmusa szempontjából egyaránt döntő. De mely identitásdiskurzusok a legrelevánsabbak?

– Van néhány probléma, amely központi szerepet kap a munkámban: az idegengyűlölet, a nacionalizmus, a romák helyzete és a Közel-Kelet. Harcolok a homofóbia ellen, és feminista vagyok. Ez mind egyformán fontos nekem.

– A politikáknak és diskurzusoknak ez a komplex és gyakran ellentmondásos rendszere hogyan hat arra, ahogyan a kiállítótérben megjelenik az aktivizmusa?

– Ez jól megfigyelhető a januárban a brnói Művészetek Házában megvalósult kiállításomon. Itt egy olyan munkát választottam ki a térben való megjelenítésre, amely nagy médiafigyelmet kapott a Cseh Köztársaságban, és amelyet ezért már mindenki ismert. (Egy aktivista kezdeményezés sikere egyébként 50 százalékban a médiafigyelmen múlik.) A Prága 7. kerületében végzett aktivista projektemet, a Holokauszt-emlékművet jelenítettem meg Brnóban, mely 7 év munkája. A kerület önkormányzata ennyi éven át próbálta értékesíteni azt a zöld mezőt, amelynek fontos, rejtett és elfojtott történelme van. Ez volt az a gyűjtőhely, ahová a prágai zsidókat – közel 45 ezer embert – hurcolták, mielőtt deportálásukra és megsemmisítésükre sor került. Az önkormányzat bevásárlóközpont létesítése céljából értékesítette volna a területet; több mint a felére Tesco áruházat terveztek. Öt fővel érkeztünk e területre, a kabátunkon Dávid-csillaggal, és bevásárlókocsikkal álltunk a mező közepén. Médiakampányt szerveztünk nonprofit szervezetekkel, túlélők csoportjaival, aktivistákkal és civil csoportokkal közösen, hogy megakadályozzuk az építkezést. A kiállítótérben a médiakampány fő motívumaival dolgoztam: egy 5×3 méteres fotót nagyítottam a tér egyik falára, amelyen az öt bevásárlókocsis zsidó áll a grund közepén. Felhasználtam a rádiókampány hanganyagát, és a médiában megjelent híranyagokat bevásárlókocsikban lévő monitorokon mutattam meg. Mindezt céltudatosan csinálom. Az aktivizmusnak saját vizualitása van, sőt ez az egyik lényegi eleme. Ez a vizualitás érdekes, és múzeumokba, műcsarnokokba, galériákba való.

az aktivizmusnak saját vizualitása van

Holokauszt-emlékmű, Prága, 7. kerület, 2013. január 4.

– A női test is központi szerepet kap az akcióiban, hasonlóan a feminista művészetben megszokott gyakorlatokhoz. Hogyan lépnek ezek az alkotások az esztétika szférájába?

– Ez fontos kérdés. A happening és a performansz eleve vizuális műfaj, ezért minden új projektet a vizuális lehetőségek végiggondolásával kezdek. Felmérem, hogyan néznek majd ki az eseményt megörökítő fotók, hogyan működik majd a projekt a médiában, hogyan lehet belőle főcímeket kivonni, a leghatékonyabban és leglátványosabban terjeszteni. Megtervezem, hogy a média mit lát, és honnan láthatja az akciót. Elég jól ismerem a média vizualitását, és igyekszem a javamra fordítani. Például a Tibity Terror című, 2007-es munkámban képzeletbeli roma terroristákat hoztam létre és mutattam be, akik a videofilmben bomba-asszamblázsokat állítanak össze. A hitelesség érdekében ugyanazt a vizualitást próbáltam előállítani, amit az igazi terroristák használnak: alacsony kameraállásból, rossz fókuszbeállítással filmeztem, ügyetlen logót terveztem. Ettől lesz minden projektem egyedi, mert a kontextus mindig másfajta vizuális stratégiát igényel. Munkáim az ügy, a technológia és a vizualitás szentháromságára épülnek.

– Mely eseményeket vagy kiállításokat tartja fő műveinek?

– Az előbb említett prágai Holokauszt-emlékművet, mert 7 éven keresztül sikerült megakadályoznom és elodáznom egy értelmetlen Tesco-építést a cseh holokauszt-emlékezet egyik legfontosabb helyén. És ez igazi siker. Egy másik jelentős munkámnak tartom a Yad Vashem Intézetben 2011-ben történt akciót. Cseh kormánydelegáció – a miniszterelnök, miniszterek, köztük Josef Dobes oktatási miniszter – érkezett Izraelbe, hogy látogatást tegyen és lerója tiszteletét a több mint hatmillió zsidó áldozat előtt a Yad Vashemben. Ez röviddel az után történt, hogy a cseh oktatási minisztérium egyik bürokratája, Ladislav Bátora, antiszemita és cigányellenes gyűlöletkeltő beszédet tartott. A delegáció elhaladt Five Columns (Öt oszlop) nevű női aktivista csoportunk mellett. Tiltakozó tábláinkon azoknak a városoknak a nevei szerepeltek, ahol a neonácik cigányellenes tüntetéseket tartottak. Fontos volt, hogy megmutassuk, hogy mi, átlagos állampolgárok tiltakozunk az ilyen nézetek jelenléte ellen a kormányzati adminisztrációban. És tiltakozunk az ellen is, hogy senki sem tesz semmit a növekvő cigányellenes erőszak ellen. A delegáció miatt eleve nagy volt a médiajelenlét, ennek köszönhető az akció sikere. Ez volt az első alkalom, hogy a Közép-Európában növekvő neonáci erőszak az izraeli figyelem középpontjába került. A Yad Vashem egyik szekciója ma a roma holokauszt történetére koncentrál. És röviddel az akció után a szóban forgó bürokrata is lemondásra kényszerült.

Roma Fekete Párducok művészcsoport: Prenatális luxusdoboz kismamáknak, 2014

– Egy aktivista akció dokumentálása nem válik egyszerűen művészetté. Hol a határ vagy a különbség művészet és aktivizmus között?

– Először is, az általam rendezett akciók és aktivista események sosem puszta demonstrációk. A legfontosabb, amit a második intifáda során megtanultam, az, hogy a spontán gyűlések és tüntetések nem fejtenek ki valós hatást, mert nem keltik fel a média figyelmét. Az eseménynek szerkesztettnek és komponáltnak kell lennie. Koncepcióval kell rendelkeznünk, amely egységbe foglalja az ötleteinket. Eseményeink ezért a happening és a performansz műfajához hasonlítanak. De engem jobban érdekelnek az azonosságok és a hasonlatosságok a művészet és az aktivizmus között. Ez sokkal izgalmasabb, mert a határok és a különbségek mindig adottak. Ezért kutatom évek óta azt, amit art populinak nevezek, amikor hétköznapi emberek használják ugyanazokat az eszközöket demonstrációikban, amelyeket a művészek az akciók és a performanszok során.

– Három hónapja van Magyarországon. Mik a tapasztalatai?

– Sok magyar barátom van, és elég közel élek ahhoz, hogy folyamatosan figyelemmel kísérjem az itteni helyzetet. Most, hogy rezidensként hosszabb időt tölthettem Budapesten, főként a jog átalakulása érdekelt. Engem leginkább a törvények, az emberi és állampolgári jogok gyors és párbeszéd nélkül zajló változtatásának folyamata aggaszt. Néhány törvény megváltoztatása értelmetlennek, vagy a kiszolgáltatottak kriminalizálásának tűnik. Az egyik ilyet emeltem ki a rezidensprogram során: a „lomizást” és a szemét kisajátítását tiltó, 2013 végén életbe lépett törvényt, amely lehetetlenné teszi a szegények, a hajléktalanok – és a művészek – számára a szemétből kinyerhető talált tárgyak, „objet trouvé”-k felhasználását. A Gallery8 jelenlegi kiállítását, amely a nem létező roma múzeum koncepcióit hasonlítja össze, valamint a valaha helyszínként felmerült épületeket mutatja be, olyan illegális ready made-ekkel egészítettem ki, amelyeket az említett kilenc budapesti helyszínen találtam.

– Budapest után hol és milyen ügyben lesz a következő intervenciója?

– Egy olyan csoporttal készülök kiállításra, amelynek tagjaival 2007 óta már többször dolgoztam együtt. A Roma Fekete Párducok első közös kiállítása május 4-én nyílik Strasbourg-ban, Astrid Kury kurátor rendezésében. Egy kurrens ügyet dolgozunk fel: az ez év februárjában, a Cseh Köztársaságban született ötös ikrek körül kialakult szomorú történetet és médiafelhajtást. Korábban egy cseh nő négyes ikreket szült, és a kismamát az egész nemzet ünnepelte, a család rengeteg támogatást és bátorítást kapott. Amikor az ötös ikrek roma származású édesanyja megkapta az első reklámajándékot – egy babakocsit –, a cseh társadalom fellázadt, és követelte, hogy a roma család ne kapjon többet, leginkább annyit sem, mint a cseh család. A roma nő és az ikrek vad, erőszakos kirohanások és agresszív cigányellenes médiakampány áldozatai lettek. Ez nagyon fájdalmas. Legalább az újszülöttek érkezésének meg kellene érintenie az embereket. Ma azonban, amikor ekkora a neonáci erőszak, a helyzet szinte bénítóan hat, és attól félünk, hogy a projekttel további erőszakot vagy gyűlöletet keltünk. Ezért több mint hat hónapon át gondolkodtunk közösen, és végül úgy döntöttünk, a kiállításra elkészítünk egy luxus kismama-csomagot. A minden cseh kismama által jól ismert, a kórházak biztosította kezdő csomag luxusváltozatában összegyűjtünk mindent, amiből egy roma család többet kap, mint egy cseh család. Az egyes „szolgáltatásokat és ajándékokat” a hírekből vettük, mint például kórházi őrség a szoba előtt; speciális, Molotov-koktél elleni fólia a gyerekszoba ablakára; három hónapig tartó rendőri felügyelet, több száz gyűlölködő levél.

– Milyen jövőt képzel el Közép-Európa számára?

– Negatívat, olyan társadalmakat, ahol az átlagos állampolgárok passzivitásukkal tettestársak a szélsőséges erőszakban. Remélem, a fiatal generációk még tudnak ezen változtatni.

Junghaus Tímea

Bemutatjuk Balogh Imrét

A szemléletváltás szükséges

Balogh Imre közgazdász 2009-ben kezdte kortárs gyűjteménye építését. Az MKB Bank vezérigazgató-helyettese ként korábban ő irányította a vállalat neves kollekciójának kialakítását, ami klasszikus modern magyar művekre fókuszált. Amikor az ő kezdeményezésére megkezdődött volna a kortárs gyűjtés a cégnél, a gazdasági válság átírta a viszonyokat. A hazai műtárgypiac átalakulása a 2000-es évektől – a rendkívül magas árak, a jelentős művek helyett az irreálisan drága harmad-, negyedrangú alkotások áradata – a gyűjtő figyelmét a kortárs művészet felé irányította.

A kortárs művek azonnal közel kerültek hozzá. Izgalmas, inspiráló világ nyílt meg számára, melyben az alkotások mögött álló alkotók is megismerhetők, ez belső, személyes viszonyulást alakíthat ki a műtárgyakhoz. „Üzleti vezetőként szigorúan a numerikus racionalitás mentén kell a világot értelmeznem, döntéseket hoznom. A művészek teljesen más logikával, a megformált anyagban megtestesülő érzésekkel, gondolatokkal világítanak rá azokra a problémákra, jelenségekre, melyekkel a munkám során foglalkozom. Ez, még ha olykor idegen is számomra, új utakat nyit, nézőpontváltásra ösztönöz, hatással van a munkámra és a mindennapi életemre” – mondja a bankár. Balogh számára a kortárs mellett szól, hogy más korszakokból leginkább a szakemberek által már megrostált, kanonizált művek jutnak a művészet iránt érdeklődők látókörébe, míg a mai művészet a felfedezés, a rejtett értékekre való rácsodálkozás lehetőségét is kínálja. A kortárs alkotások tengeréből fogódzók nélkül válogatni persze nem könnyű, tévutakra vezethet, de a kockázatokkal együtt is sokkal személyesebb, szabadabb az élmény.

A gyűjtő – kezdeti rendezőelvként – valamennyi generációt lefedve, jelentősnek ítélt magyar kortársak minél szélesebb körétől válogatott absztrakt és az absztrakt felé hajló figurális műveket. Legfontosabb motivációként gyerekkoráig visszanyúló gyűjtőszenvedélye mellett a kortárs alkotások friss gondolatiságát és a modern terekhez illeszkedő esztétikumát említi, de ugyanilyen fontosnak tartja a felfedezés élményét. Személyes szempontrendszerének lényeges elemei között van a – legtöbb gyűjtő által szemérmesen elhallgatott – tezaurálás is: értékőrző művek beemelése a gyűjteménybe.

A jelenleg mintegy 150 műtárgyból álló kollekció 2012-ig viszonylag gyors ütemben, intenzíven épült. Az első három évben többek között Benczúr Emese, Cseke Szilárd, Gerber Pál, Halász Péter Tamás, Hencze Tamás, Hetey Katalin, Konok Tamás, Maurer Dóra, Mulasics László, Nádler István, Szurcsik József, Szűcs Attila, Várnai Gyula és Vojnich Erzsébet; a legfiatalabbak közül Jakatics-Szabó Veronika és Mayer Éva munkái kerültek a gyűjteménybe. A két művésznőt pályakezdő felfedezettjei közt tartja számon, előbbinek az Art Review 2012. áprilisi számában reprodukált művét vásárolta meg, utóbbit pedig a Contemporary Art in Hungary 2012 kiadványban ő ajánlotta. A kollekció ebben az időszakban néhány külföldi művész, Gunter Damisch, Hans Kotter, Vera Röhm és Daniel Spoerri alkotásaival is bővült.

Fotó: Paul Kuimet, Molnár Ani Galéria

Farkas Dénes: Evident in Advance (részlet), vegyes technika, 2013

A 2012-es év radikális változást hozott Balogh Imre életében: 24 év után elhagyta az MKB-t, és ezzel megszokott rutinjait is. „Alaposan végiggondolva a dolgokat, egyértelműen kirajzolódott a jövőbeni irányvonal: a nemzetközi piacon versenyképesnek kell lenni, ha nem szeretnék bezáródni az ország szűk határai közé. Ehhez újra föl kellett építenem magamat egy nagyjából ismeretlen terepen, ami közel egyéves intenzív útkeresést jelentett. Bár továbbra is Magyarország a bázisom, a munkaidőm nagy részét külföldön töltöm egy szlovén bank vezérigazgatójaként és egy nagy ukrán magánbank FB-tagjaként; itthon elsősorban a nonprofit szférában tevékenykedem. Ezzel párhuzamosan és a munkahelyi váltástól sem függetlenül alapvetően módosult a gyűjtői szemléletem. Időközben sokat utaztam, és számos kiállításra, biennáléra, vásárra jutottam el, amiben korábban az időhiány megakadályozott. Sok új ismeretséget kötöttem, és mindez komoly szemléleti áttörést indukált bennem a műgyűjtéssel kapcsolatban is” – meséli a gyűjtő.

Galerija Gregor Podnar, Berlin/Ljubljana

IRWIN (Dusan Mandic): Menyasszony, vegyes technika, 85×59×18 cm, 2003–2004

Meglátása szerint a magyar kortárs piac fejlődésében megrekedt, és a gazdasághoz hasonlóan egyre inkább elmarad a világtrendektől. Úgy látja, a hazai műkereskedelem ugyanolyan bezárt, provinciális világ, mint a belső munkaerőpiac, tehát a műgyűjtésben is ki kell lépni az országhatárokon kívülre, és értékmérőként kizárólag a nemzetközi színvonalat szabad elfogadni.

Az elmúlt két évben lefékezett, szemlélődött, és újradefiniálta gyűjtői stratégiáját. Azóta lassabban, megfontoltabban vásárol. Egyfelől a magyar művészek közül csak azoktól, akiknek hosszú távú nemzetközi menedzselését biztosítottnak látja. Másfelől a gyűjteményépítés fókuszába a tágabb értelemben vett régió művészei kerülnek, döntően olyan környező országokat ideértve, melyekhez kulturálisan és munkája révén is kötődik. Míg korábban elsősorban festményeket gyűjtött, az utóbbi időszakban a kisplasztikák, objektek, lightboxok, papírmunkák, printek, legújabban a videók és a fotók is érdeklik. Új szerzeményei közé tartoznak mások mellett a szlovén Janez Jansa (Emil Hrvatin) és Dusan Mandic, az IRWIN művészcsoport alapítója, az orosz Vitaly Pushnitsky, a moldáv Alexander Tinei, valamint az észt-magyar Farkas Dénes és az amerikai James Clar munkái. Ez utóbbiak már a felfedezések új irányát jelzik, a gyűjtő pályakezdők helyett a hazájukban már befutott, de még viszonylag fiatal, a nemzetközi piacra való berobbanás esélyét hordozó alkotók műveit keresi.

Balogh Imre ma már nemzetközi kitekintéssel rendelkező magyar gyűjtőnek tekinti magát, akinek fontos, hogyan fejlődik a hazai kortárs piac. Meggyőződése szerint a vizuális kultúra, ezen belül a kortárs művészet fejlesztése akár komoly termelőerővé is válhat, hiszen Magyarország image-éhez a nyelvi korlátoktól független művészeti ágak, a zene és a tánc nőttek hozzá legszorosabban. Ha a múzeumi negyed valóban világraszóló modern épületegyüttesben realizálódik, és nemzetközileg jegyzett gyűjtemények töltik majd meg, akkor Budapest a képzőművészet révén is helyet kaphat Európa kulturális térképén. A magyar kortárs szcénát kívülről is, belülről is látva úgy véli, számos feltétel hiányzik, ami elősegítené annak integrálódását a nemzetközi kontextusba. Problematikusnak látja például a művészképzést, amely a mesterségbeli tudás kétségkívül magas szintű elsajátítása mellett a befelé fordulásra, a formák és a szabályok követésére, nem a kísérletezésre, a nyitottságra ösztönöz. Szűknek, ugyancsak befelé fordulónak tartja a gyűjtői kört, ez a provincializmus melegágya lehet, mert a kereslet és a kínálat így alkalmazkodik egymáshoz. Örvendetes ugyanakkor szerinte, hogy a hazai galériák közül egyre többen jutnak be jelentős nemzetközi vásárokra, bár a jelenlét konzisztenciájában nagyok a különbségek, kiemelkedő a Molnár Ani Galéria és a Kisterem tevékenysége.

Saját kollekcióján belül a jövőben arra törekszik, hogy a maga eszközeivel és lehetőségeivel létrehozza a magyar kortárs művek regionális és nemzetközi kontextusát.

SPENGLER KATALIN

Darabanth – a legnagyobb hazai online aukciósház!

A Darabanth Kft. az elmúlt tíz évben számos területen vált az aukciós piac meghatározó szereplőjévé, és nyilvánvaló, hogy további növekedés előtt áll. Utánanéztünk, hogy minek köszönhető a cég sikeres fejlődése.

● A Darabanth Kft. 2004 óta minden hónap 1-én és 15-én tart online aukciót. Ez azt jelenti, hogy mára már közel KETTŐSZÁZÖTVEN sikeres online aukció áll mögöttük! A vállalkozás kezdetben elsősorban filatéliával, numizmatikával és papírrégiségekkel foglalkozott, de működésében a legnagyobb hangsúlyt kétségtelenül a filatélia kapta.

Az évek során a cég egyre inkább kiterjesztette tevékenységét, így mára már a rendszeres aukciók hatalmas kínálatába teljesértékű, egyenként is több száz tételt felvonultató festmény- és műtárgy-, fotó-, könyv- és nyomtatvány-, numizmatika- és kitüntetésárverés tartozik.

Az online aukciókkal egyre bővült a gyűjtői kör is, és itthonról és külföldről mind többek előtt lett ismert a Darabanth Kft., a cég pedig mind technikában, mind pedig a kiszolgálást tekintve igyekezett lépést tartani a fejlődéssel.

Az aukciósház csapata az elmúlt évek kemény munkájával elérte, hogy a szállítók széles körében lettek elismertek megbízhatóságukról, valamint gyors és korrekt elszámolási rendszerükről.

A megbízhatóság mellett a vállalkozás sikerének titka a rendszeresség, hiszen nincs még egy cég Magyarországon, de akár egész Közép-Európában, amelyik ennyire széles kínálattal is ilyen rendszerességgel tartana aukciókat.

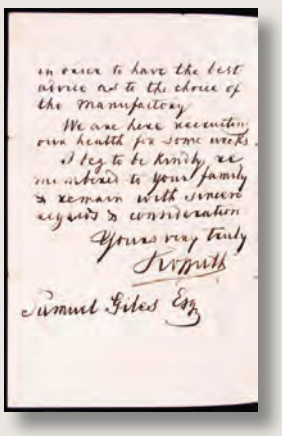

Ez jó a szállítóknak és jó a vevőknek egyaránt! A szállítóknak ugyanis nem kell hosszú hónapokat várniuk az árverésre, hanem akár heteken belül „pénzt tudnak csinálni” beadott tárgyaikból, a vevők pedig kéthetente megújuló aukciós kínálatból válogathatnak, és a világ bármelyik pontjáról,

még nyaralás közben is ajánlatot tehetnek az őket érdeklő aukciós tételekre. Ebből az is következik, hogy a Darabanth Kft. aukciói nyáron sem szünetelnek, és idestova tíz esztendeje minden hónap elsején és tizenötödikén 18 órakor zárul le egy-egy árverés a cég oldalán.

A vállalkozás a rendszeres online mellett évente három alkalommal nagy árverést rendez, ahol minden gyűjtési terület legjobb darabjait vonultatja fel – igazi ritkaságokkal jelentkezik! Ezek az aukciók részben teremárverések, de természetesen ilyenkor is lehet a tételekre online ajánlatot tenni.

Az árverés előtt a cég Andrássy úti irodájában minden aukció tételei megtekinthetők, ahol egyébként két szinten folyamatos az anyagfelvétel mind az online, mind pedig a nagy aukciókra. Rendkívül kedvező feltételekkel várják a beadókat, hiszen egy árverési indítás költsége mindössze 160 Ft, és nincs külön fotózási, csomagolási vagy egyéb díj, csak – sikeres eladás esetén – jutalék. A beadott tételeket valós idejű online felületen lehet követni.

Ugyanígy a licitálás is online felületen zajlik, és a honlap nagy népszerűségre tett szert a gyűjtők körében, aminek az az oka, hogy a havonta kétszer megtartandó online aukciók anyagában éppen úgy megtalálhatók a kedves, érdekes, de alacsonyabb értékű tételek, mint a kvalitásos vagy különleges darabok, így az aukciós anyagban mindig mindenki találhat kedvére valót!

Az online aukciók filatéliai, papírrégiségi, numizmatikai és fotóanyagai pedig minden esetben nemzetközi színvonalúak, és ezt a közönség is észrevette. A Darabanth bel- és külföldön egyaránt folyamatosan népszerűsíti aukcióit – aminek meg is van az eredménye, mivel manapság a licitálók fele külföldi!

A kétfajta aukció segíti a beadókat és a vevőket abban, hogy eldöntsék, melyik szempont az elsődleges számunkra: az exkluzívabb tételek környezete vagy a prompt aukció jelentette előnyök, de bármelyiket is tartják szem előtt, az aukciós piac mind több résztvevője tudja, hogy a Darabanth árveréseit érdemes figyelemmel kísérni!

DARABANTH AUKCIÓSHÁZ

Darabanth Kft.
www.darabanth.hu
1061 Budapest, Andrássy út 16.
Levelezési cím: 1244, Budapest Pf. 979
Telefon: +(36-1)317-4757,
+(36-1)266-4154, fax: +(36-1)318-4035

Nyitva tartás: hétfő–szerda: 10-től 17 óráig, csütörtök: 10-től 19 óráig, péntek: zárva.

Egy feltörekvő ázsiai kortárs művészeti színtér

Városállam – versenyben

Ázsia amellett, hogy a világ legjelentősebb – és még mindig bővülő – piaca és a gazdaság motorja, a kreativitás, a kortárs művészetek egyre fontosabb terepévé is vált. Az ázsiai művészek elképesztő sebességgel robbannak be a nemzetközi színtérre, miközben a keleti metropoliszok maguk is törekednek művészeti központok létrehozására. Új galérianegyedek és múzeumok épülnek, hatalmas művészeti beruházások zajlanak, nemzetközi színezetű, jeles kortárs rendezvények, biennálék, művészeti vásárok alakulnak, és az ezek kínálta lehetőségekért immár a tekintélyes nyugat-európai és tengerentúli galériák, művészek, kurátorok is versenyeznek.

Marina Bay látképe: Marina Bay Sands Hotel, Művészet és Tudomány Múzeuma és a Louis Vuitton épülete, valamint az Art Stage Singapore művészeti vásár színhelye azExpo & Convention Center

A kultúra presztízse

A művészet imázs-, különösen országimázs-építő szerepét Ázsia feltörekvő gazdaságai hamar felismerték, és adottságaikkal párhuzamosan igyekeznek ezt intenzíven kiaknázni, magukat a globális szférában megjeleníteni. Nemcsak a kontinens nemzetei, hanem a kiemelt városok is versenyben állnak egymással. Ma már a kultúra és a művészetek terén is küzdenek a presztízsért. E területen szinte minden jelentősebb ázsiai város ért el eredményeket, de egyelőre csak Hongkong és Szingapúr mondhat magáénak közöttük vezető szerepet. A két városállam a kitüntetett pozíciót sajátos körülmények megteremtésével vívta ki magának. Előnyüket más ázsiai nagyvárosokkal szemben elsősorban a kedvezményes adórendszernek, a műtárgyak adómentes importjának (Kínában ez 34%), a jelentős szállítmányozó infrastruktúra kiépítésének, a kultúrák sokféleségének és a nyugat–keleti szférák összehangolásának, a kozmopolita szellemnek köszönhetik. Hongkong és Szingapúr a kulturális „javakat" illetően is versenyben áll egymással, mindkettő a dobogó legfelső fokára törekszik. Melyik kerül majd oda, lesznek-e váltások, esetleg mások is beszállnak majd a ringbe? E kérdésekre csak az idő hoz majd választ.

Míg Hongkong a világ egyetlen nagyhatalmára, a viszonylag homogén Kínára összpontosít, addig Szingapúr a sokféle náción, a kultúrák sokszínűségén alapuló Délkelet-Ázsiát törekszik összefogni, a térségben vezető szerepet kialakítani. A városállam kedvező földrajzi-stratégiai fekvése folytán kaput képez India, Kína, Ázsia délkeleti része és Óceánia felé, de Ausztrália és Új-Zéland is a látókörébe tartozik. A régióban honos jelentős iszlám kultúrkör továbbá a Közel-Kelettel is összekapcsolja. Különleges jelenség az adómentes, biztonságos és korszerű műtárgyraktározást biztosító Singapore Free Port (szabad kikötő). A mások mellett a Christie's aukciósházat is kliensei között számon tartó intézmény előnye, hogy 2010 óta külföldi gyűjtőknek is lehetővé teszi a szolgáltatást, mely teljes vámmentességet élvez – ezzel is segítve a nemzetközi versenyképességet, például Hongkonggal szemben.

Szingapúrt a XVI. századtól kezdve megszállásuk alatt tartották a portugálok, majd a hollandok. Végül a britek 1819-ben gyarmatot és kikötőt alakítottak ki a szigeten, amely felvirágzott és sok betelepülőt, emigránst vonzott. Szingapúr 1962-ben csatlakozott a Maláj Föderációhoz, majd három évvel később független köztársasággá alakult. Az ötmilliós lakosságot főleg kínaiak, malájok, indiaiak, kaukázusiak és eurázsiaiak képezik. Ehhez járul a mintegy 40%-nyi külföldi. A városállam a világ harmadik legsűrűbben lakott települése. Kultúra tekintetében a kínai, indiai, brit és maláj kultúra olvasztótégelye. Az állam jól szervezett, a törvények, rendeletek erélyesen megszabják a napi élet folyását. A magántőke koncentrációja, az ütemesen fejlődő gazdaság a polgárok számára is viszonylag magas (Ázsiában az egyik legmagasabb) életszínvonalat tesz lehetővé. Állítólag az összlakossághoz képest több milliomos él itt, mint a világ bármely más városában. A kortárs művészet infrastruktúrája és az állami támogatás is itt a legjelentősebb.

A jóléti társadalmak megteremtését követően az állam már az élet minőségére, az életstílusra is hangsúlyt fektet. A pragmatikus, üzletcentrikus Szingapúr kitűnő példa a művészet jelentőségének felismerésére, a gazdaság és a kultúra párhuzamos fejlődésére. A kormány olyan totális kulturális ökoszisztéma kiépítésére koncentrál, amely a városállam térségbeli vezető szerepére összpontosít. Szingapúr a globális kulturális nagyhatalmak centrumain kívül rekedt országok hosszú távú, következetes kultúrpolitikájának, a művészeti és műkereskedelmi infrastruktúra szisztematikus kiépítésének, a tudatos globális betagozódási törekvéseknek az iskolapéldája. New York, London, Párizs színvonalának elérése céljából a kormány folyamatos befektetéseivel hatalmas erőket összpontosít, hogy a városállamot a régió kulturális-művészeti központjává fejlessze. Egyesek azonban

Singapore Biennale

A legutóbbi, Ha a világ megváltozna (If the world changed) című Singapore Biennale (2013. október 26.–2014. február 16.) a XXI. század változásaival kapcsolatos alkotói víziókat, elképzeléseket, reakciókat állította középpontjába. A korábbi évektől eltérően a hangsúly a nemzetközivel szemben a térségbeli, a délkelet-ázsiai művészetre került: a régió sokszínűségének bemutatása, a kevésbé ismert nemzetek, művészek, színterek feltérképezése volt a cél. A biennále bizonyítani akarta, hogy a térségben sok érdekes művész akad, továbbá hogy létezik egy közös „stílus", amely elég erős ahhoz, hogy ennek alapján egy kalap alá vehessük a régió kortárs művészetét.

A koncepciót a Szingapúri Művészeti Múzeum (SAM) korábbi igazgatója, Tan Boon Hui kezdeményezte, de a projekt kivitelezése részben már az új igazgatónő, Susie Lingham vezetése mellett történt. Az operatív munkálatokat a múzeum felügyelte, a pénzügyi forrásokat jelentős részben a Nemzeti Művészeti Bizottság (NAC) és más szponzorok biztosították.

A kiállításon – annak ellenére, hogy 27 délkelet-ázsiai kurátor összmunkájaként jött létre – nem alakítottak ki nemzeti pavilonokat, a műveket különböző helyszíneken mutatták be. Így bár azok megtarthatták eredeti individuális mivoltukat, a kommunikáció csorbát szenvedett. Az alkotásokat a természet- és emberközeliség, a Nyugaton oly gyakori irónia és cinizmus hiánya és – olykor – naivitás jellemezte. Gyakoriak voltak a politikai és szociológiai megközelítéssel készült munkák. A szingapúri művészeket azonban kevésbé a hagyományok követése, inkább a kozmopolitizmus, a nemzetközi nyelvezet és koncepció alkalmazása jellemezte. Sok volt a frissen, kifejezetten a biennáléra készült tárgy. Jelentős hangsúlyt kaptak az installációk és az interaktív művek, és szép számmal akadtak közösségi művészeti projektek (community art projects) is.

A tárlatok nyolc helyszínen, de a város központi részére koncentráltan, a múzeumokkal, galériákkal, művészeti iskolákkal övezett Bras Basah Bugis nevű környéken kaptak helyet. Többek között a SAM, annak mellékintézménye, a SAM at 8Q, a Szingapúri Nemzeti Múzeum, a Peranakan Múzeum, a Nemzeti Könyvtár és parkok kerültek fel a biennále térképére.

A központi helyszínt a SAM épülete alkotta. A legfelső emeleten külön teremben helyezték el a japán teamLab csoport futurisztikus, interaktív digitális installációját (A béke rendeletek nélkül is megvalósítható lehet). A minden látogatót lenyűgöző munka a primitív népek transzcendens tánckultúrájából és a japán bennszülöttek rituáléjából merít. A tükrökkel övezett sötét teremben animált figurák kerülnek interaktív kapcsolatba egymással és a közönséggel. A térben elhelyezett szenzorok a látogató mozgását kísérve hangszimfóniával és a figurák mozgásával reagálnak. A szomszédos SAM at 8Q-ban megrázó munka volt a vietnami Tran Tuan Mutatóujj című három szobra, mely azoknak a vietnami férfiaknak állít emléket, akik a ravasz meghúzásához szükséges mutatóujjuk levágásával tették magukat alkalmatlanná a katonai szolgálatra.

A Peranakan Múzeum a Kínából Szingapúrba a XV. században bevándorolt felső osztálybeli peranakan népcsoport történetét, hagyományait hivatott bemutatni. Termeiben régi bútorok, vitrinek, tárgyak közé került a szingapúri Shirley Soh installációja, amelyben a changii női börtön rabjainak hímzett munkáit állította ki. A terítőkön, zsebkendőkön látható szövegek, ábrák az elítéltek bizonytalan jövőképéről, az új környezethez, a szabad élethez való alkalmazkodásból eredő félelmeiről, szorongásairól számolnak be.

A Szingapúri Nemzeti Múzeumban lehetett látni az ausztráliai Ken+Julia Yonetani Kristálypalota című lenyűgöző munkáját, 31 darab, százezer üveggyöngyből készült csillárt. A felfüggesztett csillárok mérete, dekorativitása, szépsége a képviselt állam nukleáris potenciálját illusztrálta. A művészpáros a fukushimai katasztrófára is emlékezett a világnak azon részén, Délkelet-Ázsiában, ahol még nem léteznek nukleáris erőművek.

A múzeum körüli téren több szobrot és installációt is elhelyeztek. Az indonéz építész, Eko Prawoto három monumentális, összekapcsolódó vulkánszerű formát épített fel bambusznádból. A Féreglyuk című, a térség hagyományos építészeti elemeit (bambusznád, rizsszalma) alkalmazó, látszatra nyugalmat sugárzó építmények tátongó tölcsérein behatoló napsugarak, a pázsitra vetülő bambusznádminták azonban a városi dzsumbujok atmoszférájának képzetét keltik a látogatóban. A Nemzeti Könyvtár előterében is több interaktív installáció várta az érdeklődőket. A legnépszerűbbnek a helyi ZNC (Zinc Nite Crew) graffiticsoport Az útközbeni kertek című munkája bizonyult. Iskolások hadának közreműködésével, újrahasznosítható színes műanyag flakonokból formázott virágok, növények alkották a dekoratív „virágoskerteket", Szingapúr jövőbeli művi városképére utalva.

teamLab: A béke rendeletek nélkül is megvalósítható lehet, 2013
interaktív digitális installáció, Művészeti Múzeum

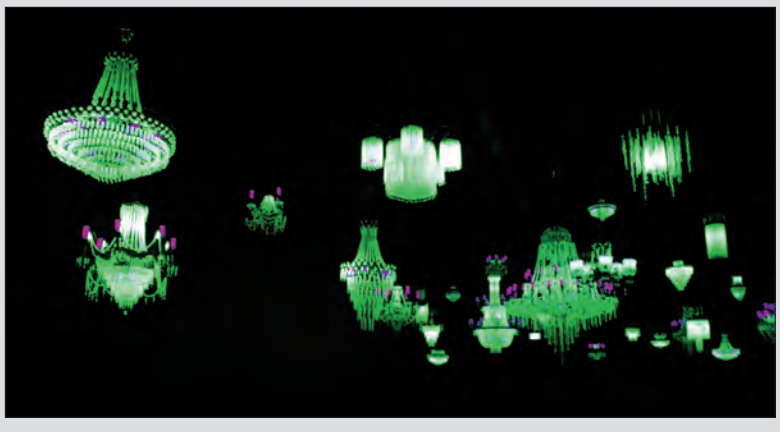

Ken+Julia Yonetani: Kristálypalota, 2012–2013
fém, UV-fény, urániumüveg, 31 különböző méretű csillár, Nemzeti Múzeum

Art Stage Singapore

Mi vagyunk Ázsia – ez volt az 5. alkalommal megrendezett Art Stage Singapore kortárs művészeti vásár idei szlogenje. A rendezvény az elmúlt idők során a kontinens egyik legjelentősebb műkereskedelmi fóruma lett, és vezető pozícióra tett szert a Délkelet-Ázsia, Kína, India, Közel-Kelet, Ausztrália és Új-Zéland közötti művészeti forgalomban.

Az Art Stage Singapore nemcsak a nemzetközi színtér felé kíván a régió nagykövete lenni, hanem a széttagolt, egymással kevésbé kommunikáló országok között is igyekszik közvetíteni. A vásárt ezúttal közel 45 ezer látogató kereste fel. A 131 galéria kétharmada Ázsiából érkezett, jelentős részben a Távol-Keletről. Jelen volt az „ázsiai Saatchi", Chang-il Kim, aki jeles gyűjteménye mellett a koreai Cheonan városban és Szöulban is működtet galériát. Szintén Szöulból érkezett két, nyugati fórumokról is jól ismert galéria, a Hyundai és a Kukje. Itt volt a hongkongi és sanghaji ingatlanmágnás, Pearl Lam galériája, és a Tokióban, Tajpejben és Berlinben is jelen lévő Kaikai Kiki galéria, a Mizuma (Tokió, Szingapúr, Peking) és a bázeli vásárokon is rendszeresen megforduló Tomio Koyama. A nemzetközi színtér azon nagyágyúi sem hiányoztak, amelyek maguk is jelen vannak a térségben. Például az indonéz művészetet az elsők között felkaroló Arndt galéria (Berlin, Szingapúr, Melbourne), a White Cube (London, Hongkong, Sao Paulo) vagy a Perrotin (Párizs, Hongkong, New York) és persze a londoni Lisson, valamint a bécsi Krinzinger – standjaikon egyaránt szerepeltek nyugati és térségbeli művészek.

Entang Wiharso munkái az Arndt galéria standján

Az értékesítéssel egybekötött kurátori kiállítás, a Platform a teljes vásári terület egyötödét tette ki. A szekcióban Délkelet-Ázsia, Közép-Ázsia, Ausztrália, Dél-Korea, India, Japán, Kína és Tajvan szerepelt. A legnagyobb standot Délkelet-Ázsia kapta, kiállítását hat ország legjelesebb kurátorainak közreműködésével állították össze. Itt friss, erre az alkalomra készült alkotások: szingapúri, maláj, indonéz, kambodzsai, laoszi, mianmari, Fülöp-szigeteki és thaiföldi művészek munkái várták a közönséget.

kételkednek benne, hogy Szingapúr valaha is Ázsia művészeti centruma lehetne. Tény, hogy ma életerős színtérrel, jó infrastruktúrával és fejlődő műkereskedelmi piaccal bír, s emellett a kiállítási lehetőségek és a művészeti intézmények száma is folyamatosan nő.

A szingapúri képzőművészeti színtér gyökerei a brit gyarmatosítás idejébe nyúlnak vissza, amikor a térségbe európai művészek érkeztek, hogy festővásznaikon megörökítsék az ország fejlődését. A függetlenség elnyerését követően (1965) a kortárs művészet is szárnyra kapott, különösen amikor az 1960–1970-es években a külföldről visszaáramló szingapúri alkotók új művészeti ideálokkal és stratégiákkal pezsdítették fel a helyi színteret. A hetvenes években a művészek kezdeményezte független projektek voltak a jellemzők. Magán-kiállítóterek, művészeti centrumok nyíltak. Az intézménystruktúra tekintetében fontos dátum 1976, amikor a Nemzeti Múzeumon belül megalapították a Művészeti Galériát, mely a helyi alkotóknak hivatalos kiállítási lehetőséget biztosított.

A nonprofit szféra

Az állam a nyolcvanas években kapcsolódott be az új kezdeményezésekbe, de szerepe csak a kilencvenes évektől vált igazán jelentőssé. A legfontosabb művészettámogató szervezet az 1991-ben létrehozott Nemzeti Művészeti Bizottság (The National Art Council, NAC). Feladatai közé tartozik – egyebek mellett – a tehetségek kibontakozásához szükséges feltételek megteremtése, hosszú távú tervek készítése és a művészet hozzáférhetővé tétele a nagyközönség számára. Támogatási körébe a tradicionális, a modern és a kortárs művészet tartozik, de a művészeti oktatásra/nevelésre is jelentős hangsúlyt fektet. A feltörekvő és a pályájukat már megalapozott alkotókat egyaránt támogatja.

A következő időszakban nagyarányú fejlődés vette kezdetét, amelyben mérföldkövet jelentett a Szingapúri Művészeti Múzeum (Singapore Art Museum, SAM) 1996-os alapítása. A gyarmati brit építészet stílusjegyeit mutató épületben található intézmény a helyi és a térségbeli modern művészet felkarolását hirdette meg programjaként. 2008-ban SAM at 8Q néven újabb kiállítóterek nyíltak egy többszintes környékbeli épületben. 2009-re a SAM már teljes egészében a kortárs művészet irányába pozicionálta magát, célja a szingapúri és a délkelet-ázsiai színtér képviselete lett. Időközben más független kiállítóterek is gazdagították a szcénát (Grey Projects, Evil Empire, Open House). A közel félszáz állami, privát, félprivát múzeum és (nemcsak művészeti) galéria sorában említésre méltó a jól felszerelt Singapore Tyler Print Institute (STPI), mely az Art Baselen és a New York-i Armory Show-n is (2013) részt vett. A hazai és nemzetközi művészeket befogadó STPI-ben grafikai műhelyek és kiállítóterek találhatók. Az egykori kaszárnyák (Gillman Barracks) területén létrehozott Szingapúri Kortárs Művészeti Központban (Center of Contemporary Art Singapore, CCAS) kiállítási és kutatóközpont, valamint nemzetközi rezidencia-program működik.

Szingapúrban óriási beruházással készülnek a következő nagy művészeti projektre, a függetlenség 50. évfordulóján, 2015-ben megnyíló új Nemzeti Művészeti Galéria (National Art Gallery, NAG) létrehozására. Mintegy 60 szakember dolgozik a szingapúri és délkelet-ázsiai művészetet a XIX. századtól napjainkig feltérképező intézmény előkészületein. A 60 ezer négyzetméter alapterületű galéria többek közt a Nemzeti Örökség Bizottság (National Heritage Board, NHB) által összegyűjtött, a világ legnagyobb délkelet-ázsiai gyűjteményét képező anyagnak is helyet biztosít majd. A tíz ország művészetének bemutatása mellett a közönségnevelésre is jelentős hangsúly kerül; egy teljes emeletet a gyerekek és a fiatalok oktatására szánnak. A NAG-ot két műemléképület (bíróság és városháza) összekapcsolásával tervezik létrehozni, mintául a párizsi Musée d'Orsay szolgál. A kormány a művészet fontosságát nemcsak két remek, a gyarmati korszakot képviselő épület rendelkezésre bocsátásával bizonyítja, hanem a projektet 422 millió szingapúri dollárral (1000 HUF = 5,6 SGD) is támogatja.

A LASALLE College of Arts épülete

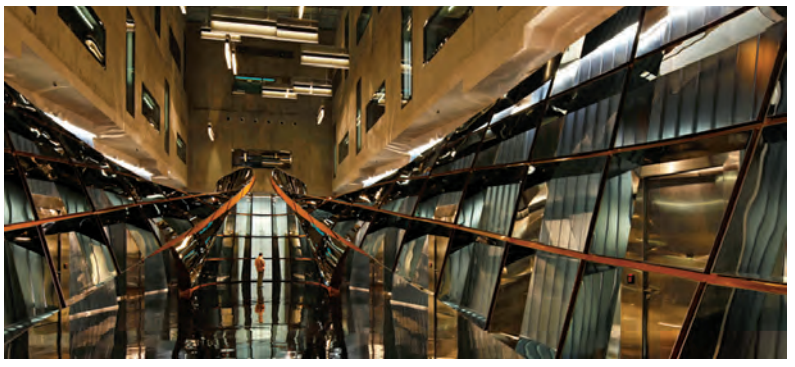

A Singapore Free Port épületének előcsarnoka

A városállam 1991 óta vesz részt a Velencei Biennálén (kivéve 2013-at); a pavilon 2009 óta a SAM felügyelete alá tartozik. A további közeledést a nemzetközi színtérhez már a XXI. század hozta meg. Művészeti díjak, vásárok (ARTSingapore, 2000–2010, Art Stage Singapore és Affordable Art Fair 2010-től) és árverések teremtettek kapcsolatot a nagyvilággal. Kiemelkedő jelentőségre tett szert a 2006-ban alapított nonprofit művészeti fórum, a Singapore Biennale (SB), mely döntő hatással volt a helyi színtér meredeken felfelé ívelő karrierjére. Ettől kezdve lendült meg az állami támogatás is. Az esemény a térségben a legnagyobb, az állam által támogatott nemzetközi kortárs művészeti rendezvény. Nemcsak a helyi közönség befogadókészségét növeli napjaink művészete iránt, hanem a nemzetközi érdeklődést is a térség kortárs produkcióira irányítja.

Művészeti oktatás

Mindemellett a művészképzésre is nagy hangsúlyt helyeznek. A Művészetek Iskolája (School of the Arts) az első, kifejezetten a művészetek oktatására specializálódott intézmény. Ezt követte az amerikai campusrendszerre épült LASALLE College of Arts, ahol a művészképzés mellett alap- és mesterfokú művészettörténeti oktatás is folyik. Ugyancsak itt működik a Szingapúri Kortárs Művészeti Intézet (Institute of Contemporary Arts Singapore, ICAS), melynek programjait jelentős hazai és nemzetközi kurátorok közreműködésével alakítják ki. A szintén színvonalas Nanyang Művészeti Akadémia (Nanyang Academy of Fine Arts, NAF) helyi és térségbeli hallgatókat fogad, és kiállítóteret is működtet.

Az állam számtalan módon közvetlenül is segíti a művészeket, például városszerte műtermek létesítésével. A központtól távolabb, egy volt iskolaépületben kapott helyet a Goodman Arts Center, melynek 48 műterméért a vizuális és az előadóművészek is sorban állnak. Az említetteken kívül több más támogatás és ösztöndíj létezik; a nemzetközi szereplésre különös figyelmet fordítanak. Fontosnak tekintik a művészeket inspiráló intellektuális kihívásokat, a művelődést és a kutatást. E törekvések eredményeként a szingapúri és a térségbeli művészeknek módjuk és lehetőségük nyílik bekerülni a nemzetközi színtérre.

A magángalériák hálózata

A nonprofit szféra mellett a műkereskedelmet is központi forrásokból segítik, pontosabban különös figyelmet fordítanak a magángalériák hálózatának fejlesztésére. Állami támogatással (8 millió USD) alapították 2012 szeptemberében a már említett Gillman Barracks kortárs művészeti központot, ahol a kereskedelmi galériák is helyet kaptak. A város központjától távol eső területen álló 14 épület és épületcsoport 1936–1971 között brit kaszárnya volt. A 15 hazai galéria mellett olyan műkereskedők is bérelnek itt tereket, mint a New York-i és hongkongi Sundaram Tagore, a tokiói Mizuma Art, a berlini Arndt és Michael Janssen, a pekingi ShanghArt, a hongkongi és sanghaji Pearl Lam galéria. Még több helyiség üresen vár, különösen a külföldieket részesítenék előnyben, akik akár féláron is hozzájuthatnak a kiállítóterekhez. A galériák hamar bekapcsolódtak a helyi színtér életébe, és feltörekvő vagy ismert művészek munkáiból rendeznek kiállításokat. Egyes galériák helyi kurátorokat alkalmaznak, és többen a nemzetközi vásárokon is részt vesznek.

Kereskedelmi galérianegyed van kialakulóban a városközponthoz közelebb eső ArtSpace@Helutrans területén, tágas, high-tech raktárházak tereiben. Például a Steph, az Ikkan Art International, a Red Dot Fine Art és a Richard Koh Fine Art települt ide. Több helyen nyíltak kiállítóterek a belvárosban is irodaházakban, bevásárlóközpontokban, vagy lakóházak földszintjén. A Yavuz Fine Art, az Art Plural, az Art Season és mások gyarapítják így a műkereskedelmi színteret. Mindennek ellenére a galériák nincsenek könnyű helyzetben, a kortárs műkereskedelem még nem képes eltartani a profitorientált kiállítótereket. Az elmúlt évek során már többen be is zártak.

A műkereskedelem fejlődését szolgálja az is, hogy növekedett a helyi aukciók száma, és városszerte, de különösen a belvárosban, az üzleti negyedben feltűnően sok a köztéri műalkotás. Lépten-nyomon monumentális szobrokkal, installációkkal, festett muráliákkal, domborművekkel találkozni. Az állami vásárlások, megbízások mellett emelkedő tendenciát mutat a magángyűjtés, sőt privát kezdeményezések, szerveződések is történtek. Ilyen például a Platform, amely műgyűjtők, patrónusok csoportja és a legújabb: az Arnoldii Arts Club, amely előadásokat, képzéseket, rendezvényeket kínál a művészet barátainak és a befektetőknek.

A felismerés ellenére, hogy az egészséges, hosszú távon sikeres műkereskedelmi piac megteremtéséhez intézmények felépítésére, a nonprofit szféra megalapozására van szükség, a helyzet érdekessége, hogy a nagyarányú állami támogatás inkább a nonprofit szférának kedvez. A műkereskedelem fejlesztését is érintő törekvések ellenére a profitorientált szféra növekedése ezzel nem tart lépést. A szükséges tőke és más tényezők nem hiányoznak, de Hongkonghoz (ahol kevés a nonprofit intézmény) hasonló műtárgy-befektetési hajlandóság, jelentős gyűjtemények még nem alakultak ki Szingapúrban. Egyesek úgy vélik, hogy a kultúrát és a műkereskedelmi piacot nem fentről lefelé, hanem fordítva lenne tanácsos építeni.

Bagyó Anna

A virágzó globális műtárgypiac sötét foltjai

Kísértés – a szakma számára is

Aki a New York-i és londoni árveréseken elért elképesztő eredményekről szóló győzelmi sajtójelentéseket olvassa és a vezető művészeti vásárok elkápráztató forgatagát látogatja, ahol orosz oligarchák, ázsiai milliárdosok, arab sejkek, amerikai filmsztárok, az internet-technológia és a pénzvilág nagyjai küzdenek egymással XX. századi és kortárs alkotásokért, meglepetten szemlélheti a „szépek és gazdagok” világának határtalan éhségét, és valóban azt hiheti, hogy a mai bizonytalan gazdasági helyzetben a művészet a legjobb befektetés. És bár a média egyre több súlyos afférról számol be, azt már kevesen ismerik fel, hogy az általános eufóriával övezett műkereskedelem hátterében manipulált és részben kriminalizált ügyletek rejlenek.

Már hallom az ellenvetést: csalás, hamisítás, lopott művekkel kereskedés, pénzmosás stb. mindig is létezett a sokáig teljesen átláthatatlan művészeti piacon. Ám a jelenlegi szürreális értéknövekedés egyik sajnálatos következménye az, hogy a bűnesetek egyre fontosabb szerepet játszanak ezen a területen, és gyakran a műkereskedelem neves képviselői is érintettek. Az alábbiakban néhány esetet említek példaként.

A világhírű New York-i Knoedler galéria esetéről e hasábokon már 2012 áprilisában beszámolt Emőd Péter. Röviden összefoglalva: a cég éveken keresztül forgalmazta Rothko, Motherwell, De Kooning és más absztrakt expresszionista festők hamisítványait. Eleinte azzal védekeztek: nem tudták, hogy hamisítványokról van szó, ám hirtelen egy időre bezárták a 150 éves, patinás kereskedőházat. A képek szállítója – egy Glafira Rosales nevű asszony – időközben mindent bevallott, és együttműködik az amerikai hatóságokkal. Akárcsak a híres német Beltracchi tömeges hamisítási ügyében (amelyről a már említett cikk ugyancsak beszámolt), itt is egy „titokzatos elhunyt gyűjtő” történetét találták ki. Az állítólag egy „nagy mexikói gyűjteményből” származó képeket valójában egy New Yorkban élő kínai festő készítette megrendelésre. A vád szerint a galéria tulajdonosának és vezetőjének tudnia kellett, hogy hamisítványokról van szó, már csak azért is, mert meglepően olcsón vásárolták meg a műveket. Például egy Clyfford Still-festményt 250 ezer dollárért szereztek meg, amelyet azután egy másik kereskedőn keresztül 1 millió dollárért vett meg egy műgyűjtő. Rajtuk kívül más közvetítők is jócskán kerestek a „csodálatos módon” előkerült alkotásokon, akik sietve visszafizették részesedésüket (egy esetben csak egy képért 500 ezer dollárt). Nem meglepő tehát, hogy senkinek sem állt érdekében a dolgok mélyére nézni. A múlt év végén már nyolc polgári per folyt a galéria ellen. Elrettentő, hogy sem ebben, sem a Beltracchi-ügyben a mai napig nem lehet tudni, pontosan hány, ugyanabból a forrásból származó hamisítványt adtak el az elmúlt évtizedek folyamán.

Az új évezred elején egy örökségi konfliktus következményeként a Wildenstein műkereskedő-dinasztia párizsi ágánál tört ki a botrány. Sylvia Roth pénzmosással és bizalommal való visszaéléssel vádolta meg elhunyt férje, Daniel Wildenstein családját. Az ügy folytán a Wildenstein Institute-ban tartott házkutatás meglepő eredménynyel járt: a nyomozók hosszú évek óta eltűnt híres képekre (Berthe Morisot, Manet, Corot, Degas stb.) bukkantak, és harmincat azonnal le is foglaltak. Így az eljárást az orgazdaság vádjával bővítették. Azóta a család több tagja ellen folyik eljárás nagy összegű adócsalás miatt (a dolgok jelen állása szerint a tartozásuk 250 millió euró!). Az ügynek politikai háttere is van: a dúsgazdag família a francia konzervatív párt (UMP) egyik fontos támogatója. Valószínűleg ezzel is magyarázható, hogy az igazságszolgáltatás nem túlságosan buzgón foglalkozik az ügy felgöngyölítésével.

A Szovjetunió felbomlása után rengeteg orosz avantgárd kép került a piacra. Miután e művészeti irány több mint fél évszázadig tiltva volt hazájában, a művek eredetét nehéz biztosan megállapítani. Ez a tény, illetve az, hogy az absztrakt művészetet aránylag könnyű utánozni, ideális működési terepet nyújt a hamisítók számára. Bennfentes szakértők szerint az utóbbi 15-20 év folyamán piacra került orosz művek négyötöde hamisítvány. A német rendőrségnek a múlt nyáron sikerült egy e téren nemzetközi tevékenységet folytató hamisító bűnszervezetet lelepleznie: több mint 1000 (!) műtárgyat foglaltak le. A Tel-Avivig vezető nyomozás – ahol a művek készültek – megállapította, hogy a bűnözők két év alatt 400-nál több tárgyat adtak el német galériákon és árveréseken keresztül.

Németországban lefoglalt hamis orosz avantgárd kép

Jackson Pollock-hamisítvány, melyet 950 ezer dollárért vett meg a Knoedler Gallery, majd 17 millió dollárért adta el egy közvetítő segítségével 2007-ben.

A szíriai származású Nahmad család a XX. század klasszikus modern művészetének egyik legfontosabb kereskedője. Dollármilliárdokat érő „gyűjteményük” a genfi repülőtér vámmentes raktárában bérelt 15 ezer négyzetméteren pihen. A múlt évben a zürichi Kunsthausban lehetett egy válogatást látni e kincsekből. A műkritikusok megállapították, hogy a világon kevés múzeum rendelkezik hasonló kollekcióval. A család tagjai a világ több különböző részén működnek. Múlt áprilisban az FBI átkutatta a New York-i Helly Nahmad Galleryt. Tulajdonosát és 34 további személyt, köztük egy közismert orosz-amerikai maffiaszervezet tagjait pénzmosás, zsarolás és illegális játékhálózat működtetésével vádolják – itt állítólag dollár-százmilliók cseréltek gazdát. Az amerikai hatóságok szerint az „üzlet” feje a Taiwanchik néven ismert orosz-ázsiai gengszterfőnök. A perre idén kerül sor, természetesen az ő jelenléte nélkül. Az amerikai szokásnak megfelelően Helly Nahmad az ügyészséggel próbál alkut kötni, elismerve a vádak egy részét. A jövendőbeli ítélettől függetlenül az eset azért párját ritkító, mert a műkereskedelem és a bűnözővilág kapcsolatáról szolgáltat bizonyítékot a nyilvánosság számára.

De akkor is meglepő dolgok kerülnek napvilágra, ha pusztán a hivatalos statisztikákat vesszük szemügyre. Egy amerikai kutató összehasonlította az utolsó 13 év folyamán Kínából hivatalosan az Egyesült Államokba szállított művészeti áruk értékét a szintén hivatalos amerikai behozatali statisztikával. Az utóbbi 60 százalékkal (!) nagyobb értéket mutat ki ugyanarra az időszakra, mint a kínai kiviteli adatok. (A több mint százéves művek kategóriájában az átlagos különbség 78,6 százalék.) E megdöbbentő számokra kézenfekvő a magyarázat: törvénytelen export, pénzmosás és adózatlan vagyonmentés. Miután Kína egyes szakértők véleménye szerint a legkorruptabb országok közé tartozik, mindez valószínűleg nem történhet hivatalos segítség nélkül.

Lehetne még sok más, kisebb-nagyobb esetet felidézni, mint például a múlt század vége felé Diego Giacometti művészbútorainak csaknem ipari szinten folytatott hamisítását, vagy Francis Bacon halála után az állítólag volt élettársának „ajándékozott” több száz hamis rajz piacra kerülését. Ám mindebből fontosabb levonni a sajnálatos következtetést: a határtalan pénzforrások – legyenek azok „tiszta” vagy „piszkos” eredetűek – megfertőzték a műkereskedelmi piacot. Ezáltal a hitelesítő szakértők munkája is kockázatossá vált. Egyrészt ki vannak téve a sok hamisításból következő tévedés veszélyének, másrészt a pénzes gyűjtők és kereskedők egyre gyakrabban kezdenek pereskedésbe, ha a szakvélemény nem felel meg az elvárásaiknak. Így azután ma már gyakran az elismert szakemberek sem hajlandók véleményt nyilvánítani. Ezenkívül ők is csak emberek… A Max Ernst-barát és szakértő, Werner Spies a festő több hamisított képéhez adott hitelesítő tanúsítványt. Senki sem feltételezte róla, hogy ezt tudatosan tette. Ám miután kiderült, hogy bizonyos hitelesítésekért eladás utáni nyereségrészesedést kapott (egy esetben 500 ezer eurót!), feltehetjük a kérdést, hogy vajon valóban szándékában állt-e a műveket komolyan megvizsgálni.

Egy másik hasonló eset, melynek következményei hosszú távon még súlyosabbak lehetnek, a bázeli Beyeler Alapítvány volt vendégkurátorát, Oliver Wicket érinti, aki elismert Rothko-specialistának számít. Egy általa jóváhagyott Rothko képet egy amerikai kaszinótulajdonos vett meg 2008-ban (egy zürichi ügyvéden keresztül) 7,2 millió dollárért. Csak nemrég tudta meg, hogy ez a kép is a Knoedler galéria által forgalomba hozott hamisítványok közé tartozik. Kiderült, hogy Wick, aki még az eladás előtt kiállította a művet a Beyeler Alapítványnál, a Knoedlertől 300 ezer dollárt kapott az üzletből. A vevő most őt és az ügyvédet is beperelte az Egyesült Államokban. Wick a múlt nyár óta a zürichi Kunsthausban dolgozott, de a napokban önszántából (?) lemondott állásáról.

De nem csak a hamisítások és a kétes eredetű pénzek veszélyeztetik a piacot. Az igen nehezen bizonyítható manipuláció – legyen az legális vagy törvénybe ütköző – szintén fontos tényezője az áralakításnak. A gazdag gyűjtők tanácsadóinak lehetőségük van rábeszélni klienseiket egy alkotás megvételére, és ha nem becsületesek, ezt a tudást (például árveréseken) a mű értékének felhajtására is felhasználhatják – nem egy világrekord létrejöttének lenne érdekes és tanulságos megismerni a hátterét.

Évtizedekkel ezelőtt egy véletlen folytán alkalmam volt betekinteni egy ilyen ügybe, csakhogy ebben az esetben a művész volt az, aki manipulált. Az újságok be is számoltak az élő festő műve által egy nagy árverésen elért új rekordról (ez csaknem a kétszeresét tette ki az addigi piaci értékének). A kezembe került dokumentumokból megtudtam, hogy maga a festő adta be képét az árverésre, és ő is vette meg, strómanok segítségével felverve az árát. Ezután a festő piaci értéke az égbe szállt. Az akkor érvényes jog alapján nem történt semmi büntetendő; az ügy etikai megítélése természetesen más kérdés.

Amint azt a Knoedler- és a Beltracchi-eset is bizonyítja, mindebben nemcsak a hamisítók ügyessége riasztó, hanem a piac szakmai résztvevői által tanúsított (jó esetben naivnak nevezhető) hiszékenység is. Ennek fényében az említett Beltracchi hamisítási pere – a német ügyészség az ügy feltárásában végzett komoly és lelkiismeretes munkájának dacára – inkább tréfának minősíthető. Beltracchi és köre alkut kötött az ügyészséggel, és a vádakat elismerve megúszta a komoly börtönbüntetést. Így a per folyamán a piac többi résztvevőjének kétes szerepe szóba sem került. Pedig közismert múzeumigazgatók, galériások, árverezőházak, szakértők voltak érdekeltek az ügyben, akiknek nem állt érdekükben kritikusan kezelni az eseményeket – még akkor sem, amikor a művek eredetét már többen is megkérdőjelezték. Nekik érthető módon a saját szerepük és széles körű felelősségük tisztázásához sem fűződik érdekük.

Természetesen mindezzel nem azt akarom állítani, hogy az egész műpiac belülről rohadt. Ma is többségben vannak az idealista gyűjtők – akik azért vesznek műveket, mert azok tetszenek nekik – és a művészetnek elkötelezett galeristák, valamint más, e területen működő becsületes szakemberek. Ennek ellenére vitathatatlan, hogy – legalábbis a piac felső szegmensében – az abszurd árfejlődés, amelynek kevés köze van a művek reális értékéhez, megfertőzte a szakma egy részét, és a területet vonzóvá tette a bűnözők számára. Ezenkívül – mint a fenti példák is tanúsítják – a mérhetetlen sok új pénz nem csak az alvilág számára jelent kísértést.

Ami pedig a művészetet illeti: Denise René, a múlt évben elhunyt híres francia galerista, Vasarely egykori társa már 1990 körül, a piac első nagy áremelkedési hulláma után kiábrándultan beszélt a teljesen elszabadult árak önkényes voltáról és ennek kedvezőtlen hatásáról a nem befutott (nem befuttatott) művészek alkotásaira. Pedig annak idején a mostani show-nak csak szerény előjátéka zajlott. Akiket e témakör érdekel, azoknak ajánlom két német újságírónak a Beltracchi-ügyről írt, pontosan dokumentált könyvét: Stefan Koldehoff–Tobias Timm: Falsche Bilder – Echtes Geld (Hamis képek – Igazi pénz), Galiani, Berlin, 2012.

Darányi György

WestLicht, Bécs

Fényképezőgép a Holdról

A 2014. március 21-én rendezett 10. régifénykép-aukción a 90 fotós és 20 könyves tétel közül a katalógus címlapján is reprodukált önarcképmontázs kelt el a legmagasabb áron. Az egykor Triesztben tevékenykedő Wanda Wulz saját arcképét a macskájáéval exponálta egybe. A firenzei Alinari képügynökség gyűjteményében is megtalálható és emiatt gyakran publikált felvételt sokan a fototörténet legismertebb montázsának mondják. Az 1932-es trieszti futurista fotókiállításon zajos sikert arató mű korabeli nagyításáért most járulékkal együtt 102 ezer eurót fizetett vevője.

Robert Capa 1941-ben fényképezte le Ernest Hemingwayt egy vadászat végén, három másik személlyel együtt. A korabeli nagyítás 5520 euróért került új tulajdonosához. Capának a normandiai partraszállást megörökítő riportképe 1984-ben készített kópia formájában szerepelt a tételek között, és 3120 eurót adtak érte. Erich Lessing két, 1956-os budapesti riportfotójának korabeli nagyításáért 2280 eurót kellett a vevőnek fizetnie.

Március 22-én a 25. régifényképezőgép-árverésen 578 tétel került kalapács alá. Az Auction Team Breker március 29-én Kölnben 447, az LP Foto Stockholmban április 5-én 624 hasonló műfajú tételt aukcionált.

Az érdeklődők a három árverésrendező cég 1649 tétele között kedvező árfekvésű érdekességeket és egyedi ajánlatokat egyaránt találhattak. A göteborgi Hasselblad fényképezőgépgyár és az oberkocheni Zeiss-művek együttműködésében készült 1968-ban az a körülbelül tucatnyi kamera, amelyeket az Apolló 14 amerikai űrhajósai a Holdon, illetve az űrhajóban használtak. Mivel a Földre visszatérő szerkezet teherbíró kapacitását grammra pontosan kitöltötték, holdkőzetet csak a már feleslegessé vált műszaki felszerelés helyett tudtak szállítani. James Irwin űrhajós viszont érdekes módon a 38-as gyártási számú űr-Hasselbladot nem dobta el, hanem visszahozta. Ez a fényképezőgép-gyűjtő és szakíró Alain Lazzarini kollekciójába került, ahonnan sejthetően már egyenes út vezetett a rekordleütésekről híres bécsi árverezőházba.

Ez a motoros filmtovábbítású, 6×6 cm-es képméretű kamera a mai napig az egyetlen olyan példány, amelyet fotós-űrhajós egy másik égitesten használt, és vissza is hozott a Földre, így az árverési járulékkal együttesen kialakult 660 ezer eurós vételár nem tűnik magasnak. Különösen ha azt is tudjuk, hogy a korábbi aukciókon a legmagasabb áron elkelt fényképezőgépek közül fél tucat került ennél többe.

A mostani két alkalomtól kezdődően egyébként a WestLicht szigorúbban veszi az árverési jutalékon felüli forgalmi adót. Ez utóbbi megfizetésének a beadó és a vevő lakhelyével, továbbá esetleges uniós adószámával összefüggésben különböző esetei léteznek: a leütési árhoz még 24–44% (!) közötti összeget kell hozzáadni. Az aukciós eredményjegyzék viszont csak a jutalékkal növelt árat tartalmazza, az esetlegesen megfizetett forgalmi adót nem. Annak, aki a pontos összegre kíváncsi, a katalógus forgalmi adóra vonatkozó jelöléseit is figyelembe kell vennie.

Fotók: © WestLicht, Wien, 2014

A Holdon használt Hasselblad

A WestLichtben ezúttal tehát a két tavalyi rendezvény 688, illetve 696 tételéhez képest kevesebbre, csak 578 kamerára vártak licitet. Bár Leicából is csak 285-öt kínáltak (százzal kevesebbet, mint tavaly májusban), ezek mind vevőre találtak. A mutatós és 2,8/35-ös objektívje miatt még ma is kitűnően használható 1952-es III f-ért például 720 eurót kellett fizetni, míg a belső fénymérős M6-os négy, éppen harmincéves formatervezési mintapéldánya 192 ezer eurót ért.

Nagy fényerejű objektívje révén a villanófény nélküli fényképezést tette lehetővé az 1920-as évek közepén piacra került Ernemann Ermanox fényképezőgép. Ennek egy működőképes példánya ezúttal 1680, egy zárhibás darab pedig 1020 euróba került. A berlini Lorenz cég 1926-ban jelent meg fényképezőgépével, amelybe nem az Ernemann, hanem a Roland által előállított, de szintén 2-es fényerejű objektívet szereltek. Mivel a tétel a Lorenz Nacht-Kamerából egy normál kivitelű és egy luxus bőrözésű példányt is tartalmazott, 95 ezer euró lett a licitálás vége.

A Rolleiflex egy 1925-ös, prototípusú példánya 78 ezer eurót ért meg egy gyűjtőnek. Heinrich Kühn osztrák fotóművész munkájához az 1920-as évek elején saját maga tervezte meg a lágyrajzú objektívet és a favázas fényképezőgépet. Kühn unokája most vált meg a berlini Stegemann cég által gyártott kamerától, amelyhez vevője sokak meglepetésére már 7200 euróért hozzájutott.

Fekete és barna bőrözésű Lorenz Nacht-Kamera, 1926

Egy szemlátomást elégedett vevő 288 eurót adott a Hess & Sattler gyártmányú, 13×18 cm-es képméretű, 120 éves, favázas fényképezőgépért. Kérdésemre azt válaszolta, hogy a vásárlásban nem kis mértékben motiválta a tételnek a 2005. novemberi aukción kialakult 432 eurós ára.

Napjainkban keresettek a kezdeti eljárásokhoz az 1850–1860-as években használt, fadobozos, még nem harmonikás élességállítású fényképezőgépek. A kínálatban szereplő két ilyen kamera közül az egyik nem kelt el, míg a másikhoz kikiáltási ár +44% felár megfizetése ellenében, 2880 euróért jutott hozzá vásárlója. Az ügyfél elárulta: ő ugyan nem erre a fényképezőgépre vágyott, de azért váltott, mert a némileg nagyobb méretű és három részből összeállított másik, 160 éves kamera szemlátomást ifjabb objektívjét négy, feltűnően csúnyán behajtott és csak a XX. század harmincas éveitől használatos módon krómozott felületű csavar tartotta.

FEJÉR ZOLTÁN

Nudelman László, a hivatásos numizmatikus

A hazai numizmatika egyik legelismertebb szaktekintélye Nudelman László (60). Gyűjtőként több területen is maradandót alkotott: az Árpád-házi pénzekre koncentráló numizmatikai kollekcióját 1989-ben a Magyar Nemzeti Bank vásárolta meg; az 1848–49-es forradalom és szabadságharc relikviáiból összeállított gyűjteményét önálló aukción értékesítette. A XX. század első felének mestereivel indult képzőművészeti gyűjteményének súlypontja később áttolódott a század második felére; napjainkra az 1945 utáni magyar festészet rendkívüli színvonalú kollekcióját tudhatja magáénak, melynek gerincét Barcsay Jenő, Bálint Endre, Korniss Dezső és Vajda Lajos fő művei alkotják, de életművi jelentőségű munkákat őriz olyan kortárs mesterektől is, mint Lakner László, Keserü Ilona vagy Nádler István.

Numizmatikai munkásságának elismerését többek között a hivatásos numizmatikusok világszerte mindössze 113 tagot számláló nemzetközi szervezetébe történő felvétele jelzi, műgyűjtőként pedig bekerült a Műértő által összeállított Magyar Power 50-be, azaz a hazai képzőművészeti színtér 50 legbefolyásosabb szereplője közé.

– Nudelman úr, mikor és hogyan „fertőzte meg” az éremgyűjtési láz?

– Gyerekként a bélyeggyűjtés volt az első hobbim, de 11 éves koromra már az érem lett a máig tartó nagy szerelem, ami idővel hivatásommá vált. A gyűjtést az Árpád-házi pénzekkel kezdtem, majd a garasokkal folytattam. Közben persze igyekeztem minél több szakmai ismeretre szert tenni, amiben a szakirodalom mellett az idősebb gyűjtők tanácsai segítettek a legtöbbet.

– Hogyan indult éremkereskedői pályafutása?

– Miután az egyetem után külkereskedőként, majd néhány évet Németországban töltve is főként műtárgyakkal és érmekkel foglalkoztam, a rendszerváltást követően megalapítottam saját cégemet. Felmértem, hogy az újkori magyar aranypénzekből nagyon kevés maradt itthon, külföldön viszont akkoriban viszonylag jó áron lehetett megszerezni ezeket. Az ott felvásárolt, szinte gyűjteménnyé rendszerezett anyagból szerveztem első árverésemet 1995-ben. Komolyabb önálló numizmatikai aukciók addig egy-két kivételtől eltekintve nem voltak Magyarországon. 4.000 katalógust nyomattam, s bel- és külföldön egyaránt eljuttattam őket minden szóba jöhető gyűjtőnek. Magát az aukciót is külföldi tapasztalataim alapján, az akkori legkorszerűbb technika bevetésével szerveztem meg, s az árakat alacsonyról indítottam. A 90 millió forintos összleütési ár akkor igen jó eredménynek számított, s akik vásároltak, nem jártak rosszul: ezek a tételek ma átlagosan 10-12-szer annyit érnek, mint 19 évvel ezelőtt. Az aukció elnyerte az „Év árverése” címet és komoly nemzetközi elismerést is hozott a számomra, ezt követően vettek fel ugyanis – térségünkből elsőként és még ma is csaknem egyedüliként – a Hivatásos Numizmatikusok Nemzetközi Szövetségébe (IAPN). Ezt követően Bécsben szerveztem aukciókat az ottani Rauch árverőházzal közösen, itthon viszont mindaddig vártam, amíg ismét egy kiemelkedő minőségű anyagot tudtam összeállítani. 2005 óta átlagosan évi egy aukciót tartok; ezek forgalma rendszerint egymillió euró körül alakul.

Fotó: Wendl Péter

– Minden gyűjtő szeretné, ha hobbija egyúttal értékálló befektetés is lenne. Mennyire hálás terep ebből a szempontból az éremgyűjtés?

– A gyűjtői érmek ára hosszabb távon mindenkor emelkedést mutat, de ez nem lineáris és előfordulhatnak átmeneti visszaesések is. Mindig vannak olyan divatos területek, ahol már rövid távon is komoly haszon realizálható - az erdélyi pénzek értéke például 2002 és 2008 között a hat-nyolcszorosára emelkedett –, de 8-12 év után rendszerint minden gyűjtői érem haszonnal adható el. Az érmek másik nagy előnye, hogy viszonylag magas likviditású befektetésnek számítanak: ha van egy 1.000 forintot érő érmém, 800 forintért egy perc, 900-ért egy nap alatt biztosan el tudom adni. Vonzóvá teszi az éremgyűjtést az is, hogy nagy értéket kis helyen lehet tárolni, akár lakásunkon kívül, egy széfben is. Ráadásul károsodásuk veszélye is kisebb.

– Cége, a Nudelman Numismatica ma is érvényes, az élő és online aukciókat és az éremboltot egységbe foglaló értékesítési struktúrája tavaly, a Vatera belépésével alakult ki. Milyen újdonságokra számíthatunk a jövőben?

– Az értékesítés valóban ezen a három csatornán keresztül zajlik, kiegészítve azzal, hogy üzletünk kínálatának egy része honlapunkon keresztül is megvásárolható. 2002-ben megnyitott Vörösmarty téri üzlethelyiségünk az elmúlt 12 évben az éremkedvelők széles körében vált ismertté és népszerűvé. Mára – szerencsére – kinőttük az üzletet, ezért úgy döntöttünk, tovább kell lépnünk. Május elején megnyílik új, jóval nagyobb alapterületű boltunk a Petőfi Sándor utca 16. szám alatt. Ügyfélkörünknek, amely remélhetőleg tovább bővül, szeretnénk ott az eddiginél is színvonalasabb kiszolgálást és többféle szolgáltatást nyújtani.

– Aki ellátogat a Numismatica éremboltba, olyan fantáziaveretekkel is találkozhat – és természetesen vásárolhat is –, amelyek az Ön kezdeményezésére születtek. Kérem, mutassa be ezeket.

– Az 1960-as években a Magyar Pénzverő bizonyos Horthy-pengőkből külföldi megrendelésre limitált példányszámú arany- és ezüstvereteket készített. Ez adta az ötletet, hogy ezt a sorozatot kiegészítsük, amire a Magyar Pénzverő Zrt.-vel kötöttünk szerződést. Ezeknek a vereteknek a nagy része már elkelt, néhány példány azonban még kapható üzletünkben. A közelmúltban újabb szerződést kötöttünk 6 arany- és 12 ezüsttermékre, melyek 50-200 példányban készülnek, remélhetőleg ismét gyűjtőink nagy örömére.

Art Dubai 2014

Globális tényező

Az idén nyolcadik alkalommal megrendezett Art Dubai egyre inkább erősíti „globális tényező” imázsát: megkerülhetetlen faktor akar lenni, biztos pont a nemzetközi művészeti piacon. A fejlődés egyik jele, hogy a vásár nemcsak azáltal akar sikeres és a galériák számára kívánatos maradni, hogy maga a város gazda(g)ságilag fontos helyszín – ami eleve vonzó a műkereskedelmi piac szereplői számára –, de a szervezők magas szakmai kvalitású eseménysorozatot is állítanak össze. Ugyanakkor a nemzetközi piac Dubajba csábítása mellett a helyi értékeket, a gyors ütemben fejlődő lokális szcénát is világszinten (el)ismertté akarják tenni. Valójában tehát kettős mozgásról van szó, a célok eléréséhez pedig minden irányban erősítenek: a bemutatott régiót és az időkeretet is tágítják. A régióbővítés tekintetében jól használják ki az ideális földrajzi adottságokat. Az elmúlt években – különösen fotósai révén – folyamatosan fókuszban álló Irán közelsége a szakmai látogatók és gyűjtők révén is érzékelhető; ugyanígy India és Pakisztán is olyan fontos régió, amelyet a nyugati közönség az „összekötő” Dubajban kényelmesen megismerhet. Ami pedig az időbeli szélesítést jelenti, idén első alkalommal rendezték meg az Art Dubai Modernt, ahol – nem „contemporary”, hanem „modern” – XX. századi közel-keleti és dél-ázsiai művészek munkáit lehetett megtekinteni: 11 galéria rendezett ebben a szekcióban egyéni vagy páros minikiállítást.

A kapcsolódó események közül néhány közvetlenül az Art Dubai szervezésébe tartozott, a többit pedig a vásárhoz időzítették, hogy kölcsönösen erősítsék a látogatottságot. A vásár saját eseménye volt például a Global Art Forum, ahol a MENASA néven ismert területtel (Middle East, North Africa, South Asia) foglalkozó művészeti szakemberek vitattak meg a régió kortárs művészetéhez és műkereskedelmi szcénájához kapcsolódó kérdéseket. További szakmai információs forrást jelentett a rendezvény idején működtetett rádióadó és a videoművészeti bemutató. Jóval az Art Dubai kezdete előtt indult és a vásár idején tetőzött az A.i.R Dubai nevű rezidenciaprogram, ahol öt közel-keleti művész dolgozott együtt az idei vendégkurátorral, Ipek Ulusoy Akgüllel. Nagy érdeklődés kísérte a csaknem intézményi szintű költségvetéssel gazdálkodó Abraaj Group Art Prize idei nyerteseinek – Abbas Akhavan, Anup Mathew Thomas, Basim Magdy, Bouchra Khalili és Kamrooz Aram – kiállítását, Nada Raza kurátor rendezésében. A vásár vendégrégiót bemutató szekciója, a Marker kiállítói között közép-ázsiai és kaukázusi galériák szerepeltek.

© Galerie Nathalie Obadia, Párizs / Brüsszel

Youssef Nabil: Rania, Cairo, 2002
színezett ezüst-zselatin nyomat, 115x75 cm

A vásártól független, de azzal párhuzamosan zajló események közül kiemelkedett a Design Days Dubai, amely szlogenje szerint a „gyűjthető designra”, azaz egyedi vagy kisszériás tárgyakra specializálódott, és ilyen minőségében vezető a Közel-Keleten. Itt magyar résztvevő is akadt: a Design Terminál és a HybridArt Management rendezésében egy standon mutatkozott be az IVANKA Studio, az Üveg/Ház és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem.

Az Art Dubai idei kiadásán 25 ezer látogató volt kíváncsi a 34 ország 85 galériájára, ahol több mint 500 művész munkáját lehetett megtekinteni. A kínálatban a szinte minden vásáron rendszeresen látható nemzetközi sztárok mellett feltörekvő alkotók munkái is szerepeltek – igaz, ezek sem voltak kimondottan olcsók. A hagyományos műfajok – főleg a festészet és a grafika – továbbra is domináltak, ezek mellett azonban a fotó és a szobor/installáció terén is volt figyelemre méltó kínálat. Biztos invesztíciónak számító művész például Marina Abramovic, akinek hétpéldányos fotóját 52 ezer euróért kínálta a bécsi Krinzinger galéria. Akinek nagyobb leköthető összeg állt rendelkezésére, az a New York-i Marian Goodman Gallery standjáról Gerhard Richter festményét is hazavihette, több mint félmillió euróért. A kortárs kínai művészet egyik vezető alakja, Chen Zhen jellegzetes műve, egy gyertyákból konstruált ház a Galleria Continua kínálatában 170 ezer euróért volt elérhető. Kisebb anyagi ráfordítást igényelt Wolfgang Tillmans három darabból álló és hárompéldányos fotósorozata, melynek darabja 28 ezer dollárba került a párizsi Chantal Crouselnél. A „helyi”, ám immár klasszikusnak számító mesterek között kitűntek Samia Halaby erős koloritú absztrakt festményei, a kiterjedt hálózattal rendelkező Ayyam Gallerynél 45–60 ezer dollár között lehetett belőlük vásárolni. Befektetés tekintetében szinte az utolsó pillanatban van, aki Susan Hefuna munkáit kedveli: a néhány hónapja Londonban is „leánygalériát” alapító isztambuli Pi Artworks a művésznő hétpéldányos fotóit 10 ezer dollárért kínálta. Az Art Dubai idején Hefunának egyéni kiállítása volt a Dubajhoz közeli Sardzsában, és a vásáron mutatták be Hans Ulrich Obrist róla készített új könyvét.

Nem téved nagyot, aki Basim Magdy munkáiba invesztál. Magdy nemcsak a fent említett Abraaj Group Art Price egyik nyertese volt az idén, hanem a tavaly ősszel rendezett 13. Isztambuli Biennále több helyszínén is kiállított, igen pozitív médiavisszhanggal. Fotóit 2–3 ezer dollár között árulta a New York-i Marisa Newman Projects. Youssef Nabil különös, kissé baljós, ám mégis finom líraiságú színezett fotóit 22 ezer fontért kínálta a londoni Rose Issa Projects, de műveit alacsonyabb, 12–14 ezer dolláros kategóriában is meg lehetett találni a Galerie Nathalie Obadia standján; igaz, ott egy korai és kifutó sorozatának utolsó darabjáért már 83 ezer eurót kellett fizetni.

© Galleria Continua, San Gimignano / Peking / Les Moulins

Chen Zhen: Un Village sans Frontières, 2000
szék, gyertyák, 54x33x25 cm

Galériák között magyar kiállító nem volt idén, de a művészek között igen: Bodoni Zsolt egyik munkája a dubaji Green Art Gallery standján 20 ezer dollárért várta új tulajdonosát.

SOMHEGYI ZOLTÁN

Art Paris Art Fair 2014

Kezdő gyűjtők terepe

A francia fővárosban tavasszal megrendezett modern és kortárs művészeti vásár hosszú utat tett meg az idei megnyitóig. A korábbi évek során az Art Paris színvonalának folyamatos csökkenése komoly aggodalomra adott okot. A szervezők elsődleges céljává a profit maximalizálása vált, ami természetesen megmutatkozott a részt vevő galériák kínálatának minőségén. A mentőöv végül 2011-ben érkezett Guillaume Piens, a Paris Photo egykori igazgatója személyében, aki gyorsan megértette, hogy az életben maradás érdekében a konkurens vásároktól markánsan meg kell különböztetni és minél inkább nemzetközivé is kell tenni a rendezvényt. Míg a nagy „testvér" FIAC a biztos értékeket és a német-amerikai vevőkört részesíti előnyben, addig az Art Paris kelet felé fordult: a tavalyi év díszvendége Oroszország volt, idén Kína, jövőre pedig Korea következik.

Az idei meghívott jelenléte remek sajtóvisszhangot kapott, ugyanis „véletlenül" épp az idén volt a két ország közti diplomáciai kapcsolat felvételének 50 éves évfordulója. A kínai elnök hivatalos látogatása miatt egyébként az Art Paris a szokásos 5 nap helyett csupán 4 napig tartott. Ennek ellenére a vásárra több mint 58 ezren látogattak el, ami a tavalyi évhez képest 10 százalékos növekedést jelentett. 20 országból 140 kiállító érkezett, a nemzetközi jelleg pedig tovább erősödött, mivel a külföldi kiállítók részaránya a tavalyi 43 százalékról 50 százalékra emelkedett. A Kínából és több európai országból érkező, összesen 30 galéria 90 kínai modern és kortárs művész munkáját képviselte.

A Franciaországban első alkalommal megjelenő sanghaji M97 Gallery standjának legnépszerűbb művésze Lou Dan volt, akitől 20 alkotást értékesítettek jutányosnak mondható, 1000-től 8000 euróig terjedő árakon. A skála másik végén a párizsi Daniel Templon galériája állt, aki a roppant népszerű Yue Minjun Kék ég és fehér felhők című, 2013-as olajképét 560 ezer euróért kínálta. A galériák visszajelzése alapján zömmel európaiak, elsősorban franciák vásároltak, és általában 5 és 20 ezer euró közötti összeget költöttek itt el. 50 ezer euró felett azonban – különösképp a Párizsban még ismeretlen, fiatal művészek esetében – az eladások egyértelműen megritkultak. Ennek ellenére persze több galéria a vásár első napjaiban értékesítette standja teljes készletét, így például a Paris–Beijing vagy a Claude Bernard, ahol az irodalmi Nobel-díjas Gao Xingjian kalligráfiái mellett már a nyitástól sok apró piros pötty jelent meg. A több mint 25 éve Párizsban élő Wang Keping leginkább nagyméretű, stilizált faszobrairól ismert, ez alkalommal a hongkongi székhelyű 10 Chancery Lane Gallery egy bronzalkotásáért 100 ezer eurót kért. A galériavezető Katie de Tilly úgy nyilatkozott, hogy a művész egyike azon ritka, nagynevű kínai alkotóknak, akik nem estek áldozatául az utóbbi évek piaci spekulációjának, munkáik ára megnyugtató ütemben növekszik. A Tessa Harold galéria – egykor a FIAC kiállítója – idei standját tusrajzoknak szentelte, és egy, az 1910-es évek végén készült Moholy-Nagy-kompozícióért 120 ezer eurót remélt. A megszokotthoz képest kevesebb Victor Vasarely-művel találkozhattunk, ugyanakkor a párizsi Gimpel & Müller 145 ezer euróért kínált egy 1959-ös dátumú, 80×54 centis olajképet. A szöuli 313 Art Project kvalitásos kínálatából említésre méltó a Németországban élő Insook Kim Szombat éjjel című nagyméretű fotója 48 ezer euróért, illetve az amszterdami Flatland standján Paolo Ventura 5 példányban készült és 8 ezer euróért kínált A bűvész című sorozata.

Az idén újragondolt Art Design szekció 9 galériájának kínálata még mindig egyenetlen volt, ugyanakkor

Paolo Ventura: A bűvész, 2013
Flatland Gallery, Amsterdam

több kiállító remek eladásokról számolt be. A sèvres-i kerámiagyár galériája – amely az Art Paris-val párhuzamosan futó Pavillon des Arts et du Design vásáron is szerepelt – 2600 és 20 ezer euró közötti áron értékesített több alkotást. A párizsi Armel Soyer standján a magyar származású Matthias Kiss 2008-as, Gyűrött tükör Nr. 2 című munkáját egy orosz vevő vásárolta meg 30 ezer euróért.

Az immáron kilenc éve kiállító rennes-i Oniris galéria az elmúlt évek legjelentősebb kereskedelmi sikeréről számolt be: François Morellet több olajképét egyenként 500 ezer eurós áron értékesítette. A párizsi Vieille du Temple összesen negyven, 1000 és 25 ezer euró közötti alkotást adott el, az pedig kifejezetten figyelemreméltó, hogy vásárlóinak 70 százaléka új kliens volt.

A párizsi Jean Fournier Hantaï Simon 1975-ös nagyméretű akrilképét 400 ezer euróért kínálta, míg pár standdal arrébb a zürichi Galerie La Ligne-nél Molnár Vera Hommage à Sonia Delaunay című 1947-es, kisméretű gouache-műve 11 200 euróba került. A kortárs ékszerre specializálódó Minimasterpiece szintén Molnár Verától kínált egy, erre a vásárra elkészült ezüst nyakéket 3 ezer euróért. A párizsi Zürcher galéria Marc Desgrandchamps két nagyméretű olajképét egyenként 35 ezer, míg a Galerie Particulière Kate MccGwire Séma című tollszobrát 60 ezer euróért értékesítette. Az egyik legeredetibb és legszórakoztatóbb kínálatú galéria minden bizonnyal az Island6 volt (Sanghaj, Hongkong, Phuket), melynek standján Liu Dao különféle tradicionális kínai technikákat (papírkivágás, kalligráfia) kortárs technológiával (LED, neon, videó) ötvöző művei hatalmas közönségsikert arattak.

Az öt évnél fiatalabb galériákat tömörítő Promises szekció 12 résztvevője is elégedetten nyilatkozott. A New York-i Muriel Guépin a koreai Keun Young Park rajzait egyenként 4500 euróért adta el, az Anouk le Bourdiec galéria standján pedig egy gyűjtő 20 és 27 ezer euróért vásárolt két alkotást az alig 23 éves holland The Kidtől.

Minden bizonnyal nem könnyű a FIAC árnyékában létezni, de az utóbbi évek lépései kezdik meghozni a kívánt eredményt. A minőség 2011 óta egyértelműen javult, a standok kínálata letisztultabb és a minőségi műtárgyak irányába tolódott el. Sajnos azonban még mindig nagy számban találhattunk inkább dekoratív, sokszor giccsbe hajló művet. Igazán jelentős alkotással szinte egyáltalán nem találkozhattunk, a francia galériák kiállított művészei pedig – a korábban megszokotthoz hasonlóan – továbbra is leginkább a helyi közönség számára érdekesek. A vásár erősségét abban látjuk, hogy sikeresen szólítja meg azokat a kezdő gyűjtőket, akik az 5–10 ezer eurós kategóriában vásárolnak szívesen – ha nem is feltétlenül tudják, hogy mit és kitől. Az Art Paris szervezői nagy hangsúlyt fektetnek az oktatásra, a leendő vevők kinevelésére, így például napi több ingyenes vezetést biztosítottak a vásáron, a honlapon pedig tavaly óta egy szűrő segít árkategória szerint keresni az eladásra kínált műtárgyakat. Guillaume Piens vásárigazgató elismerésre méltóan dolgozik a vásár színvonalának emelésén, és ezzel komoly reményekre ad okot.

Molnár Dóra

Dorotheum, Bécs

A régi mesterek újra az élen

A fővárosi palotában április 8. és 10. között tartották az idei első aukciós hetet, a régi és a XIX. századi festészettől a varián át (külön bútor- és szobor-, illetve üveg- és porcelánárveréssel) az antik és modern ékszerekig. Átmeneti trendfordulatok után ismét bizonyítást nyert, hogy a Dorotheum kontinentális szinten piacvezető a régi mesterek terén.

A rendezvénysorozat sztárját négy rangos szakértő jótállásával és évszázadokra visszamenő hiánytalan főúri provenienciával kísérték. Rubens műhelyében 1615–1620 körül rendelte Albrecht főherceg a Szent családot Szent Annával és a gyermek Keresztelő Szent Jánossal ábrázoló festményt, amelynek értékét most 400–600 ezer euróra becsülték, és 503 030 eurós leütést ért el. A második Antonio Joli műve, a XVIII. század közepén marhalegelőnek használt római Forum Romanum látképe lett, amelyet 200–300 ezer euró között, 244 300-ért szerzett meg egy brit telefonáló. A dobogó harmadik foka az idősebb Jan van Kessel olajjal falapra festett virágcsokrának jutott a XVII. század második feléből – többek közt a Semper Augustus tulipánfajta ábrázolásával, amely hasonló társaival együtt a korabeli „tulpománia" következményeként a világ első tőzsdekrachját okozta. A 120–150 ezer közé becsült csendélet Svájcba került 232 100 euróért. A magyar vonatkozású művek közül Bogdány Jakab baromfiudvart ábrázoló képpárja (30–40 ezer euró) éppúgy visszamaradt, mint Maximilian Joseph Hannl másolata Jan Kupecky zarándokönarcképéről (8–12 ezer euró).

Rubens: A Szent Család Szent Annával és Keresztelő Szent Jánossal, olaj, vászon, 221×152 cm 1615–1620 körül

A XIX. századi festészet mezőnyének élére az osztrák hangulat-impresszionizmus mestere, Emil Jakob Schindler Plankenbergi kertje (1886) került, amely 120–180 ezer közötti sávja fölé jutott 183 ezer euróval. Így Ferdinand Georg Waldmüller Nagyanyó unokákkal című 1854-es zsánerjelenetét ugyanúgy maga mögé utasította (150–200 ezer eurós becsértéke alatt indítva 122 300-as leütéssel), mint Fausto Zonaro sapkás önarcképét a XX. század első harmadából (40–60 ezer fölött, 110 110 euróért). A tucatnyi magyar tétel közül elkelt – egyenként 8–12 ezer közöttről, 10 ezer eurós leütéssel – Mészöly Géza Menyecske a gémeskútnál című életképe és Markó András Pásztorlány kecskenyájjal a szorosban című 1867-es vászna, valamint az utóbbi művésztől a Pihenő szénagyűjtés közben, 6–8 ezer között 6250-ért. Szintén a 6–8 ezres sávból 8750 euróig araszolt Marie Egner Baromfiudvar galambdúccal című képe, míg Kern Ármin Uzsonnaideje két, virslit falatozó bajor öregúrral meg sem állt a 9735 eurós leütésig.

Varia kategóriában a legtöbbet, 49 100 eurót a XIX. század végi neves párizsi műbútorasztalos, Joseph-Emmanuel Zwiener jelzésével hitelesített, rózsafával borított és aranyozott bronzveretekkel díszített íróasztalért (bureau plat) fizettek, 40–50 ezer eurós becsértékének felső határán. A második és a harmadik helyre épületdíszítő szoborpárok kerültek. Egy

Joseph-Emmanuel Zwiener íróasztala, XIX. század vége
rózsafa borítással, aranyozott bronzveretekkel, lapján eredeti bőrborítással, 77×140×78 cm

észak-franciaországi kastélyból származó, öntöttvas kapuőrző oroszlántestű griffek, hátukon fáklyás géniuszokkal 1870–1890 tájáról 35–50 ezer között, 44 200-ért mentek tovább. A nagyjából azonos időszakban készült bronz apródpár 30–40 ezer eurós sávján belül, 35 020-ért kelt el.

Ezúttal a varia csoporton belül csupán az egykori Osztrák–Magyar Monarchia bútorai közt tallózva bukkanhattunk magyar vonatkozású darabokra. Egy 1810–1815 körüli empire szekreter 4–6 ezer euró alatt, 3750-ért cserélt gazdát, miközben hat biedermeier hátasszék 7–9 ezerért nem keltett érdeklődést. Elkelt viszont 1830 tájáról egy azonos stílusú kanapé, 6–8 ezer eurós elvárás után 10 625 eurós leütéssel.

Wagner István

A Biksady Galéria 16. árverése

Nemzetközi anyag, külföldi licitek

Bár több hazai árverező cég is óvatosan bővíti a külföldi képzőművészeti alkotások kínálatát, az egyelőre unikumnak számít, ami a Biksady Galéria és Aukciósház április eleji modern (többnyire geometrikus) és fotóárverésén történt: itt a 262 kalapács alá került XX. századi tétel fele külföldi alkotó munkája volt, s a külföldiek aránya a – zömmel telefonon vagy vételi megbízással licitáló – vásárlók között is hasonlóan alakult. Nyilván nagyon messze még a pillanat, hogy Magyarország fontos tranzitállomásnak számítson a nemzetközi műkereskedelemben, de annak többféle hasznát is látjuk, ha külföldiek egymás közötti ügyleteinek Budapest is gyakrabban a helyszíne; az egyik, nem elhanyagolható szempont éppen az, hogy a művek a hazai gyűjtők érdeklődését is felkelthetik.

A kínálat zömmel alacsonyabb árfekvésű, néhány tíz- vagy legfeljebb néhány százezer forintról indított tételekből állt. Az egymillió forintot csak a két plasztika, Haraszty István és Jakovits József egy-egy munkájának kikiáltási ára haladta meg, Haraszty 2,4 millióról indított kinetikus szobrára és Jakovits 1,4 milliós áttört bronz aktjára azonban nem akadt licit.

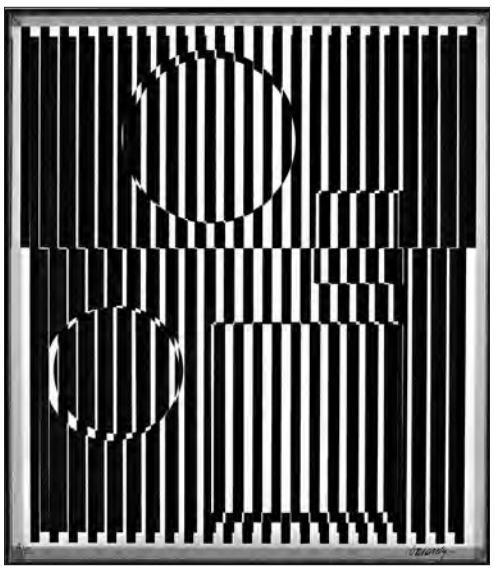

Victor Vasarely: Kinetikus kompozíció
szitanyomat, plexi, 46,5×40,5 cm

A festmény- és a zömmel sokszorosított művekből álló grafikai anyag a geometrikus művészet számos nemzetközi és hazai mesterét felvonultatta, a kereslet azonban nem tartott lépést a kínálattal. Az irányzathoz tartozó olyan jelentős alkotók visszafogottan árazott munkái ragadtak be, mint Aurélie Nemours vagy Carmelo Arden-Quin. A Der Sturm körében indult, a náci korszakban „elfajzott” művésznek számító, a háború után némileg háttérbe szorult, majd a hatvanas évektől újra keresett német Thilo Maatschtól önálló gyűjteménnyel felérő anyagot kínáltak a grafika szinte minden műfajában, az érdeklődés azonban mérsékelt maradt. Hasonló volt a helyzet Vasarelyvel is, bár nála néhány magasabbra árazott tétel is elkelt, így például annak a kinetikus kompozíciónak egy művészpéldánya, amely 600 ezer forinttal az este legjobb árát érte el. Ha Arden-Quin nem is, a dél-amerikai geometrikus iskola egy másik kiváló képviselője, a két éve elhunyt argentin Juan Nicolas Melé jól szerepelt. Igaz, fára festett olajkompozíciói csábítóan alacsony árról, 65 és 160 ezer forint között indultak, így nem csoda, hogy három-négyszeres összegért váltottak tulajdonost. A hazai tételek közül Lukoviczky Endre Szürke-fekete kompozíció című háromrészes, 2008-ban készült akrilsorozata érte el a legmagasabb leütést: néhány licitlépcsőt emelkedve 420 ezerért vitte el vevője.

Lucien Hervé: Jean Cocteau, 1952
vintázs, zselatinos ezüst nagyítás, 24×17,5 cm

Ha szenzációs ritkaságot nem is, de kultúrtörténeti szempontból igen érdekes anyagot kínált az árverés fotószekciója, ahol már a magyar, zömében kortárs alkotók munkái voltak túlsúlyban. A tételeknek csak egynegyede talált gazdára, zömmel a 100–500 ezer forint közötti sávban lévő alapáron. A legnépszerűbb az orosz származású, csaknem az egész múlt századot végigélt, a Biksadynál már bevezetettnek számító Genia Rubin volt, akinek mindhárom divatfotójára akadt vevő 420, illetve 460 ezer forintos áron. Ennél valamivel többet, 480 ezer forintot adtak Lucien Hervé 1952-es szignált Jean Cocteau-vintázsáért. A magyar anyagból szinte össze lehetett volna állítani a múlt század hazai irodalmának és képzőművészetének arcképcsarnokát: Molnár Edittől például Czóbel-, Bálint Endre-, Kondor-, Barcsay- és Vaszkó Erzsébet-portré szerepelt a tételek között, míg G. Fábri Zsuzsa Ilosvai Varga Istvánt és Keserü Ilonát, Lugosi Lugo László El Kazovszkijt és ugyancsak Keserü Ilonát, Zinner Erzsébet Kassák Lajost, egy ismeretlen művész pedig Ország Lilit örökítette meg kamerájával. A felsorolt munkák közül csak G. Fábri Keserü-portréja kelt el 40 ezres alapárán. Vitték viszont Balla Demeter munkáit: Vágy című kettős aktja 380, Ádám és Évája 320, az árverést záró Csendélete pedig 120 ezer forintért ment tovább.

Emőd Péter

Otthon design kiállítás és Gyártsunk együtt konferencia

Tervező a Vénuszról, gyártó a Marsról

Az idén harmadszor megrendezésre kerülő Otthon design kiállítás befogadója, a Construma több mint három évtizedes múltra tekint vissza; ma inkább kiállításegyüttes, mint önálló esemény. Szemünk még a Lakástrendhez viszonyítva ízlelgeti az Otthon designt – keressük, hogy mit nyertünk és mit vesztettünk. Nyilván kisebb rang itt megjelenni a késárusok és porszívóügynökök között, mint a nagy presztízsű Műcsarnokban. Az Otthon design más típusú közönséget céloz meg; a kép nyersebb, de őszintébb, kevesebb az önámítás. Bútor az idén is nagyon kevés van; a kínálat azt sugallja, hogy a magyar lakásból már csak egy készséges masszázsfotel hiányzik, és ott a pont az i-n.

A magyar tervezők standja felé haladva ismét átkelünk a jacuzzitengeren. Tavaly már kiámuldoztuk itt magunkat, nem is vesztegetnénk szót a jelenségre, ha nem lepődnénk meg ismét. Az idei sláger a yachtmedence, amely tényleg olyan, mint egy kisebb luxushajó, fedélzetén szerényen hivalkodik egy háromszemélyes jacuzzi. 15 és 50 millió között mozog egy ilyen életérzés. Mindez akár mellékes is lehetne, ám érdekes kontextusba helyezi mondanivalónkat a hazai designról, fejlesztésről, gyártásról, kultúráról és lehetőségekről.

Az Otthon designon belül a Magyar Design feliratú stand más vonalat képvisel, mint még létező és már kimúlt társai; reményeink szerint ez a karakter erősödni fog a későbbiekben, és egy nyitott, átjárható, fülledésre nem hajlamos magyar designmustrát eredményez. A kiállítást rendező Németh Gabriella gondosan ügyel arra, hogy újdonságok kerüljenek ide, és cserélődjenek a kiállítók. Egyelőre nem fedeztünk fel bérelt helyeket, ez még a szemmel láthatóan tartható minőségnél is megnyugtatóbb. A tavaly feldobott nevek közül egyet sem találunk itt, miközben a kiállítási terület és a tárgykínálat bővült. Van rá esély, hogy az új formáció egyfajta etalonná növi ki magát. Designfogalmunkat továbbra is árnyalja, hogy többnyire itt sem a szó valódi értelmében vett termékek kerülnek bemutatásra. Épp ezért tartjuk a kiállítás legfontosabb darabjának Juhos Lehel Masina nevű asztalát, amely megnyerte a Loft Interior tavaly meghirdetett bútorpályázatát. A Loft legyártotta az asztalt, és beemelte termékei közé. Kétkedéssel fogadni egy gyártással kecsegtető bútortervezési pályázat hírét – nálunk nem szkepticizmus, hanem feltételes reflex. A kialakult gyakorlat szerint elég meghirdetni egy pályázatot, a többi nem fontos. Magyarországon emberemlékezet óta nem volt példa gyártásig jutott bútorpályázatra. A Magyar Design tárgyai jórészt a legfrissebb eresztésből valók. Hukaya Simon puha geometriájú falburkolatának és Söptei Eszter textilplasztikájának ihletője a papírhajtogatás. A Kiss Gál Gergely tervezte Plié-kollekció, Koralevics Rita papíredényei, Vas Ádám zseniálisan egyszerű Worm lámpája mellett régebbi ismerősöket is találunk. Hegedűs Andrea egyedül van jelen a Madeinhungary rendszeres kiállítói közül, egy infraparaván társtervezője. Vidó Nóri székeit itt még nem láttuk.

A Shapes of Hungary stand

A Magyar Design stand

© a szerző felvételei

Valódi meglepetés a FISE megjelenése az Otthon designon, a Shapes of Hungary című standon, közel a Magyar Designéhoz. Ez is látványosan példázza, hogy a konkurencia jót tesz egy-egy ügynek. A kimondottan szűk hazai felhozatalból sikerült két eltérő hangulatú és üzenetű kiállítást összerakni, ráadásul úgy, hogy egyes szereplők – Józsa István, Hannabi, Codolagni – mindkét helyszínen jelen vannak. A FISE a rendszerváltás előtti művészeti tömörülések egyik túlélője, a patinás szervezet ritkán mozdul ki Kálmán Imre utcai bérelt galériájából. Eddig kérdéses volt, hogy hajlandó-e valaha is piaci körülmények között szerepelni – tekintsük ezt egy ilyen próbálkozásnak. A Shapes of Hungary korántsem a FISE tagjainak kiállítását jelenti, inkább a FISE egy lehetséges új stratégiáját. A jó kapcsolatokkal rendelkező és bevezetett brandként működő FISE új szerepet próbálgat, ahol – mint egyfajta szervező és bonyolító – nagyobb szeletet hasíthat a hazai és nemzetközi designéletből, ezáltal is többletszolgáltatást nyújtva tagjainak.

A Gyártsunk együtt konferencia címe sokakban kelthetett fenntartásokat, annak ellenére, hogy Halasi Rita Mária volt a rendezvény szervezője és moderátora. Protokolláris kerekasztalok, konferenciák és előadások sorát ültük végig az elmúlt évtizedekben, volt köztük néha jó is. A Gyártsunk együtt azonban egy csapásra lenullázta a naptárt. Valahogy úgy tűnik, mintha Magyarországon mindeddig még soha senki sem beszélt volna terméktervezésről és -gyártásról közönség előtt. Nem tudni pontosan, mi történt. Talán a kérdés volt jó, talán a kérdezettek, talán a kérdező, talán az időpont, mindenesetre úgy érezzük, hogy korszakos esemény tanúi voltunk.

A sort a húszas éveiben járó Toronyi Péter kezdte, aki végzős egyetemistaként több sikeres terméket, számtalan díjat tudhat a háta mögött. Előadása nyilvánvalóan tankönyvízű lett volna, ha nem saját termékeivel illusztrálta volna a csillagos ötös elméleti tudást, Rácz Anikó (Hannabi) előadása pedig egyszerűen lenyűgözte a közönséget. Minden egyes mondata mögött megélt, megértett, feldolgozott tapasztalat húzódik. Egy nagyon bonyolult képletet vázolt föl, amelyet szerinte nem lehetetlen fölállítani, csak figyelembe kell venni, hogy a tervező a Vénuszról jön, a gyártó pedig a Marsról. Előadásának kulcsmondata, hogy senkit sem csak a pénz érdekel, mindenkit meg lehet győzni. Precíz leltárt nyújtott a tipikus gyártói és tervezői hibákról, ez voltaképpen már nem is előadás volt, hanem tréning. Rácz Anikót kötelezően tanítani kellene mindenütt, ahol csak terméket terveznek. Kissé ellenpontozta őt Szikszai László, aki alighanem megbukna, ha marketingből kellene vizsgáznia egy ortodox szemléletű bizottság előtt. Van azonban egy mentsége: egyedül épített föl egy nagy céget hitből és lelkesedésből bútoronként, mialatt jól bevált marketingstratégiákat mantrázó cégek tűntek el mellőle a süllyesztőben. Őt egyetlen dolog érdekelte: hogy csinálhassa azt, amit valóban szeret. Dupla csavarként az előadás-sorozatot a legidősebb résztvevő és a legrégebbi cég képviselője, egy gyártó zárta. Hidas Mátyás, a Stulwerk cég tulajdonosa kivitelezői szemszögből mesélt a termékről.

Ha Rácz Anikó viszonyát a termékhez szeretettelinek nevezzük, Szikszaiét pedig hitnek, akkor Hidas hozzáállását leginkább szentimentálisnak kell tartanunk, olyan mélyen átszőtte előadását a személyes hang. A Stulwerk tapasztalata megdöbbentően egyezik a tervezőkével. Ugyanazokat a buktatókat jelöli meg, ugyanazokra a következtetésre jutott cége építése kapcsán. Gyártó és tervezők gondolatmenetének egybecsengésénél csak az a drámaibb felismerés, hogy ha tervező és kivitelező ennyire egyformán tud gondolkodni ugyanarról a témáról, akkor ezt vajon miért nem tették eddig együtt.

Tóta József

Ex Libris, Babel, Szőnyi Antikváriuma, Budapest

„La Fontaine helyett csak Radnóti Miklós”

Egy hét szünet után március 26-án folytatódott a könyvpiacon a tavaszi könyvárverések sorozata: április 12-ig hat aukciót rendeztek. Színre lépett az Ex Libris, a Babel, a Szőnyi Antikváriuma, a Portobello Aukciósház (kétszer) és az Árverés 90 Bt.

Bár az év végi értékelésnél erről nem esett szó, most elöljáróban megjegyezzük, hogy erősen fogyóban van az aukciókon személyesen részt vevők száma, és jelentősen megnőtt a vételi megbízások, valamint – a mobiltelefonoknak köszönhetően – a telefonos licitek aránya. E változásoknak valószínűleg a gyűjtők időhiánya lehet a legfőbb oka. Régebben a helyszínen meg lehetett nézni, vásárlás esetén pedig helyben át lehetett venni a kiszemelt tételeket. Most viszont először el kell menni az árverezőházba megtekinteni azok állapotát, mert bár a katalógusok többsége szerencsére korrekt leírást ad a kínálatról, sajnos olyan eset is szép számmal akad, hogy a „jó példány”-ként jellemzett kötetek szétesnek az ember kezében. Másodszor magára az aukcióra kell elmenni, harmadszor pedig – egy nemrég bevezetett szokás miatt – a megvásárolt tételekért kell elzarándokolni az árverezőházba, egyre több árverező cég választja ugyanis azt a megoldást, hogy nem viszi el az aukció helyszínére a megvételre kínált anyagot. Ha e három utat beszorozzuk az évi közel 60 árveréssel, beláthatjuk, hogy manapság kevés ember rendelkezik enyni szabadidővel.

Valószínűleg a fenti körülmények is közrejátszottak abban, hogy az **Ex Libris Antikvárium** árverésén alig 40 fő jelent meg annak ellenére, hogy a kínálat jóval meghaladta a középkategóriát. A „vételisek” és a „telefonosok” viszont kipótolták a hiányzó létszámot, és az anyag több mint egynegyede az ő birtokukba került. Budai Ferenc Magyarország polgári históriájára való lexikon a XVI. század végéig című (Nagyvárad, 1804–1805) háromkötetes munkája egyre ritkábban kerül kalapács alá, ezért egy vételi megbízónak 25 ezerről meg is ért 65 ezer forintot. Az árverések „újkorában” történt első felbukkanásakor, 1972-ben még csak ímmel-ámmal vitték el 1600 forintos kikiáltási áron. Báróczi Sándor (1735–1809) a nagyenyedi református kollégiumban folytatott tanulmányainak elvégzése után az erdélyi kancellária szolgálatába került. Mária Terézia bécsi magyar testőrségének annak alapításától, 1760-tól lett tagja. Csatlakozott Bessenyei György bécsi testőríró-köréhez, s 1806-ban ezredesként vonult nyugalomba. Több fordítása közül ezen az aukción Jean-François Marmontel Contes moraux című művének magyarítása, az Erkölcsi levelek (Bécs, 1775) került terítékre. A ritkasághoz egy telefonos licitáló jutott hozzá 60 ezerről 70 ezer forintért. Baróti Szabó Dávid költeményes munkáinak harmadik kiadása (Kassa, 1789) gyakrabban fordul elő, mint az előbb említett két mű, de 14 ezerről így is megért valakinek 30 ezer forintot. Kassics Ignác Érdem koszorúk vagy értekezés a felséges ausztriai uralkodó házat illető jeles rendekrül című (Bécs, 1840) kézzel színezett, kihajtható, rendjeleket ábrázoló litográfiákat tartalmazó kötetének kitűnő állapotú példánya 60 ezerről 80 ezer forintért jutott egy szerencsés telefonálóhoz A jogi blokk két legritkább tétele kikiáltási áron cserélt gazdát. A Corpus Juris Hungarici két kötete (Nagyszombat, 1751) 90 ezer, Szentpáli Nagy Ferenc rendkívül ritka munkája, a Verbőczi István törvény könyvének compendiuma […] közönséges magyar versekre formáltatván (Kolozsvár, 1699) 200 ezer forintot ért. A Magyarországi Symbolikus Nagypáholy Szertartáskönyve (Budapest, 1912) kisebb licitverseny után 28 ezerről 60 ezer forintért került új tulajdonosához. Bölöni Farkas Sándor (1795–1842) jogász, gazdasági és politikai író 1831-ben Észak-Amerikában tett nagyobb utazást, az erről megjelentetett Utazás Észak Amerikában (Kolozsvár, 1834) című kötetéért – amely tartalmazta a Függetlenségi Nyilatkozat magyar fordítását, és ezért tiltólistára került – 25 ezerről 50 ezer forintot adott egy telefonos licitáló. (Egy kis múltidézés: 1985-ben ezt a kötetet 1800 forintért lehetett megvenni.)

A **Babel Antikvárium** kínálata ugyancsak jelentősen erősödött az előző aukciókhoz képest, és sok meglepő leütés született. Az aprónyomtatványok blokkjának néhány érdekesebb tétele: Jakucs László geológus A békebarlangi kutatás képekben címmel (Budapest, 1952) jelentette meg az aggteleki Békebarlang felfedezését 58 fényképen – a kötetért 36 ezerről 44 ezer forintot adtak. Egy József nádor által aláírt magyar nyelvű levél (1820. október 8.) 14 ezerről 30 ezer forintos leütést ért el. Giehsz Alfonz litográfiája Ferenc Józsefről (é. n.) 30 ezerről 36 ezer, Marastoni József kőnyomata Laborfalvi Rózáról (1863) 25 ezerről 44 ezer forintig vitte. A Balaton-blokk legértékesebb tétele a Balaton mélységi térképe (Budapest, 1895) lett, hosszú licitverseny után 8 ezerről 42 ezer forintnál koppant csak érte a kalapács. Padányi Bíró Márton (1693–1762) veszprémi püspök Evangyéliomi kenyér-morzsalékok és apostoli búza-kalászok című (Győr, 1756) kötete 30 ezerről 60 ezer forintos leütést hozott. Köztudott, hogy Fekete Istvánt elsősorban állatregényei és vadásztörténetei avatták sikeres íróvá annak ellenére, hogy A koppányi aga testamentuma című művével nyerte el 1937-ben a Gárdonyi Géza Társaság regénypályázatának első díját. Itt a Csi. Történetek állatokról és emberekről című (Budapest, 1940) elbeszéléskötetének első kiadása került kalapács alá. Az 1990-es évek végéig e válogatásnak csak későbbi kiadásai szerepeltek aukción, így a 10 ezer forintos kikiáltási ár nem okozott különösebb meglepetést, a végeredmény azonban igen: a kötet egy terembeli és egy telefonon licitáló jóvoltából 160 ezer (!) forintig szárnyalt – a telefonos lett a nyerő. Az aukció rekordját La Fontaine Válogatott mesék című kötete (Budapest, 1943) állította fel Radnóti Miklós fordításában és dedikációjával – „Cininek és Lacinak baráti szeretettel La Fontaine helyett csak Radnóti Miklós” –, ez 90 ezerről 280 ezer forintért cserélt gazdát.

A 2013-as toplista „ezüstérmese”, **Szőnyi Antikváriuma** ismét olyan kínálattal lepte meg a gyűjtőket, amellyel komoly esélye lehet a tavalyi eredmény megismétlésére, hiszen több tucatnyi százezer forint körüli leütés mellett 17 százezer feletti is akadt. Autores historiae ecclesiasticae című (Basel, 1523) művében jeles ókori egyháztörténeti szerzők műveit gyűjtötte össze Beatus Rhenanus. A nagyon ritka XVI. századi kiadvány 150 ezerről 210 ezer forintot ért. A Károlyi Gáspár fordította híres „Vizsolyi Biblia” 1645-ben Amszterdamban megjelent negyedik, Jansonius-féle kiadása volt a bibliák blokkjának sztárja. A kötet érdekessége, hogy a Németalföldön tanuló magyar diákok gondozták, és az ő tapasztalatlanságuk miatt a szövegben igen sok nyomdahiba maradt. Az egyik legritkább magyar bibliakiadás megszerzéséért egy helyszíni licitáló küzdött egy vételi megbízóval, 100 ezerről indulva végül az előbbi nyert 205 ezer forinttal.

Folyamatosan nő az érdeklődés a hírességek aukcióra kerülő fotói iránt. Munkácsy Mihály 1890 körül készült, Almási Balogh Lórándnak dedikált fotójáért három telefonos licitáló 50 ezerről egészen 165 ezer forintig küzdött. A Sarkady István szerkesztette Hajnal. Arcképekkel és életrajzokkal díszített album 4. kiadása (Budapest, 1873) is szép kört futott, 90 ezerről 155 ezer forintig versengtek érte. Az Afrika-kutató Teleki Sámuel gróf (1845–1916) Ludwig Höhnel sorhajóhadnaggyal együtt vett részt 1887–1888-ban egy jelentős expedíción, amelyről részletesen és térképekkel kiegészítve számol be utóbbi útleírása Bergprofil Sammlung während Graf S. Teleki's Afrika Expedition 1887–88 címmel (Bécs, 1890). Ez a kötet az átnézeti térkép hiánya ellenére 30 ezerről 250 ezer forintig meg sem állt. Meglepően magas áron kelt el Karinthy Frigyes Lepketánc című (Budapest, 1927) kötete Schöpflin Aladárnak dedikált példánya, 120 ezerről indulva 300 ezer forintig küzdöttek érte a gyűjtők. Különlegességként került a metszetblokkba Enrico Caruso eredeti önarckép-karikatúrája (Rio de Janeiro, 1917), amelyet már kikiáltási árán, 200 ezer forintért hazavihetett szerencsés vevője.

A térképblokk is jól szerepelt, Görög Demeter Magyar Atlasza 180 ezerről 200 ezer, Franz Reilly Schauplatz der fünf Theile der Welt című (Bécs, 1791) 94 rézmetszetes térképet tartalmazó albuma 240 ezerről 320 ezer forintot ért. A vadászati blokk szokásos meglepetése sem maradt el: a Vadászkalandok az érettebb ifjúság számára című (Pest, 1872) kötetet 50 ezerről csak 130 ezer forintért lehetett megszerezni.

A Verne Gyula-gyűjtők álma a Franklin Társulat kiadásában megjelent Verne-kötetek lehetőleg minden színben való begyűjtése. Most itt volt az alkalom: a teljes sorozatot – mindössze három hiánnyal, 54 mű 67 kötetben került terítékre 300 ezer forintért, mégsem lett licitverseny, mert a gyűjtők csak a hiányzó kötetekért adnak komoly összeget, viszont egy kezdő gyűjtő a főnyereményt üthette meg vele – valószínűleg valóban egy ilyen Verne-rajongó vitte haza kikiáltási áron. Werbőczi István Decretorum, constitutionum et articulorum regum inclyti regni Ungariae című (Bécs, 1628) kötete, a magyarországi szokásjog kézikönyvének sokadik kiadása is terítékre került meglepően jó állapotban: 360 ezerről indult, és nagyon baráti áron, már 460 ezer forintért hozzá lehetett jutni.

Az aukció rekordleütése a fotóblokkhoz fűződik. Kalapács alá került az Ady című, Budapesten, 1926 körül készült, kis példányszámú, barátoknak szánt fotóalbum Székely Aladár eredeti fényképeivel. Előszavát Móricz Zsigmond írta, a címlapgrafikát Gara Arnold készítette, Székely Aladár pedig mind a hat Ady-fotót, valamint az érmindszenti szülőházról készült fényképet is szignálta. A két telefonos licitáló és egy vételi megbízó csatáját 150 ezerről végül 600 ezer forinttal nyerte meg az egyik telefonos licitáló.

Horváth Dezső

47 árverés – május 3.–június 15.

Aukciós naptár

nap	óra	axio	tárgytípus	árverező	árverés helye	kiállítás helye	ideje
05. 03.	11.00		35. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	máj. 2-ig
05. 08.	18.00	⊗	38. ékszerlicit	OREX Óra-Ékszer Kereskedőház Zrt.	OREX Óra- és Ékszerszalon, VI., Andrássy út 64.	az árverés helyszínén	www.orex.hu
05. 09.	levelezési		cserkészjelvény, -kitüntetés, -képeslap	Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
05. 09.	17.00	⊗	29. könyvárverés	Nyugat Antikvárium	ECE City Center, V., Bajcsy-Zsilinszky út 12.	V., Bajcsy-Zsilinszky út 34.	máj. 5–8-ig
05. 10.	11.00		36. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	máj. 6–9-ig
05. 10.	15.00	⊗	45. festmény- és műtárgyárverés	Villás Galéria és Aukciósház	Debrecen, Bem tér 2.	az árverés helyszínén	máj. 10-ig
05. 11.	10.00	⊗	22. könyvárverés	Laskai Osvát Antikvárium	Esztergom, Szt. Adalbert Központ, Szt. István tér 10.	Esztergom, IV. Béla király u. 6.	máj. 3–10-ig
05. 13.	17.00		64. művészeti aukció / ékszer	BÁV Aukciósház	V., Bécsi u. 1.	az árverés helyszínén	máj. 3–11-ig
05. 14.	17.00		64. művészeti aukció / festmény, bútor, szőnyeg	BÁV Aukciósház	V., Bécsi u. 1.	az árverés helyszínén	máj. 3–11-ig
05. 14.	18.00		kortárs művészeti aukció	Abigail Galéria	V., Váci u. 19–21. Millennium Center	az árverés helyszínén	máj. 14-ig
05. 15.	17.00		64. művészeti aukció / műtárgy	BÁV Aukciósház	V., Bécsi u. 1.	az árverés helyszínén	máj. 3–11-ig
05. 15.	17.00	⊗	33. könyvárverés	Kárpáti és Fia Antikvárium / Antiquarium Hungaricum	Kossuth Klub, VIII., Múzeum u. 7.	V., Múzeum krt. 29.	máj. 5–15-ig
05. 15.	17.00		könyv, plakát, kézirat	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 15.	18.00	⊗	226. filatélia, papírrégiség, festmény, műtárgy, numizmatika	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten
05. 16.	17.00	⊗	kézirat, fotó, műtárgy, numizmatika, bélyeg	Portobello Aukciósház	Kossuth Klub, VIII., Múzeum u. 7.	V., Múzeum krt. 27. II. em.	az előző két héten
05. 17.	11.00		37. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	máj. 13–16-ig
05. 17.	10.00	⊗	33. könyv- és papírrégiség-árverés	Krisztina Antikvárium	ECE City Center, V., Bajcsy-Zsilinszky út 12.	I., Roham u. 7.	máj. 3–16-ig
05. 19.	18.00	⊗	tavaszi nagyárverés	Virág Judit Galéria	Budapesti Kongresszusi Központ	V., Falk Miksa u. 30.	máj. 7–18-ig
05. 20.	18.00		17. aukció / festmény	Biksady Galéria	V., Falk Miksa u. 24–26.	az árverés helyszínén	máj. 9–18-ig
05. 21.	18.00		18. aukció / műtárgy	Biksady Galéria	V., Falk Miksa u. 24–26.	az árverés helyszínén	máj. 9–18-ig
05. 22.	17.00		műtárgy	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 22.	18.00		19. aukció / varia	Biksady Galéria	V., Falk Miksa u. 24–26.	az árverés helyszínén	máj. 9–18-ig
05. 23.	17.00	⊗	88. aukció / könyv, kézirat, fotó, papírrégiség	Honterus Antikvárium	Kossuth Klub, VIII., Múzeum u. 7.	V., Múzeum krt. 35.	az előző két héten
05. 24.	11.00		38. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	máj. 20–23-ig
05. 26.	18.00	⊗	90. aukció	Csók István Antikvitás és Aukciósház	V., Párizsi u. 1.	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 27.	17.00	⊗	200. jubileumi árverés / régi mesterek és XIX. századi festmények	Nagyházi Galéria és Aukciósház	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	máj. 17–25-ig
05. 28.	17.00	⊗	200. jubileumi árverés / XX. századi festmények	Nagyházi Galéria és Aukciósház	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	máj. 17–25-ig
05. 28.	18.30	⊗	első világháborús centenáriumi aukció	Pintér Galéria és Aukciósház	V., Falk Miksa u. 10.	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 29.	levelezési		papírrégiség, filatélia	Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
05. 29.	17.00	⊗	200. jubileumi árverés / ezüst, ékszer, bútor, szőnyeg	Nagyházi Galéria és Aukciósház	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	máj. 17–25-ig
05. 29.	17.00	⊗	30. könyvárverés	Studio Antikvárium	ECE City Center, V., Bajcsy-Zsilinszky út 12.	VI., Jókai tér 7.	máj. 19–28-ig
05. 30.	17.00		numizmatika, militaria	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 30.	17.00	⊗	130. könyvárverés	Központi Antikvárium	ECE City Center, V., Bajcsy-Zsilinszky út 12.	V., Múzeum krt. 13–15.	az előző héten
05. 31.	11.00		39. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	máj. 27–30-ig
05. 31.	09.30	⊗	20. Nemzetközi Aukció	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten
05. 31.	12.00		38. numizmatikai aukció	Pannonia Terra Numizmatika	Le Meridien, V., Erzsébet tér 9–10.	VII., Dohány u. 1/a.	máj. 26–30-ig
06. 01.	18.00	⊗	227. filatélia, papírrégiség, festmény, műtárgy, numizmatika	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten
06. 05.	18.00		20. aukció / szőnyeg	Biksady Galéria	V., Falk Miksa u. 24–26.	az árverés helyszínén	máj. 24.–jún. 3-ig
06. 05.	18.00	⊗	tavaszi festmény-nagyárverés	Kieselbach Galéria	Marriott Hotel, V., Apáczai Csere János u. 4.	V., Szent István krt. 5.	máj. 24.–jún. 4-ig
06. 06.	17.00	⊗	131. könyvárverés	Központi Antikvárium	ECE City Center, V., Bajcsy-Zsilinszky út 12.	V., Múzeum krt. 13–15.	az előző héten
06. 07.	11.00		40. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	jún. 3–6-ig
06. 11.	17.00	⊗	jótékonysági aukció a Karitász javára	Pintér Galéria és Aukciósház	V., Falk Miksa u. 10.	az árverés helyszínén	az előző héten
06. 11.	17.00		74. könyvárverés	Abaúj Antikvárium	MEDOSZ Hotel, VI., Jókai tér 9.	az árverés helyszínén 12.00 órától	az árverés napján
06. 12.	17.00		könyv, plakát, kézirat	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
06. 12.	18.00	⊗	39. ékszerlicit	OREX Óra-Ékszer Kereskedőház Zrt.	OREX Óra- és Ékszerszalon, VI., Andrássy út 64.	az árverés helyszínén	www.orex.hu
06. 14.	11.00		41. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	jún. 10–13-ig
06. 15.	18.00	⊗	228. filatélia, papírrégiség, festmény, műtárgy, numizmatika	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten

A ⊗ logóval jelölt aukciókon online lehet licitálni és/vagy az axioart.com címen a katalógusok megtekinthetők.

axio · art
www.axioart.com
Megtalálja a Műértőt az axioart.com-on is!

Időszaki kiállítások május 2.–június 6.

BUDAPEST

A38 Kiállítóhely
Petőfi híd budai hídfő, ny.: H.–Szo. 11–19
Soós Kata, V. 6–19.

Abigail Galéria
V., Váci utca 19–21. Ny.: H.–P. 11–18, Szo. 10–14
Kortárs művészeti kiállítás, V. 14.–VI. 22.

acb Attachment
VI., Eötvös u. 2. Ny.: K.–P. 14–18
Horváth Tibor, V. 29-ig

acb Galéria
VI., Király u. 76. Ny.: K.–P. 14–18
Szalay Péter: Kettős látás, V. 29-ig

amaTáR – Amadeus Művészeti Alapítvány
III., Veder u. 14. Ny.: előzetes bejelentkezésre
Hajas Katinka és Gombos Andrea, V. 27-ig

A.P.A. Galéria
V., Horánszky u. 5. Ny.: H.–P. 12–20
Szabó Ágnes: Natura vitalis, V. 13-ig

Ari Kupsus Gallery
VIII., Bródy S. u. 23/b. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 11–14
Az MKE negyedéves festőhallgatói, V. 7–23.

Art9 Galéria
IX., Ráday u. 47. Ny.: K.–P. 14–18
Balázs Imre Barna festőművész, V. 16-ig
Kovács Lehel festőművész, V. 20.–VI. 6.

Art IX–XI Galéria
XI., Bartók Béla út 1. Ny.: K.–P. 15–18
Kassai Magyar Képzőművészeti Csoport, V. 13-ig

Artus Stúdió
XI., Sztregova u. 7. Ny.: H.–P. 10–18
Az Aba-Novák Festőiskola tagjai, V. 16.–VI. 10.

2B Galéria
IX., Ráday u. 47. Ny.: H.–P. 14–18
ENJOY DÓZSA!, V. 23-ig

Barabás-Villa Galéria
XII., Városmajor u. 44. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–12
Berzy Katalin és Titkó Ildikó: Élet-tér, V. 20.-ig
Szecskó Péter kiállítása, V. 22.–VI. 1.

Barcsay Terem
VI., Andrássy út 69–71. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
2014. évi Fundamenta–Amadeus Alkotói Ösztöndíjpályázat, V. 10-ig

BMK Galéria
XI., Etele út 55. Ny.: H.–P. 9–19
Jász Ada, Váradi Judit, Breczkó Péter, V. 10-ig
Smidéliusz Jenő, Komenda József, Smidéliusz Jenőné, dr. Bíró Erzsébet, Laukó Pál, V. 12–31.

BTM – Budapest Galéria
III., Lajos u. 158. Ny.: K.–V. 10–18
Bondor Csilla: Vadles őrszem, V. 8.–VI. 15.
Végh András: Kétezres évek, V. 8.–VI. 15.

BTM – Fővárosi Képtár – Kiscelli Múzeum
III., Kiscelli u. 108. Ny.: K.–V. 10–18
Válogatás a Levendel-gyűjteményből, V. 11-ig

BTM – Új Budapest Galéria
IX., Fővám tér 11–12. Ny.: K.–V. 10–18
A mecénás főváros – A Fővárosi Képtár, VIII. 31-ig

Budapesti Történeti Múzeum
I., Szent György tér 2. Ny.: K.–V. 10–18
Magyar önarcképek az Uffizi Képtárból, VII. 20-ig

Casati Art Corner Galéria
VI., Paulay Ede u. 31. Ny.: H.–P. 10–18
Bartha Máté és Kozma Andrea, V. 15-ig

Chimera-Project Gallery
VII., Klauzál tér 5. Ny.: K.–Szo. 15–18, Cs. 15–20
Cséfalvay András és Kassa Boys, V. 9–31.

CULTiRiS Galéria
XIII., Szt. István krt. 26. Ny.: H.–P. 10–19, Szo. 10–14
JELEK – Vajda Béla grafikai kiállítása, V. 17-ig

Cseh Centrum
VI., Szegfű u. 4. Ny.: H.–P. 10–18
Jan Langer fotói, V. 14.–IX. 15.

Deák Erika Galéria
VI., Mozsár u. 1. Ny.: Sze.–P. 12–18, Szo. 11–16
Papíron – csoportos kiállítás, V. 9.–VI. 7.

E-Galéria
V. Falk Miksa u. 8. Ny.: K.–P. 10–18
Molnos Zoltán: Erdélyi művészek az autonómiáért, V. 30-ig

Erdős Renée Ház
XVII., Báthory u. 31. Ny.: K.–V. 14–18
Kusovszky Bea, Váry Zsófia és Kelemen Dénes Lehel festők, Kakasy Kinga keramikus, Szabó Virág szobrász, V. 11-ig

Erlin Galéria
IX., Ráday u. 49. Ny.: K.–P. 14–18
Gvardián Ferenc szobrász, V. 9-ig
Ruttka Andrea textiltervező, V. 14.–VI. 6.

Eventuell Galéria
V., Nyáry Pál u. 7. Ny.: H.–P. 11–18, Szo. 10.30–14
Találkozások 2. – Petra Arbetová, Fazekas Veronika, Jessika Hoffmeister, Joanna Wawrzyczak, V. 13–17.

Ferencvárosi Pincegaléria
IX., Mester u. 5. Ny.: K.–Szo. 10–18
Mester és Tanítvány VI.: Gaál József és Pintér Dia, V. 7.–VI. 4.
Mester és Tanítvány VII.: Gerber Pál és Fátyol Viola, VI. 11.–VII. 12.

Fészek Galéria
VII., Kertész u. 36. Ny.: H.–P. 14–19
Molnár Gyula grafikusművész, V. 13.–VI. 23.
Gábor Móricz festőművész, V. 5–23.

Fiktív Gastrogaléria
VIII., Horánszky u. 27. Ny.: H.–V. 12–24
Julian Simón Montoni Martínez fotói, VI. 8-ig

FISE / Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület
V., Kálmán Imre u. 16. Ny.: H.–P. 13–18
Demény Andrea és Simon Judit, V. 6–23.
Csala Sándor és tanítványai – Kisbajcsi Fanni, Glócz Vendel, Turzó Kristóf, V. 27.–VI. 13.

FUGA / Budapesti Építészeti Központ
V., Petőfi Sándor u. 5. Ny.: H.–V. 10–21
Ruttka Andrea, V. 11-ig

Gaál Imre Galéria
XX., Kossuth L. u. 39. Ny.: K.–V. 10–18
Ádám Judit festőművész, V. 11-ig
45. Tavaszi Tárlat, V. 7.–VI. 8.

Galéria 12 Kávézó
XII., Hajnóczy J. u. 21. Ny.: H.–Szo. 14–22
Pató Károly grafikusművész, V. 5–30.

Galéria 13 Soroksár
XXIII., Hősök tere 13. Ny.: Sze.–P. 14–18
Tenk László festőművész, V. 22.–VI. 27.

Galéria Lénia
II., Széher út 74. Ny.: K. 16–20, Szo. 14–18
A galéria művészeinek tárlata, VI. 21-ig

Godot Galéria
XI., Bartók Béla út 11–13. Ny.: K.–P. 9–14, Szo. 10–13
Szent-Iványi Réka fotóművész, V. 10-ig
Nagy Kriszta x-T képzőművész, V. 14.–VI. 14.

Haas Galéria
V., Falk Miksa u. 13. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Kecskeméti Kálmán fotói, V. 17.–VI. 7.
Márffy Ödön: Csinszka, V. 17.–VI. 17.

HAP Galéria
II., Margit krt. 24. Ny.: H.–P. 14–18
Kálmánné Ráduly Piroska és Korbonits Dezsőné Somogyi Márta településtervező építészek, V. 30-ig

Hegyvidék Galéria
XII., Városmajor u. 16. Ny.: K., Cs., P. 10–18
Kőnig Frigyes, V. 8–30.

Higgs Mező
V., Hercegprímás u. 11. Ny.: H.–V. 10–19
Pensive Pictures, Goodbye! (Fantasztikus földrajz és képzelt közösségek), V. 23-ig

Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum
VI., Andrássy út 103. Ny.: Sze.–V. 10–18
Hagyomány és átváltozás – Jávai wayang bábok és Gaál József kortárs alkotásai, VIII. 31-ig

Hotel Nemzeti Budapest
VIII., József krt. 4. Ny.: H.–P. 10–17
Baranyai Levente, VIII. 15-ig

Inda Galéria
VI., Király u. 34. Ny.: K.–P. 14–18
A galéria művészeinek csoportos tárlata, V. 23-ig

Iparművészeti Múzeum
IX., Üllői út 33–37. Ny.: K.–V. 10–18
A Bigot-pavilon, VIII. 31-ig
A modern magyar kereskedelmi plakát 1924–1942, VII. 27-ig

Izraeli Kulturális Intézet
VI., Paulay u. 1. Ny.: V.–Cs. 9–21, P. 9–23, Szo. 14–23
Irsai István: Budapesttől Tel-Avivig, VI. 30-ig

József Attila Művelődési Központ
XIII., József Attila tér 4. Ny.: H.–P. 10–18
Mandur László, V. 26-ig

Jurányi Galéria
II., Jurányi u. 1. Ny.: H.–V. 9–22
Szemző Zsófia: Kérdezz!, V. 31-ig

Kálmán Makláry Fine Arts
V., Falk Miksa u. 10. Ny.: H.–P. 10–18
Sam Havadtoy: Regret nothing, V. 17-ig
Joseph Szabó kiállítása, V. 22.–VI. 20.

Kassák Múzeum
III., Zichy-kastély, Fő tér 1. Ny.: Sze.–V. 10–17
Kassák és Kassák 2. – Konjunktúra és kiszorítás, VI. 15-ig

Kegyeleti Múzeum
VIII., Fiumei út 16. Ny.: H.–P. 9–17, Szo. 10–14
Swierkiewicz Róbert, Szabó Pál és Rádóczy Gyarmathy Gábor festményei, VI. 7-ig

Kempinski Galéria
V., Erzsébet tér 7–8. Ny.: H.–V. 9–20
Álom és képzelet – Válogatás a Kogart Kortárs Gyűjteményből, V. 31-ig

Kisterem
V., Képíró u. 5. Ny.: K.–P. 14–18
Keserü Ilona, V. 13.–VI. 6.

Klauzál13 Könyvesbolt és Kortárs Galéria
VII., Klauzál tér 13. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 10–16
Takács Máté: Igazolt hiányzó, VI. 3-ig

Klebelsberg Kultúrkúria
II., Templom u. 2–10. Ny.: H.–V. 10–18
Az év természetfotósa 2013, V. 15-ig
Töreky Ferenc grafikusművész, V. 21-ig

Knoll Galéria
VI., Liszt F. tér 10. Ny.: K.–P. 14–18.30, Szo. 11–14
Ivan Gorshkov, V. 24-ig

Kóka Ferenc Művészeti Alapítvány
XIII., Visegrádi u. 6. Ny.: H.–P. 15–19
Viski Balás László festőművész, V. 13-ig

Koller Galéria
I., Táncsics Mihály u. 5. Ny.: H.–V. 10–18
Ana Kapor és Vladimir Pajevic, V. 8.–VI. 1.

Kondor Béla Közösségi Ház
XVIII., Kondor Béla stny. 8. Ny.: H.–V. 8–20
Huller Ágoston képzőművész, V. 8–22.

Körmendi Galéria
V., Falk Miksa u. 7. Ny.: H.–P. 10–18
Buczkó György üvegművész, V. 15-ig
Szabados Árpád festőművész, V. 19.–VI. 5.

KREA
V., Október 6. u. 18. Ny.: H.–P. 9–20
Forma Fesztivál, V. 16-ig

KULTI-Karinthy Szalon
XI., Karinthy Frigyes út 22.
Lévai Nóra és Ruttka Andrea: Próbaidő, V. 17-ig

Latarka Galéria
VI., Andrássy út 32. Ny.: H.–P. 10–18
Buda-Lona, V. 13-ig
Tasnádi József, V. 15–VI. 5.

Léna & Roselli Galéria
V., Galamb u. 10. Ny.: H.–P. 11–18
Ferenczy Zsolt: Konzerv, V. 13-ig

Lengyel Intézet
VI., Nagymező u. 15. Ny.: H.–Cs. 9–17
Wislawa Szymborska kollázsai, V. 23-ig

Liget Galéria
XIV., Ajtósi Dürer sor 5. Ny.: Sze.–H. 14–18
Gosztola Kitti: Jó fa, jó hely II., V. 8.–VI. 5.

Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum
IX., Komor Marcell u. 1. Ny.: K. 10–20, Sze.–V. 10–18
Reigl Judit – Űr és extázis, VI. 22-ig
Josef Bernhardt: Madarakra várva, VI. 29-ig
Hantai Simon kiállítása, V. 9.–VIII. 31.

Magyar Fotográfusok Háza – Mai Manó Ház
VI., Nagymező u. 20. Ny.: H.–P. 14–19, Szo.–V. 11–19
Marc Riboud: Keleti utazás 1955–1958, V. 18-ig
Czigány Ákos: A művészet fényei, V. 18-ig
Magnum Photos – Elsők, V. 26.–VIII. 24.
Kemenesi Zsuzsanna, V. 8.–VI. 22.

Magyar Műhely Galéria
VII., Akácfa u. 20. Ny.: H.–P. 10–17
Ocskay László – Doky: Az agy formázása, V. 23-ig

Magyar Nemzeti Galéria
I., Szent György tér 2. Ny.: K.–V. 10–18
Bálint Endre életmű-kiállítása, V. 11-ig
Derkovits. A művész és kora, VII. 27-ig

Magyar Zsidó Múzeum
VII., Dohány u. 2. Ny.: V.–Cs. 10–18, P. 10–16.30
Biró József, VI. 29-ig

Melange Galéria
V., Markó u. 3. Ny.: H.–P. 11–18, Szo. 11–14
Károlyi Zsuzsanna és Kotska Gábor, V. 23-ig

M Galéria
II., Marczibányi tér 5/a. Ny.: H.–P. 9–19
Holló Anna illusztrátor, V. 20.–VI. 15.

MissionArt Galéria
V., Falk Miksa u. 30. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Gábriel Ajna: Élek!, V. 17–24.

Molnár Ani Galéria
VIII., Bródy Sándor u. 22. Ny.: K.–P. 12–18
Ernszt András: Rögzített mozgás, V. 30-ig

Molnár-C. Pál Műterem-Múzeum
XI., Ménesi u. 65. Ny.: Cs.–Szo. 10–18
Itáliában láttam. A Római Collegium Hungaricum emlékezete 1928–1943, VI. 28-ig

Móró Antik Galéria
V., Falk Miksa u. 13. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Magángyűjtők magyar luxusszablyái, V. 17–31.

MUSEION No 1. Galéria
IX., Üllői út 3. Ny.: K.–P. 14–18
Csirke Orsolya keramikusművész, V. 2–23.

MŰSZI – Művelődési Szint
VIII., Blaha L. tér 1. Ny.: H.–P. 10–18, Szo.–V. 14–18
Közérthető város – KÉK és MOME, V. 29-ig

Óbudai Társaskör Galéria
III., Kiskorona u. 7. Ny.: K.–V. 15–19
Veres Andor: Harcom, V. 18-ig

Pagoda Galéria
XIV., Egressy út 17–21. Ny.: H.–P. 9–17
Kerényi János grafikusművész, V. 26-ig

Párisi Galéria Művészeti Szalon
V., Múzeum krt. 3. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–14
Antik Zsolnay porcelánok, V. 2.–VI. 30.

Park Galéria
MOM Park, XII., Alkotás u. 53. Ny.: H.–V. 7–24
Csontó Lajos: Run with me, 2015. IV. 1-ig

Pepper Art Projects
XII., Törpe u. 8. Ny.: H.–P. 14–18
Kerekes Gábor: Villa – Party, V. 10-ig
Ne hisztizz! – csoportos kiállítás, V. 20.–VI. 3.

Platán Galéria
VI., Andrássy út 32. Ny.: K.–P. 11–19
Zorka Wollny kiállítása, V. 13-ig

Próféta Galéria
XI., Szent Gellért tér 3. Ny.: K.–P. 13–18
Balla Demeter és Mandur László, V. 22-ig

Raiffeisen Galéria
V., Akadémia u. 6. Ny.: H.–V. 10–18
Károlyi Zsigmond: Négyháromszög, V. 11-ig

Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ
VI., Nagymező u. 8. Ny.: H.–V. 11–19
32. Magyar Sajtófotó, V. 18-ig

Rögtön Jövök! Projekt Galéria
V., Kossuth L. u. 14–16. Ny.: H.–P. 14–19
PRETTY.VACANT, V. 18-ig

Semmelweis Orvostörténeti Múzeum
I., Apród u. 1–3. Ny.: K.–V. 10–18
VÁGOD? – Az olló és a design, VIII. 31-ig

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény
XXIII., Szitás u. 105. Ny.: Sze.–P. 14–18
Mándoki Halász Zsóka naiv festő, V. 15.–VI. 27.

Stefánia Galéria
XIV., Stefánia út 34–36. H.–V. 13–18
Pogány Gábor Benő szobrászművész, V. 14-ig

Stúdió Galéria
VII., Rottenbiller u. 35. Ny.: H., K., Cs., P. 10–18
Nem Túl Távoli Jelen – A Magyar Képzőművészeti Egyetem Képzőművészet-elmélet szakos hallgatói, V. 27.–VI. 6.

Symbol Art Galéria
III., Bécsi út 56. Ny.: H.–V. 12–19
Thúry Levente amerikai kiállítása, V. 12.–X. 1.

Szatyor Bár és Galéria
XI., Bartók B. út 36. Ny.: H.–P. 10–20
Gutema Dávid: Slideshow, VI. 15-ig

Szépművészeti Múzeum
XIV., Dózsa Gy. út 41. Ny.: K.–V. 10–18, Cs. 10–22
Toulouse-Lautrec világa, VIII. 24-ig

TAT Contemporary Art Gallery
V., Semmelweis u. 17. Ny.: K.–P. 14–19
Tomcsik Judit és Tóth Veronika, VI. 29-ig

TOBE Gallery
XIII., Herzen u. 6. Ny.: H.–P. 10–18
Carla Tabora: Gyökerek, V. 13-ig
Csillag Pál: EzüsTánc, V. 19.–VI. 11.

Trafó Galéria
IX., Liliom u. 41. Ny.: K.–V. 16–19
Boogie Woogie, V. 11-ig
Halálugrás egy sámliról: Basim Magdi, Puklus Péter, Zbynek Baladrán, Tomas Moravec, V. 22.–VI. 29.

Tranzit / Majakovszkij 102
VI., Király u. 102. Ny.: H.–P. 10–18
Művészet veszélyes csillagzat alatt. A művészet felelőssége, csoportos kiállítás, V. 9–23.

TRAPÉZ
V., Henszlmann Imre u. 3. Ny.: K.–P. 14–18
Lakner László: Referenciák, konceptuális művek 1970–1996, V. 23-ig

Várfok Galéria
I., Várfok u. 11. Ny.: K.–Szo. 11–18
Jovanovics Tamás és Keserü Károly, V. 31-ig

Várfok Project Room
I., Várfok u. 14. Ny.: K.–Szo. 11–18
Bakonyi Bence: Észlelés, V. 31-ig

VárMező Galéria
I., Attila út 93. Ny.: H.–P. 9–18, Szo.–V. 10–16
Keresztes Zsuzsa: Zarándok-képek, V. 12-ig

Várnegyed Galéria
I., Batthyány u. 67. Ny.: K.–Szo. 11–18
Szakács Imre festőművész, V. 10-ig
Galic Stefan: Gálics 70, V. 15.–VI. 10.

Vasarely Múzeum
III., Szentlélek tér 6. Ny.: K.–V. 10–17.30
Viktor Vasarely rajzai és grafikai tervei, V. 15-ig
Párhuzamos történetek, V. 14–23.

Vigadó
V., Vigadó tér 2. Ny.: H.–P. 10–18
Schrammel Imre életmű-kiállítása, VI. 29-ig
Makovecz Imre, IX. 21-ig

VILTIN Galéria
V., Széchenyi u. 3. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 11–17
Baglyas Erika: Indigó kedv, V. 7.–VI. 14.

Vintage Galéria
V., Magyar u. 26. Ny.: K.–P. 14–18
Gáyor Tibor, V. 23-ig

Vízivárosi Galéria
II., Kapás u. 55. Ny.: K.–P. 13–18, Szo. 10–14
Kováts Nikolett, Oláh Katalin Kinga, Rabóczky Judit Rita, Mamikon Yengibarian, V. 22-ig

VIDÉK

BALATONFÜRED
Vaszary Villa, Vaszary Galéria, Honvéd u. 2–4.
Ilona Keserü Ilona, VII. 27-ig
Silvio Monti: Emlékezet és látvány, V. 11-ig

BÉKÉSCSABA
Csabagyöngye Kulturális Központ, Széchenyi u. 4.
Ale Ildikó, V. 14-ig
Válogatás Cs. Tóth János gyűjteményéből, VI. 10-ig
Munkácsy Emlékház, Gyulai út 5.
Szirtes János kamarakiállítása, V. 8.–VI. 10.

DEBRECEN
MODEM, Baltazár Dezső tér 1.
Szabadkéz. Rajz a magyar képzőművészetben tegnap és ma, VI. 29-ig
Alföld – Nem pusztán táj. Történetek kétszáz év képzőművészetéből, V. 11.–IX. 21.
Belvárosi Galéria, Kossuth u. 1.
Az év természetfotósa 2013, V. 21.–VI. 13.
Újkerti Közösségi Ház, Jerikó u. 17–19.
Sarkadi Gyuláné népi iparművész és Józsa Sándor grafikusművész, V. 5–25.
Csapókerti Közösségi Ház
Vargáné Leveleki Brigitta, V. 8–30.
Tímárház, Nagy Gál I. u. 6.
Szatmári Ferenc népi iparművész, V. 9–31.
Józsai Közösségi Ház, Szentgyörgyfalvi u. 9.
A derecskei Árnyékfogó Fotográfiai Alkotócsoport kiállítása, V. 15-ig
A Miskolci Fotóklub kiállítása, V. 20.–VI. 10.
Hal Köz Galéria, Hal köz tér 3.
Kántor Ágnes, V. 8.–VI. 14.
Déri Múzeum, Déri Tér 1.
Ethno-trezor, VIII. 20-ig

EGER
Kepes Intézet, Széchenyi u. 16.
Igazmondók, VI. 20-ig
Egy nap Picassóval. Jean Cocteau és Picasso művei, VI. 22-ig
Ben G. Fodor – Incipit vita nova, VII. 20-ig

ESZTERGOM
Keresztény Múzeum, Mindszenty tér 2.
Történeti és kortárs kárpitok Magyarországon, V. 10.–VIII. 24.
Prímás Pince, Szent István tér 12.
Petrás Mária és Alina keramikusművészek, V. 15-ig

GÖDÖLLŐ
GIM alkotóház, Körösfői u. 15–17.
Művészsorsok a boldog békeidők után, V. 31-ig
Tessedik Galéria, Lumniczer S. u. 4.
Fejéregyházi László festőművész, V. 25-ig

GYŐR
Römer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Király u. 17.
Elfeledett képek: Szadai Lajos alkotásai, V. 31-ig
Mucha és társai, VI. 29-ig
Vitáris József, V. 18-ig
Borsos-ház, Apor Vilmos tere 2.
Pinczés József festőművész kiállítása, VI. 1-ig

JÁSZBERÉNY
Szikra Galéria, Rákóczi út 40.
Hamza Studio: XVisszapillantó, V. 15.–VI. 5.

KAPOSVÁR
Vaszary Képtár Csokonai u. 1.
Konkoly Gyula: Underground, V. 10-ig

KECSKEMÉT
Magyar Fotográfiai Múzeum, Katona J. tér 12.
Bálint Endre 100, V. 8.–VIII. 16.
Katona József Múzeum / Cifrapalota, Rákóczi út 1.
Kecskemét és a magyar zsidó képzőművészet a XX. század első felében, VII. 27-ig
Népi Iparművészeti Gyűjtemény, Serfőző u. 19.
Kiss Andrea keramikus, V. 31-ig
Kecskeméti Kulturális Központ, Deák Ferenc tér 1.
A hónap alkotója: Pálfy Gusztávné, V. 5.–VI. 1.
Kápolna Galéria, Kápolna u. 13.
Fischer Balázs festőművész, V. 22.–VI. 6.
Karsai Zsófia és Holló István kerámikusok, V. 6–20.

LEÁNYFALU
Aba-Novák Galéria, Móricz Zs. út 124.
Aba-Novák Vilmos: Arcok és emberek, V. 24-ig

MISKOLC
Miskolci Galéria, Rákóczi u. 2.
Kréta – XII. Miskolci Művésztelep, V. 10–25.
Teátrum Pincehely Galéria, Déryné u. 3.
Láng Eszter, V. 10-ig
Kós Károly színházi világa, VI. 3-ig
Petró-Ház, Hunyadi u. 12.
Mester és tanítvány – Horváth Kinga és Szeszák Ádám kiállítása, V. 16-ig

PAKS
Paksi Képtár, Tolnai út 2.
Magyar konceptuális művészet, VI. 8-ig
HANGÁR_JELENTÉSPARALLAXIS, VI. 8-ig

PÉCS
Zsolnay Negyed, E 78 galéria, Zsolnay Vilmos u. 37.
Murányi Kristóf: Imperfectum, V. 4–25.
Zsolnay Negyed, Re:public galéria
Absztrakció felől a realizmusba és vissza, V. 6–29.
Janus Pannonius Múzeum, Káptalan u. 5.
Konyha a tükörben, X. 31-ig
Nádor Galéria, Széchenyi tér 15.
Fundamenta – Amadeus Alkotói Ösztöndíjpályázat kiállítása, V. 9–28.

SALGÓTARJÁN
Dornyay Béla Múzeum, Múzeum tér 2.
Gaál István fotói, V. 15-ig

SZEGED
REÖK, Tisza Lajos krt. 56.
XV. Táblakép-festészeti Biennále, V. 17.–VII. 13.
Kass Galéria, Vár u. 1.
Egyiptomi sírkamra, XII. 16-ig

SZÉKESFEHÉRVÁR
Szent István Király Múzeum, Országzászló tér 3.
Szegedi Csaba festőművész, V. 17.–IX. 14.
Új Magyar Képtár, Megyeház u. 17.
A teázás szokásától a félelmetes sárkányokig – keleti porcelánok, V. 23.–X. 31.
Csók István Képtár, Bartók B. tér 1.
Németalföldtől Rómáig. Válogatás a Zichy-gyűjteményből, VI. 29-ig
Vörösmarty Színház Forrás Galériája, Fő u. 8.
Erfán Ferenc, V. 21-ig

SZENTENDRE
Erdész Galéria&Design, Bercsényi u. 4.
Barakonyi Zsombor és Farkas Zsófia, V. 20-ig
Szentendrei Képtár, Fő tér 2–5.
Oroján István és Nemes Aurélia, VI. 1-ig
Vajda Lajos Stúdió, Péter-Pál u. 6.
Majoros Gyula: Vasalások, V. 18-ig

SZIGETSZENTMIKLÓS
Városi Galéria, Tököli u. 19.
Hikman Béla és Szabó Béla alkotásai, V. 22-ig

SZOLNOK
Kert Galéria, Gutenberg tér 12.
Lakatos Pál Sándor szobrászművész, V. 11-ig
I. CarpArt Nemzetközi Alkotótábor, V. 17.–VI. 15.

SZOMBATHELY
Szombathelyi Képtár, Rákóczi u. 12.
KÉP·TÁR·HÁZ, V. 11-ig

TATABÁNYA
Kortárs Galéria, Szent Borbála tér 1.
Hommage à Bohumil Hrabal, V. 18-ig

TIHANY
Kogart Tihany, Kossuth Lajos u. 10.
Péreli Zsuzsa textilművész, VII. 6-ig

TÖK
Pajta Galéria, Kossuth út 16.
Vágvölgyi Attila: Vonaldalok, V. 31-ig

VÁC
Madách Művelődési Központ, Dr. Csányi L. krt. 63.
Inka földek Frank Zappa díványa mögött, V. 26-ig
Schéner Mihály, VI. 9-ig
Nagymarosi Képzőművészeti Egyesület, V. 30-ig
Görög Templom Kiállítóterem
Négyen a Gyulai Művésztelepről: Balogh Gyula, Bodor Zoltán, Marosvári György és Szakáll Ágnes, V. 25-ig

VESZPRÉM
Csikász Galéria, Vár u. 17.
Fotószuprematisták, V. 10.–VI. 14.
Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény, Vár u. 3–7.
Reinhard Roy, V. 17.–VII. 12.
László Károly Gyűjtemény, Vár u. 29.
Balogh Csaba: Kompozit, V. 11.–VI. 8.

KÜLFÖLD

AMSZTERDAM
Hermitage Amsterdam
Expedition Silk Road. Treasures from the Hermitage, IX. 5-ig
Stedelijk Museum
Jeff Wall, VIII. 3-ig

BÁZEL
Fondation Beyeler
Odilon Redon, V. 18-ig
Kunstmuseum Basel
Kazimir Malevics, VI. 22-ig

BÉCS
Albertina
Az Albertina alapítása – Dürer és Napóleon között, VI. 29-ig
Eric Fischl, V. 18-ig
Kunsthistorisches Museum
Fabergé világa, V. 18-ig
Leopold Museum
And yet there was Art!, V. 9.–IX. 15.
Essl Museum
Deborah Sengl, V. 25-ig
made in austria, VIII. 24-ig
MAK
Pae White, X. 12-ig
Bank Austria Kunstforum
Stanley Kubrick fotói, V. 8.–VII. 13.
Secession
Heinrich Dunst, VI. 8-ig
Kis Varsó, VI. 8-ig
Kerstin von Gabain, VI. 8-ig
Belvedere
Klimt & Warhol: Kuss & Kiss, VII. 6-ig
WestLicht
Zero Gravity, V. 25-ig

BERLIN
Berlinische Galerie
Dorothy Iannone, VI. 2-ig
Markus Draper, VI. 23-ig
Hamburger Bahnhof
Joseph Beuys, VIII. 31-ig
Museum für Fotografie
Helmut Newton: Paris Berlin / Greg Gorman: Men, V. 18-ig

BRÜSSZEL
Palais des Beaux-Arts (BOZAR)
Michael Borremans, VIII. 3-ig

CHICAGO
Art Institute of Chicago
Christopher Wool, V. 11-ig
Museum of Contemporary Art
Warhol és Marisol, VI. 15-ig

link
index
a művészet helyszínei / places of art
no.106
2014. május-június

FRANKFURT
Städel Museum
Emil Nolde, VI. 15-ig
Erwin Wurm, V. 7.–VII. 13.
Schirn Kunsthalle
A Montmartre szelleme, VI. 1-ig
Tobias Rehberger, V. 11-ig
Daniele Buetti, V. 22.–VIII. 31.

GRAZ
Neue Galerie Graz
André Thomkins, VI. 9-ig
Ötlet és forma, V. 11-ig
Kunsthaus Graz
El Liszickij, Ilya és Emilia Kabakov, V. 11-ig
Grazer Kunstverein
Lisa Oppenheim: Abigailtől Jacobig (Munkák 2004–2014), V. 18-ig

HÁGA
Gemeentemuseum Den Haag
Mondrian és a kubizmus, V. 11-ig

KASSEL
Fridericianum
Nature after nature, V. 11.–VII. 27.

KREMS
Kunsthalle Krems
William Kentridge, VI. 29-ig
Galerie Stadtpark
Hans Schabus, V. 30-ig

LONDON
Tate Britain
Kenneth Clark, V. 20.–VIII. 10.
Phyllida Barlow, X. 19-ig
Tate Modern
Matisse, IX. 7-ig
National Gallery
Veronese, VI. 15-ig
National Portrait Gallery
The Great War in Portraits, VI. 14-ig
Royal Academy of Arts
Renaissance Impressions, VI. 8-ig
British Museum
Germany Divided: Baselitz and his Generation, VIII. 31-ig
Lisson Gallery London
Ai Weiwei, V. 23.–VII. 12.
Richard Long, V. 23.–VII. 12.

LOS ANGELES
J. Paul Getty Museum, Getty Center
Viktória királynő és a fotográfia, VI. 8-ig
Los Angeles County Museum of Art
Calder és az absztrakció, VII. 27-ig

MADRID
Museo Thyssen–Bornemisza
Cézanne, V. 18-ig
Museo del Prado
Rubens, VI. 29-ig
El Greco könyvtára, VI. 29-ig
Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía
Wols: Űr és utca, V. 26-ig

MÜNCHEN
Haus der Kunst
Ellen Gallagher, VII. 13-ig

NEW YORK
Metropolitan Museum of Art
Jean-Baptiste Carpeaux, V. 26-ig
Museum of Modern Art
Gauguin: Metamorphoses, VI. 8-ig
Guggenheim Museum
Olasz futurizmus, 1909–1944, IX. 1-ig
New Museum
Hannah Sawtell: ACCUMULATOR, VI. 22-ig
Jeanine Oleson: Hear, Here, VI. 7-ig

PÁRIZS
Musée du Louvre
Ég a tető alatt. Rajzok párizsi menyezetekhez a Grand Siècle közepén, V. 19-ig
Pompidou
Henri Cartier-Bresson, VI. 9-ig
Musée d'Orsay
Gustave Doré, V. 14-ig
Vincent van Gogh/Antonin Artaud, VII. 6-ig
Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris/ARC
Lucio Fontana, VIII. 24-ig
Galeries Nationales du Grand Palais
Robert Mapplethorpe, VII. 13-ig
Musée du Luxembourg
Joséphine, VI. 29-ig
Maison Européenne de la Photographie
Martin Parr: Paris, V. 25-ig

PRÁGA
DOX
A plakát az ideológiák összeomlása idején 1914–2014, V. 19-ig

ROTTERDAM
Museum Boijmans-van Beuningen
Brancusi, Rosso, Man Ray, V. 11-ig

SALZBURG
Museum der Moderne Salzburg-Mönchsberg
Ana Mendieta: Nyomok, VII. 6-ig
Bécsi akcionizmus, VII. 6-ig

SAN FRANCISCO
Legion of Honor
Matisse és a művészkönyv, X. 12-ig
Matisse from SFMOMA, IX. 7-ig

STOCKHOLM
Moderna Museet
A szürrealizmus és Duchamp, VIII. 17-ig

STUTTGART
Staatsgalerie Stuttgart
Kandinszkij, Klee, Schiele, VI. 29-ig

SZÉKELYUDVARHELY
Haáz Rezső Múzeum, Kossuth u. 29.
COR 2014, Lakatos László szobrász, V. 15-ig

WASHINGTON
National Gallery of Art (NGA)
Modern német nyomatok és rajzok a Kainen-gyűjteményből, VI. 29-ig
Phillips Collection
Made in the USA, VIII. 31-ig

ZÜRICH
Kunsthaus Zürich
Matisse-tól a Blauer Reiterig. Expresszionizmus Németországban és Franciaországban, V. 11-ig

Belvedere, Bécs

Két nagyváros modernizmusa

Bécsnek és Berlinnek az 1910-es évek elején körülbelül ugyanannyi lakosa volt. Míg azonban az előbbi évszázadok óta a Habsburg Birodalom fővárosa volt, addig az utóbbi az 1877-ben egyesült Németországé: ennek lakossága az 1870-es évek 800 ezréről ötven év alatt 3,8 millióra nőtt, miközben a pozícióját vesztett császárvárosé 1918 után 1,5 millióra csökkent.

Az eltérő urbanizációs kiindulópontok és az ellentétes fejlődés ellenére a bécsi Belvedere Bécs–Berlin című kiállításán meglepően nehezen különböztethetők meg a két városhoz rendelhető alkotások. Mindkettőnek vannak neves művészei – mint Gustav Klimt az egyik és Max Liebermann a másik oldalon –, akiknek pályafutását ismerve egyértelműen helyükre tehetők az egyes művek. A tájékozódást a képek melletti táblácskák segítik, az osztrák Koloman Moser, illetve a német Peter Behrens tervei nyomán két eltérő betűtípust használva.

A tárgy, az 1897–1938-as időszakot meghatározó modernizmus viszont alapjában véve nemzetközi jellegű: a két város ugyanannak a közép-európai modernitásnak volt a két pólusa. Számos művész több évre átköltözött az egyik központból a másikba (például Kokoschka Berlinbe). És az is előfordult, hogy hosszabb-rövidebb időre ellátogattak a másik fővárosba (így Georg Grosz vagy Christian Schad Bécsbe). Bár a katalógus a különbségeket hangsúlyozza, a termekben mégsem ez az uralkodó benyomás.

A tárlat korszakhatárait a bécsi Secession alapítása és az Anschluss jelöli; a Secessionnal megjelenő modernitásnak a nemzetiszocializmus közép-európai terjeszkedése vetett véget. A bécsi és a berlini Secession – ismét a párhuzamokat erősítve – egy év különbséggel alakult (1897-ben, illetve 1898-ban). A bécsi Secessionban rendszeresen állítottak ki külföldi, így berlini művészek is, és az éves rendszerességgel megrendezett bemutatókon felbukkannak olyan osztrák munkák – mint Josef Hoffmann egy, az 1902-es tárlat fényképfelvételéről ismert domborműve –, amelyek első látásra nem köthetők a tipikusnak tartott ornamentális, archaizáló, „dekadens erotikájú” megoldásokhoz.

Ám a kiállítás egészére nem ez a jellemző, hanem a figuralitás, a realizmus különböző változatai. Ez volt az a művészet, amely megfelelt az osztrák és a német viszonyoknak – tehát a művészeknek, a művészeti csopor tosulásoknak, a hivatalos művészetpolitikának, a közönségnek és a feuilletonnak egyaránt: a realizmus, annak szecesszionistán dekoratív, expresszív, vagy új tárgyias változataiban, ahogyan a korszellem éppen megkívánta.

Az anyag Bécs előtt a Berlinische Galerie-ben volt látható. Mindkét intézmény komoly gyűjteménnyel rendelkezik a szóban forgó korszakból, s ezekből most számos darab megtekinthető. Különösen igaz ez a „bécsi modernitásnak” nevezett irányzatra, így Egon Schiele vagy Oskar Kokoschka alkotásaira, illetve az új tárgyiasság korszakára, például Otto Rudolf Schatz, Jeanne Mammen, Lotte Laserstein vagy Franz Lerch műveire.

A Bécs–Berlin tárlat bizonyos részleteiben – a közép-európai kapcsolatok és összefüggések tekintetében – magyar szemmel is figyelemre méltó. Scheiber Hugó, Bortnyik Sándor és Moholy-Nagy László egy-egy munkájával szerepel; ők mindhárman kapcsolhatók lennének Bécshez és Berlinhez is – pontosabban Ausztriához és Németországhoz, mert Bortnyik és Moholy-Nagy elsősorban Weimarban, a Bauhaus városában élt és dolgozott hosszabb ideig. Amit a kiállítás Bortnyik és Moholy-Nagy személyében kiemel, az a Bécsben hiányzó – vagy legalábbis az osztrák művészetben feltűnően mostohagyerekként kezelt – avantgárd. A Bortnyik művészetét 1923-tól meghatározó új tárgyiasság helyett – érdekes, hogy ilyen szellemben éppen weimari, azaz a modernitás akkori német epicentrumában való tartózkodása idején kezdett alkotni – azonban egy,

Franz Lerch: Lány kalappal, 1929
olaj, vászon, 80×60 cm

a (korábban New York-i) Kövesdi Pál-gyűjteményből vásárolt absztrakt papírmunkát látunk. A modernitás radikálisabb megnyilvánulását, tehát az avantgárdot Berlinből a dada, Bécsből több, avantgárd jellegű mozgalomra és eseményre (a kinetizmusra, az 1924-es nemzetközi színháztechnikai kiállításra és az emigrációs éveit itt töltő magyar MA-csoportra) való utalás képviseli. Minderre az 1920-as évek első felében, tehát úgyszólván párhuzamosan került sor, és számos további kapcsolódási pont is létezik. A két bemutatott, Bécsben publikált MA-szám a dada-kollázsaival szereplő berlini Hannah Höchtől származik, aki ezeket Moholy-Nagytól, a lap németországi képviselőjétől kapta.

Az avantgárd műveket bemutató teremben sok a rekonstruált darab (Naum Gabo: Konstruktív fej 3 – 1964, Georg Grosz: A megvadult Heartfield – 1988, Friedrich Kiesler: Kiállítási bútorok – 1988). Ennek számos oka van. Az avantgárd műveket zömmel gyorsan és olcsó anyagokból, tehát nem feltétlenül időtálló módon készítették. Sokszor nem a végeredmény, hanem az ötlet, a terv, a modell volt a fontos. Avantgárd alkotások alig kerültek a műkereskedelembe, gyűjteményekbe, múzeumokba, mert indíttatásuknál fogva épp ezekkel az intézményekkel szemben léptek fel, és más köröket, leginkább a művészkollégákat kívánták megszólítani. Ezért csak abban a ritka esetben élték túl az évtizedek viharait, ha egy-egy cserealapon létrejött gyűjteményben véletlenül fennmaradtak. Az 1960-as években kezdődő újrafelfedezésükig sok minden elpusztult.

Az itt látható replikák alapján benyomást kapunk a művekről, és értesülünk az avantgárd művészet megbecsülésére és közvetlen utóéletére vonatkozó tényekről. Egészen más a magyar helyzet: az eredeti Bortnyik- és Moholy-Nagy-alkotások nemcsak megmaradtak, hanem kifejezetten jó állapotban vannak. Mintha vadonatújak lennének. Moholy-Nagy László műve esetében az is egyértelmű, hogy mikor készült. 1920-ban. Hiszen rá van írva. *(Megtekinthető június 15-ig.)*

KÓKAI KÁROLY

Az Abigail Galéria és Aukciós Ház
2014. május 14-én, szerdán 18 órakor nyitja meg
a **Sokszínű együtthatók** című,
értékesítéssel egybekötött kiállítását

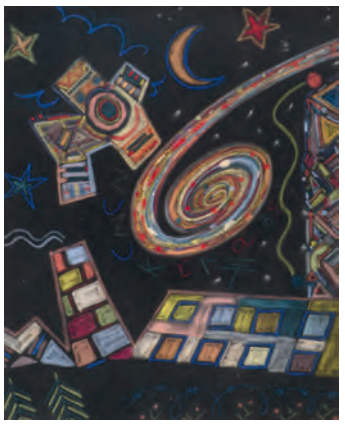

Vető-Zuzu: Zűr az űrben, 1985

Bukta Imre: Sz. J. a Tisza-tón, 2000

El Kazovszkij: A hófehérke és a hét farkas, 1999

feLugossy László: Kis ő a nagy ő mellett, 2007

Szurcsik József: Végtelen veszekedés, 1994

Rejtőzködő kortárs művek egy magángyűjteményből
Bada Dada, Bak Imre, Bukta Imre, El Kazovszkij, Fajó János, Fehér László, feLugossy László, Konok Tamás, Méhes Lóránt, Pauer Gyula, Szirtes János, Szurcsik József, Vető-Zuzu, Zoltán Sándor, Zvolszky Zita, és mások

A megnyitó alkalmából tartandó kerekasztal-beszélgetés résztvevői: **Fehér László** Kossuth-díjas festőművész, **Horváth Zsolt** műgyűjtő, a Budapesti Értéktőzsde volt vezérigazgatója, **Jankó Judit** művészeti szakíró
Moderátor: **Dr. Emőd Péter,** művészeti szakíró

Abigail Galéria és Aukciós Ház
Millennium Center
1052 Budapest, Váci utca 19-21. Tel: 06 30 933 7503
E-mail: galeria@abigail.hu / Web: www.abigail.hu

A kiállítás megtekinthető: 2014. május 14-től június 21-ig.

Berlinische Galerie

Izlandi fluxus-saga

Január közepéig a Martin-Gropius-Bau falai között Meret Oppenheim életművén keresztül követhettük a szürrealizmus keletkezését, kibontakozását és feloldódását. Oppenheim kezdetben, a korszakot meghatározó párizsi művészkörben szabadelvű, érdekes társasági nőként ütött rést sokrétű tehetsége számára, aminek kibontakoztatására testi valóját és magánéletét is tudatosan médiumként használta. Man Ray képein szoborszerű androgün aktjával az erotikát és az avantgárd esztétikát fejezte ki. Max Ernst és Marcel Duchamp szerelme, Picasso barátja volt, utóbbi inspirálta fő művét, a szőrmével bevont teáscsészét, amely a legelső nőalkotótól származó modern műtárgyként került a MoMA gyűjteményébe.

Egy generációval utána Dorothy Iannone – a világot formáló entellektüelek életét élve Bostontól Berlinig – nem kevésbé izgalmas utat járt be a fluxusmozgalom magjának baráti társaságával, a német akcióművész Dieter Roth partnereként. Bár sosem tartotta magát fluxusművésznek, azok a munkák, melyeket eleinte belső indíttatásra, passzióból, autodidaktaként létrehozott, mégis fluxusművészetté váltak. Iannone még nem jutott be a művészpanteonba; ez az életrajzában található kiállítások gyér számából is kiderülhet. Oppenheim már húszévesen világhírre tett szert, Iannone eddig csak szűkebb körben volt ismert – de az utóbbi években asztalfiókjából, könyvespolcáról egy jelentős fluxus-életmű került elő.

A két, jellegében más oeuvre-ben mégis van valami feltűnően közös: a szabadság, a gátlástalanság, ahogy környezetük elemeit művészetükbe integrálják. Míg Oppenheim tárgyakat és anyagokat kombinált össze szokatlan formában, Iannone szellemi tartalmakkal teszi ugyanezt, amikor alkotásai anyagául a szerelmet használja (egészen a pornográfiáig). Alkotómódszerük sokdimenziós, a korszak technikai adottságai szerint multimediális. Mindketten a „top" férfivilághoz kötődő, de szuverén, női szerepükre tudatosan reflektáló, kreatív kortanúk. Iannone művein ott van a középgenerációs amerikai értelmiségi világ teljes étlapja – a pszichoanalízistől a szexuális forradalomig –, s az absztrakt expresszionizmus mellett a vibrálóan színes, virágos, dekoratív hippiesztétika, hozzá a szövegek monoton fekete-fehérsége, az audio- és videomédia, és a mindezt egyetlen összefüggő folyammá alakító fluxus.

Iannone diplomáit tekintve irodalmár, de képzőművészetet is tanult; munkáiban az írás és a verbalitás egyaránt fontos szerepet játszik. Az írást képi jelként, a képet írásként használja, a síkból átmegy a térbe, amikor statikus tér-objektjeibe videót épít, és történetét – az ősi sagák tömör egyszerűségével – rövid videókon maga mondja el. Ezek középpontjában többnyire szerelmi viszonya áll a fluxusművész Dieter Rothtal (aki egész életét átformálta, és megismerkedésük után ő áll alkotásai középpontjában), de korai, tárgy nélküli színes kollázsai, filctollképei is különleges tehetségről és szellemi jelenlétről árulkodnak.

Staatliche Museen zu Berlin, Nationalgalerie

Dorothy Iannone: Berlin beliebt doch Berlin, 1979
filctoll, MDF karton, CD

Pornográfnak tekintett festményei Rothtal átélt szexuális élményeit mondják el a pszichoterápia kitárulkozó, részleteket plasztikusan kibeszélő analitikus módszerével. De „semleges" témákat feldolgozó kontúrrajzainak, képeinek is szexuális és humoros töltést ad azzal, hogy mindig feltünteti rajtuk a felöltözve ábrázolt szereplők nemi szervét is, ezzel a női–férfi polaritásra mint döntő motivációra irányítva a figyelmet.

Izlandi saga című sorozatában fekete tussal írt és rajzolt képeken mondja el és illusztrálja, hogyan utaztak el férjével, a festő James Uphammel 1967-ben egy néptelen hajón barátjuk, a fluxusművész Emmett Williams meghívására Dieter Rothhoz Reykjavíkba. Amerikába hazatérve azonnal szakított férjével, hogy visszatérjen Rothhoz Izlandra. Iannone és férje galériát vezetett New Yorkban. Utazásaik alatt Dorothy kedvtelésből alkotott, ami valószínűleg a kommunikáció kiterjesztése volt férje és közötte. A fluxusmozgalomhoz speciális szálakkal kötődött: barátságot ápolt nemcsak Emmett Williamsszel, hanem Robert és Marianne Filliou-val, George Brechttel, Ben Vautier-vel is. Iannone egy ideig Düsseldorfban élt Rothtal, szakításuk után a francia Riviéra környékére, majd DAAD-ösztöndíjjal Berlinbe költözött. Azóta ott él. Életművének fontos epizódja a Berlin Beauties című, 70 lapból álló sorozat, melyben a város iránti rajongását megfoghatatlan vonzódásként fejezi ki, de bírálja is a szerelmi művészetére érzéketlen, patriarchális szellemi közeget.

A nyolcvanas években kezdett tibeti buddhizmussal foglalkozni, ami munkáiban mitologikus alakok, a nő és a férfi transzcendens egyesülésének ábrázolásaiban jelenik meg. Egy dán prédikátorhoz fűződő kapcsolatának videóval kombinált térobjektben állított emléket; a videó a pap egy prédikációját örökíti meg. Legújabb nagyméretű vásznain ismét a Rothhoz fűződő kapcsolatára koncentrál.

Az életmű nyitott; a nyolcvanas éveiben járó egykori fluxus-tanú felfedezése pedig folyamatban van. Dieter Roth 1998-ban elhunyt. Érdekes lenne hasonló alapossággal feltárni Iannone hatását Roth munkáira, és együtt bemutatni a baráti kör alkotótevékenységét. *(Megtekinthető június 2-ig.)*

Varga Marina

Whitney Biennále, New York

Langyos kamillatea

A Whitney Museum idei biennáléját csaknem egyöntetű utálat és értetlenség övezi. A kritikusok fanyalognak, a bloggerek dühöngenek. Kár, mert a biennále nem érdemli meg az indulatot. Az amerikai kortárs művészet áttekintésére hivatott tárlat nem kellemetlen, de nem is érdekes, nem árt, de nem is használ. Olyan, mint egy csésze langyos kamillatea.

A biennálén látható munkák vagy a kézművesség dicséretét zengik és az anyag megmunkálásának folyamatait teszik láthatóvá, vagy mértéktartó politikai kommentárok, amelyek a konceptművészet örökségét megszelídítve dokumentálnak közéleti eseményeket és letűnt életeket. A tárgy és az archívum egymástól mind formai, mind konceptuális értelemben különböző két pólusa akár a kiállítás kétszavas összefoglalója is lehetne.

Joseph Grigely: A Gregory Battcock-archívum, 2009–2014

Jacqueline Humphries, Sterling Ruby és Dona Nelson munkái

A summa rövidsége arról árulkodik, hogy a Whitney három emeletét megtöltő biennále szoros összetartásban jött létre, és kurátorai egymást kiegészítő, közös keretben gondolkodtak. Ez vélhetőleg így is volt, a kiállítás elrendezése mégsem ezt sugallja. A biennále történetében rendhagyó módon a három kurátor három külön emeleten dolgozott: a végeredmény három, egymással beszélő viszonyban lévő, strukturálisan mégis különálló bemutató. A katalógusban és rövidített formában a múzeum honlapján is olvasható kurátori nyilatkozatokból sok minden kiderül, de arra a kérdésre nem kapunk választ, hogy a megosztott tér vajon a csapatmunka lehetetlenségének beismerése-e, és így a nemzetközi biennálékra jellemző kurátori kollektívák kritikája, vagy az alternatív olvasatok és a sokféleség nevében jött inkább létre.

A rendezőtrió korban és szakmai preferenciákban is különböző tagjai három nagyvároshoz kötődnek: Stuart Comer a New York-i MoMA média- és performanszrészlegét vezeti; Michelle Grabner gyakorló művész és a chicagói Art Institute MFA programján tanít; Anthony Elms pedig a philadelphiai Institute of Contemporary Art kurátora.

Grabner emeletén a nőművészeké és ezen belül is a festőké a főszerep. A középgenerációhoz tartozó alkotók között itt van Jacqueline Humphries két hatalmas, ezüstalapról visszakapart festménnyel és a hatvanas éveiben járó Dona Nelson két duplaoldalas, csurgatott és színes cérnával varrott, térbe állított vászonnal. Ezen a kiállításon a festék és a vászon mellé agyag is került: a németországi születésű, Los Angelesben élő Sterling Ruby óriás, csurgatott mázas kerámiaedényei a gesztusfestészet esetlegességét idézve folytatják az 1970-es évekbeli Kalifornia népművészet és giccs elegyéből gyúrt agyagművészetét. Az egyik leglátványosabb darab az idén 90 éves Sheila Hicks a mennyezetről a padlóig függő, vaskos és színes gyapjúkötegekből álló installációja. Grabner sűrűn akasztott és harsogó tárgyakkal teli emeletén a legészrevétlenebb munka a legerősebb: a chicagói Gaylen Gerber hozzájárulása egy szürkére festett vászonfal, amelyen az általa meghívott vendégművészek – Trevor Shimizu, Sherrie Levine és David Hammons – műveit állítja ki havonta változó konstellációban.

A kollaboratív munkák a Stuart Comer által válogatott kiállításban is megjelennek. Az 1980-as évekbeli New York-i alternatív szcéna egykori résztvevője, a kurátor és kritikus Julie Ault Utóélet című, Comer meghívására rendezett minikiállítása két régen halott művész, David Wojnarowicz és Martin Wong munkáira és a néhai East Village-ben zajló politikai és művészeti élet eseményeit dokumentáló jegyzeteire épül. A festő Richard Hawkins és a fotográfus Catherine Opie az 1990 óta halott Tony Greene fotóit és fotóalapú festményeit állította ki. Ahogy Wong és Wojnarowicz, Greene is AIDS-ben halt meg, de mivel munkái tökéletesen érdektelenek, a neki szentelt kiállítás nem több, mint gyászmunka és nosztalgia, vágyódás a régi New York valós vagy képzelt ellenkulturális nimbusza és halottai után. A félénken politikus és az emlékezetiparnak elkötelezett Comer több folyóiratot is meghívott, így a francia posztstrukturalizmus transzatlanti importjában jeleskedő, valaha híres Semiotext(e) című lapot is, amelyet 1974-ben Sylvère Lotringer alapított a Columbia Egyetemen. A Semiotext(e) különterme olvasóteremnek álcázott szentély, ahol a teória-dekor nevében az olvasásra szánt matériából szobadísz lesz.

Az Anthony Elms összeállította emeletet szintén az emlékezet köde fedi. Joseph Grigely A Gregory Battcock-archívum című installációja talált tárgyak sorozata: az 1980-ban Puerto Ricóban meggyilkolt amerikai kritikus jegyzeteire, levelezésére és fényképgyűjteményére épül, amelyet Grigely Jersey Cityben, egy régi raktárépületben talált, és a biennále egy különtermében vitrinekbe rendezett. Elms szintjén az archiválási láz, ahogy azt nemcsak Grigely, de a Public Collectors néven Chicagóban működő csoport munkája is tanúsítja, csillapíthatatlan. A Public Collectors olyan politikai színezetű archív anyagokkal dolgozik, amelyek múzeumokban csak ritkán kapnak helyet, mint például az emberjogi aktivista, mérnök és zenész Malachi Ritscher életművét és főleg halálát dokumentáló képek, iratok és hanganyagok. Ritscher 2006. november 3-án Chicagóban, az iraki megszállás elleni tiltakozásul gyújtotta fel magát, de öngyilkosságát a politikátlanított amerikai tömegsajtó szinte egyöntetű csenddel fogadta. A Public Collectors termében a heroikus politikai aktusok hontalanságáról elmélkedhetünk, de a melankólia az Elms által rendezett terek mindegyikében velünk marad.

A mélabú itt nem melléktermék, hanem a kurátori stratégia része: az idei az utolsó biennále a múzeum Breuer Marcell tervezte épületében. A jövőre új helyre, Renzo Piano semmitmondóan elegáns üvegházába költöző Whitney szomorkás búcsúját Elms meghívására Zoe Leonard rendezte meg. A helyhiány miatt a negyedik emeletre szorult munka sötétkamrát csinál a múzeum egyik nagy, üresen hagyott terméből, és a falba vágott résen keresztül vetíti a térbe a szomszéd ház homlokzatát.

Miért az indulat és az értetlenség, ha a Whitney-t megtöltő munkák többsége jótékony semmitmondásban, a régi New York és a politikai művészet utáni vágyakozásban és a halottak gyászolásában utazik? A biennále keltette indulatok hasonlítanak ahhoz a csalódással vegyes felháborodáshoz, amelyet az Oscar-díj nézői éreznek, amikor a vörös szőnyegen sétáló hírességeket nézik a tévé képernyőjén. Mint a szépségipar és a divatvilág javaihoz korlátlan hozzáférést élvező filmsztárok, akik alig különböznek az alsó-texasi szépségverseny igyekvő középdöntőseitől, a biennále is olyan, mint egy felduzzasztott, de a sokévi átlagnál semmivel sem érdekesebb csoportkiállítás. Ha a Whitney-től kapott megbízatással, a minden műteremhez hozzáférést engedő kiváltságokkal felvértezve végzett és pénzben sem szűkölködő kurátori munka végeredménye gyenge közepes, kérdés, hogy vajon miben különbözik a Whitney Biennále az Oscar-díj átadásának ceremóniájától? És mire jó egy kiállítás, ha nézői mást se látnak benne, mint elszalasztott lehetőséget, üres rituálét, köldöknéző melankóliát, langyos kamillateát? *(Megtekinthető május 25-ig.)*

Berecz Ágnes

Essl Museum, Klosterneuburg

A Mars-teátrum patkányparádéja

Az első világégés idei centenáriumán a német nyelvterületen redivivusa van Karl Kraus osztrák zsurnaliszta és író Az emberiség végnapjai című monstre drámájának, amelyet korabeli haditudósításokból, napiparancsokból és rögtönítélő bíróságok végzéseiből kombinált és kommentárjaival látott el. Szereplői koronás fők, hírhedt tábornokok, ismeretlen katonák vagy névtelen civilek; helyszínei katonai törvényszékek, tábori kórházak, csatateren vagy utcák. A Habsburg-rajongó háborúpártolóból aktív pacifistává és szociáldemokratává vált szerző 1915-től 1922-ig írta művét és részletekben Die Fackel (A fáklya) című lapjában vagy külön füzetekben publikálta. Emellett felolvasásokon népszerűsítette a saját véleménye szerint is előadhatatlan, kétszáznál több jelenetből álló, ötfelvonásos tragédiát, amelyet eredetileg egy ún. „Marstheater" (hadiszínház) épületébe szánt.

Azóta különféle kivonataiból számtalan rádió- és tévéjáték, pódiumi vagy színpadi változat, hanglemez és CD született. Most a bécsi művésznő, Deborah Sengl erre az alkalomra 44 helyspecifikus installációt készített azonos címmel, 200 preparált patkánnyal, melyeket részben jelmezekkel és kellékekkel is ellátott. Figyelme azért irányult a darabra, mert szerinte az példátlanul intenzív módon közvetíti a háború abszurditását; vizuális megjelenítésére pedig azért választotta ezt az állatfajtát, mert a legönzőbb és legagresszívabb fajok közé szokás sorolni, és, mint ilyen, közel áll az emberhez.

Fotó: Sebastian Philipp

Deborah Sengl: Apokalipszis II., 2013
akril, vászon, 60×200 cm

(A rendhagyó „műtárgyak" kapcsán az állatvédők megnyugtatására közölték, hogy a rágcsálókat nem művészi célból pusztították el, hanem azokat eleve hüllők és ragadozó madarak táplálására szánták, tartósításukat és beállításukat pedig Sengl útmutatásai alapján, speciális szakemberrel végeztették.) A komplex „állatmesék" kivitelezésében a sokoldalú alkotónak nagy előnyére váltak korábbi biológiai, iparművészeti és divattervezői tanulmányai. Valamennyi kitömött példány egyformán hófehér, hogy ezzel is a fronton egymást gyilkoló katonák, a hátországban pedig az egymás ellen uszító propagandisták és a passzív civil lakosság egyen-bűnösségét hangsúlyozzák. Az ugyancsak fehér ruhák, fegyverek, zászlók, bútorok monokróm környezetében még drámaibban érvényesül kontrasztként a vér, a vizelet vagy az alkohol színe, képileg érzékletessé téve a világméretű apokalipszist. A rikkancs és a nemzeti zászlókat lelkesen lobogtató utcai járókelők, az íróasztal mellett pózoló vezérkar és az őket megörökítő fotóriporter, a tüzérosztagot vezénylő parancsnok és az adriai dokkban pihenő fregatt, a téli hadjárat a Kárpátokban vagy a tömegmészárlás az Isonzó menti lövészárkokban csak kiragadott példa a széles skáláról. A narrátor-írót megtestesítő patkány viszont fekete bundájú, passzív és semleges szemlélő, az eseményeken kívül álló kommentátor.

Fotó: Mischa Nawrata

Deborah Sengl: Lövészek, 2013
patkányok fatalapzaton

A kisebb makettek párszereplős csoportjai mellett Sengl három monumentális, sokalakos, variálható színpadot is berendezett, az összképet grafikák és festmények teszik teljessé. *(Megtekinthető május 25-ig.)*

W. I.

Haus Konstruktiv, Zürich

Vasarely feltámadása

Akik nem élték át sikerei évtizedeit, nem is tudják elképzelni e siker mérhetetlenségét. Vasarely az 1960–1970-es években a világ egyik legismertebb képzőművésze volt; még az e téren tájékozatlanoknak is fogalom volt a neve. Új hazájában, Franciaországban úgyszólván hivatalos művésznek számított; a Centre Pompidou névadójának, a francia köztársasági elnöknek az intézményt mai napig díszítő „kinetikus arcképét" is ő alkotta.

Vasarely – aki sohasem tekintette magát művésznek, és tiltakozott, ha így nevezték – először Bortnyik Sándor budapesti Műhelyében tanult, majd 1930-ban Párizsban telepedett le mint grafikus és reklámtervező. Sikerei (és találkozása a jómódú Denise Renével) biztosították a lehetőséget sokszintű formaalakítási kísérleteihez, melyek pályafutásának kezdetét jelentették. A Denise Renével 1944-ben közösen alapított kereskedelmi galéria nemcsak saját munkásságának megismertetésében, hanem a franciák által nem kedvelt absztrakt művészet meghonosításában is fontos szerepet játszott.

Célkitűzése a művészet radikális demokratizálása volt, melyet alkotásainak széles körű terjesztésével meg is valósított. Állami megbízásokat kapott, kinetikus szobrai számos európai köztérre kerültek, sokszorosított művei és plakátjai a hatvanas években szinte minden második lakás falát díszítették. Ám végeredményben ez az özönvízszerű népszerűség vezetett hírnevének lejáratásához is a hetvenes évek vége körül. A tömegtermelés és az egyre agresszívabb színösszetételek általános vizuális kifáradáshoz vezettek, ami korábbi, nagyszerű művészetét is beárnyékolta. A művész és életműve évtizedekre feledésbe merült. Dacára e kései negatív jelenségeknek, Vasarely volt az első, aki nagy példányszámú sokszorosított kiadványaival és nyilvánosan vállalt álláspontjával – miszerint a művészi ötlet (elképzelés) és a kivitelezés elválasztható – új utakat tört, és szalonképessé tette e ma már általánosan elterjedt és elfogadott eljárást.

Fotó: Stefan Altenburger

Vasarely-művek
Museum Haus Konstruktiv, Zürich

A Serge Lemoine által válogatott aktuális kiállítás az 1947 és 1974 közötti évtizedekre koncentrál. Nagy érdeme, hogy a (túlságosan is) gazdag életműből kizárólag első osztályú alkotásokat mutat be. A kiválasztott munkák lenyűgözően erősek, „plasztikusan szépek", és bizonyítják Vasarely tehetségét és fontos szerepét a XX. század művészetében. Mindenki újra meggyőződhet az oeuvre értékeiről és máig érvényes, előremutató szerepéről a modern élet összes területén. Vasarely nemcsak az op-art egyik megalapítója, hanem mai szemmel nézve is az irányzat vezető egyénisége. A tárlat logikus következménye az utóbbi években észlelhető folyamatnak, mely Vasarely jogos újraértékeléséhez vezet – múzeumi és kereskedelmi téren egyaránt.

A kiállítást Andreas Fogarasi Vasarely Go Home című, 2012-ben a Trafóban már bemutatott videoinstallációja egészíti ki. Témája az 1969-ben, a Műcsarnokban megrendezett nagy Vasarely-tárlat. A korabeli kultúrpolitika kétszínűségére és cinizmusára jellemző, hogy míg a hazai absztrakt irányok anatéma alá estek, addig az op-artos Vasarelyt – mert világhírű volt, ráadásul a francia kommunista párt tagja – a hivatalos Magyarország diadalittasan fogadta, a kritika pedig felmagasztalta művészetét. Ez ellen tüntetett az akkori megnyitón Major János, a Fogarasi által címként használt szlogent időnként diszkréten felmutatva. *(Megtekinthető május 18-ig.)*

D. Gy.

A világ egyik legkülönlegesebb gyűjteménye

Drága ajándék Münchennek

A Haus der Kunstban már 2011 tavasza óta rendszeresen bemutattak egy-egy tematikus válogatást abból a médiaművészeti kollekcióból, amely a müncheni Goetz-gyűjteményt nemzetközileg is különlegessé tette, a múlt év őszén pedig bejelentették, hogy Ingvild Goetz a bajor államnak ajándékozta azt az 500 filmből, videóból és diaprojekcióból álló, mintegy 170 művész munkáit tartalmazó kollekciót, amelynek művészettörténeti értéke felbecsülhetetlen. A Haus der Kunstban most is látható egy tematikus válogatás Sam Taylor-Wood, Markus Selg, Fischli & Weiss, Kathrin Sonntag, Zhao Liang, Gary Hill és mások konceptualista munkáiból. Bemutatásukra az épület egykori félelmetes légópincéjét alakították át kellemes minimozikká.

A múzeum világhírű igazgatója, Okwui Enwezor minden fórumot megragadott arra, hogy hangsúlyozza az ajándék nagyszerűségét, és kifejezze afeletti örömét, hogy éppen az ő múzeumát érte a megtiszteltetés. Akadtak azonban olyanok is, akik kételkedtek az ajándékozás önzetlenségében. A bejelentést megelőzően – és annak ellenére, hogy az elmúlt négy évtized folyamán keletkezett Goetz-gyűjteményt a Wall Street Journal a világ tíz legjobb kortárs magánkollekciója közé sorolta – számos találgatás látott napvilágot. Egyebek mellett arról, hogy Goetznek anyagi gondjai lehetnek, különben miért szeretne „megszabadulni" óriási gyűjteménye egy részétől, sőt a neves Herzog & Meuron által tervezett (1993) és a maga módján tökéletes szépségű múzeumától is. Ezt a gyanút megerősítette, hogy Goetz még tavaly 128 művet árverésre bocsátott a Christie'snél, és megvált néhány kedvence, így Mona Hatoum, Wade Guyton és Thomas Schütte munkáitól is.

Goetz néha cáfolta, de óvatosan és fokozatosan, egy-egy interjúban igazolta is ezeket a feltételezéseket, miközben új szerepkörben tűnt fel: számos kiállítás kurátoraként és katalógus-társszerzőjeként új megvilágításba helyezte és aktualizálta mintegy 5000 műalkotásból álló gyűjteményét. Ebből most 4000 mű: festmények, grafikák, fotók, installációk bajor állami múzeumokban (Pinakothek der Moderne és Haus der Kunst, München; Neues Museum, Nürnberg) „tartós kölcsönbe" kerültek. Tehát részben igazuk volt azoknak, akik Goetz önzetlenségét kétségbe vonták, hiszen csak a Haus der Kunstnak évente 2,2 millió eurójába kerül majd a médiaművészeti anyag karbantartása és konzerválása. Igaz, Goetz sohasem tagadta ezt a problémát: egyik interjújában részletesen beszámolt arról, hogy olyan szerződéseket kötött a művészekkel, amelyekben vállalta, hogy köteles a műveiket a mindenkori új hordozókra átvinni és az eredetit konzerválni. Ez életbevágó ennél a műfajnál, hiszen fennáll a veszély, hogy művek örökre elvesznek – amint az Marcel Broodthaers néhány munkájával meg is történt.

Sam Taylor-Wood: Az inas, 2007
1 csatornás videó

A jó megjelenésű és rendkívüli beleérző képességgel megáldott Goetz immár 50 éve foglalkozik művészettel, kezdetben galériásként, majd műgyűjtőként. Mint sok honfitársa, az 1960-as évek végén ő is New Yorkban élt. Andy Warhol is megörökítette híres szitasorozatában, de végül nem a pop art mellett kötelezte el magát. Sok műtermet járt végig, megismerkedett Sol LeWitt-tel, aki meghívta őt különböző művészeti eseményekre, vitákra, és összehozta őt Dan Flavinnel és Eva Hessével. Rengeteget látott, de „keveset" vásárolt.

Egy mostani bolzanói kiállításon (When now is minimal. The unknown side of the Goetz Collection, Museion) minimalista gyűjteményét (Judd, Morris, Flavin) szembesítik a fiatalabb nemzedék munkáival. A kollekció másik különlegessége – amelyért az olaszok „örökké hálásak" lehetnek neki – az arte povera műegyüttes, amely 1958-tól nyújt teljes áttekintést a Germano Celant által elindított mozgalomról, Pistoletto, Kounellis, Merz, Paolini, Penone és mások művészetéről. Az 1960–1970-es évek nyugatnémet törekvései sem kerülték el figyelmét: Palermo, Knoebel, Roehr és a svájci Federle kulcsművei szervesen kiegészítik a már említett amerikai minimalista és land art művészek munkáit. Később a fiatal brit művészek (YBA) felé fordult, akiket – mindenkit megelőzve – Art in Progress nevű zürichi galériájában mutatott be nagy sikerrel.

Goetz kíváncsi és nyitott, de gyűjtőként megvan a maga makacs ízlése és stratégiája, amelyet keményen és nyíltan képvisel. Nem szereti például a „szép képeket", nem szereti, ha egy művész „csak" pénzért dolgozik (Damien Hirst), ami kiüresíti művészetét. De megválik azok műveitől is (Ron Cooper, Peter Alexander), „akik hirtelen nem akarnak többé művészettel foglalkozni". A mostani színteret megfáradtnak látja, amelyben „már mindent megcsináltak". Az utóbbi időkben „diktáló" vásárokat is utálja, szerinte olyanok, mint a végkiárusítások, amelyeket a hisztéria légköre ural, ezért szívesebben vásárol galériáktól (akár fiatalok műveit is), mert azok szerinte megbecsülik a régi gyűjtőket.

Most, hogy az ajándékozás révén kollekcióját sikerült „egyben tartania" – ráadásul úgy, hogy „hivatalból" továbbra is felügyelheti sorsát –, humanitárius feladatokat is magára vállal; például a londoni árverésből befolyt összegből egy menekültotthont és egy speciális egészségügyi projektet is támogat.

A Haus der Kunstban látható munkák a korábbi, kritikusabb válogatásokhoz képest csendesebbek: a XVIII. század divatos tableau vivant-jait (élőképeit) idézik, amelyek a természet, az ember, a művészet, az idő, a szépség és az elmúlás összefüggéseiről szólnak. *(Megtekinthető június 15-ig.)*

Kovács Ágnes

Megjelent a

HVG Extra Business!

Gondold újra az **üzlet** és a **siker** fogalmát!

Keresd az újság-árusoknál!

A megfigyeléstől a láthatóságig
– A karrierépítés első lépései

Menni vagy maradni
– Új mobilitás

Adatbázisok harca
– Vezérelt kampány

Gordon Ramsey bormestere lettem
– Újságíróból sommelier

Lokálappriotizmus
– Magyar alkalmazások

Részletek:

extra.hvg.hu

Információ: HVG Kiadó Zrt., 1300 Bp. 3., Pf. 20 (06-1) 436-2045 ugyfelszolgalat@hvg.hu bolt.hvg.hu/extra

hvg extra